

Internet har på många sätt kommit att påverka sexualiteten i det moderna samhället. Ibland talas det om sex på nätet som nästa stora revolution. Men hittills har vi haft förhållandevis lite kunskap om vilken betydelse denna revolution har i människors vardagsliv. Med denna rapport klarnar bilden något. Här redovisas en studie av drygt 1 800 svenskers användning av nätet för kärleks- och sexuella syften. Rapporten ingår i ett större forskningsprojekt som sedan år 2002 pågår vid Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet samt vid Enheten för socialt arbete vid Malmö Högskola.

Sven-Axel Månsson är professor i socialt arbete vid Malmö Högskola. Han leder sedan flera år ett forskningsprogram om kön, sexualitet och socialt arbete, i vilket detta projekt ingår.

Kristian Daneback är socionom och filosofie magister i socialt arbete. Han är doktorand i socialt arbete vid Göteborgs universitet och forskar kring sexualitet och internet.

Ronny Tikkanen är socionom och filosofie magister i socialt arbete. Han är doktorand i socialt arbete vid Göteborgs universitet och forskar även kring män som har sex med män och hivrisktaganden.

Lotta Löfgren-Mårtenson är socionom och filosofie doktor i socialt arbete. Hon är lektor och forskare vid institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet. Hon forskar även kring personer med utvecklingsstörning och sexualitet.

Nätsexprojektet 2003:1
ISSN: 1652-0378

Kärlek och sex på internet

Månsson Daneback Tikkanen Löfgren-Mårtenson

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

MALMÖ HÖGSKOLA

Kärlek och sex på internet

Sven-Axel Månsson
Kristian Daneback
Ronny Tikkanen
Lotta Löfgren-Mårtenson

Nätsexprojektet 2003:1

Kärlek och sex på internet

Sven-Axel Månsson
Kristian Daneback
Ronny Tikkanen
Lotta Löfgren-Mårtenson

Nätsexprojektet 2003:1

Förord

Syftet med denna rapport är att ge en bild av svenskarnas användning av internet för kärleks- och sexuella syften. Rapporten är en del av ett större forskningsprojekt, *Nätsexprojektet*, som sedan januari 2002 pågår vid Institutionen för socialt arbete vid Göteborgs universitet samt vid Enheten för socialt arbete vid Malmö Högskola.¹ Mer precist handlar projektet om att belysa nätsexualitetens uttrycksformer, innebörder och konsekvenser. Huvudfrågeställningarna är: (1) hur och varför används internet som kontaktyta och mötesplats för sexuella syften samt (2) vilka konsekvenser har sex på nätet för användarna. En viktig ambition är att utforska och beskriva det som kan kallas det sexuella nätlandskapet, kontaktytorna, mötesplatserna och samtalsrummen samt att beskriva och analysera samspelet mellan aktörerna i detta landskap. Det är således både människorna och miljön som står i fokus för forskningsintresset.

Detta är en första delrapport från projektet.² Den innehåller resultaten från en enkätundersökning, som utförts via en av de största svenska internetportalerna och omfattar drygt 1 800 respondenter. Därmed är det den hittills största undersökningen i sitt slag i Sverige. Rapporten ger ingen uttömmande redovisning av forskningsresultaten, utan får betraktas som en översikt och en första orientering i ett mycket omfattande och rikt datamaterial. De frågor man finner svar på i framställningen är av typen *var, när, hur, med vem* och i viss utsträckning *varför*. Men som läsaren kommer att upptäcka, väcker varje avsnitt en mängd nya frågor. För att svara nöjaktigt på dessa krävs mer komplexa analyser än de som erbjuds här. Överhuvudtaget är forskningen på området internet och sexualitet i sin linda och målsättningen är att kommande rapporter från projektet ska nå ännu djupare i kunskapen och förståelsen av det fenomen som ibland beskrivs som "the next sexual revolution"; en revolution som i vissa avseenden redan tycks ha börjat.

Ett särskilt viktigt fokus för framställningen har varit att redovisa likheter och skillnader mellan mäns och kvinnors användning av nätet för kärleks- och sexuella syften. För inte alls länge sedan ansågs sex

---

¹ Projektet finansieras med forskningsmedel från Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap. Dess officiella titel är *Nätsex: innebörder och konsekvenser av Internetanvändning för sexuella syften*. Projekttiden är 2002-2004.

² En del av resultaten har redan publicerats i internationella tidskrifter: Cooper, A., Månsson, S. A., Daneback, K., Tikkanen, R., & Ross, M. W. (2003) Predicting the future of Internet sex: Online sexual activities in Sweden. *Sexual and Relationship Therapy*, 18, 277-291.; Ross, M. W., Daneback, K., Månsson, S-A., Cooper, A. & Tikkanen, R. (2003) Characteristics of Men and Women who Complete or Exit from an On-line Internet Sexuality Questionnaire. *Journal of Sex Research*, 40 (under tryckning)

på nätet vara en i det närmaste exklusivt manlig domän. Om detta någonsin varit sant, så visar vår studie att situationen har förändrats, radikalt. Självfallet ger detta upphov till en stor mängd frågor om vad kvinnor eventuellt gör på nätet som inte män gör, och tvärtom. Finns det könsspecifika användningsmönster eller är t.ex. ålderskillnaderna mer avgörande än kön?

Vem skriver vi för? Vilken är målgruppen för denna rapport? Svaret är att vi skriver för alla som är intresserade, men kanske särskilt för dem som i sitt arbete behöver kunskap om människors användning av nätet för sexuella syften. Vi skriver också för andra forskare. Vissa avsnitt i rapporten kan upplevas som komplicerade, inte minst när det gäller den tekniska framställningen om konstruktionen av nätversionen av enkäten. Detta förklaras av att datainsamling via nätet fortfarande är en förhållandevis oprövad metod för forskare. Därför behövs en detaljerad presentation av tillvägagångssättet, inte minst för att kunna bedöma resultatens tillförlitlighet. Dessa avsnitt i rapporten (delar av kapitel 2) kan med fördel hoppas över av läsare som endast är intresserade av slutresultatet.

Vetenskapligt ansvarig för Nätsexprojektet är Sven-Axel Månsson, professor i socialt arbete vid Göteborgs universitet och Malmö Högskola. Övriga medlemmar i forskarlaget är Kristian Daneback, doktorand i socialt arbete, Ronny Tikkanen, doktorand i socialt arbete, samt Lotta Löfgren Mårtenson, universitetslektor i socialt arbete, samtliga verksamma vid Institutionen för socialt arbete i Göteborg.

Rapporten har författats av Sven-Axel Månsson och Kristian Daneback, utom kapitel 7 som i huvudsak skrivits av Lotta Löfgren Mårtenson. Kristian Daneback har haft huvudansvaret för den statistiska bearbetningen, produktionen av tabeller och figurer samt för den första analysen av materialet. Ronny Tikkanen, som var först i Sverige med att använda internet som datafångstmetod inom sexualitetsforskningen³, har varit behjälplig vid såväl enkätens genomförande som vid de inledande statistiska bearbetningarna och den första analysen.

Även om skrivarbetet i första hand utförts av Sven-Axel Månsson och Kristian Daneback, har alla analyser, tolkningar och formuleringar granskats och diskuteras gemensamt i hela forskargruppen. I så måtto är rapporten en kollektiv produkt. Under arbetets gång har vi fått värdefulla kommentarer och synpunkter från våra amerikanska kollegor professor Al Cooper, Stanford University, och professor Mike Ross, University of Texas, Houston. Båda ingår i projektets vetenskapliga referensgrupp.

Avslutningsvis vill vi tacka Passagen.se för gratis annonsplats på webben. Vi tackar Niclas Holmberg, application designer vid Statistiska Konsultgruppen i Göteborg, för hans tekniska support och kreativa arbete med att förvandla pappersversionen av enkäten till ett tekniskt

---

³ Se Tikkanen, Ronny & Månsson, Sven-Axel (1999) *Förhandlad säkerhet och kalkylerade risker. Rapport från en enkätundersökning om socio-sexuella livsstilar och hiv-risktaganden bland män som har sex med män*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Rapport 1999:7

väl fungerande frågeformulär på internet. Tack också till vår forskningsfinansiär, Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap!

Göteborg och Malmö i september 2003

Sven-Axel Månsson

Kristian Daneback

Ronny Tikkanen

Lotta Löfgren Mårtenson

Innehållsförteckning

Förord

1. Inledning 1

- Syfte och frågeställningar 4
- Internationella jämförelser 6
- Mötesplatser på internet 7

2. Metod 9

- Enkäten 9
- Pilotstudie 10
- Nätenkätens utformning 10
- De statistiska analyserna 13
- Drop-out frekvens 14
- Representativitet 17

3. Användare av internet för kärleks- och sexuella syften- vilka är de och vad gör de på nätet? 19

- KSS-användande på arbetsplatsen 27
- Hur hittar man sexuellt material på internet? 29
- Kärlek och sex på nätet 31

4. Relationer, kön och sexuell läggning 37

- Nätsexanvändarnas sexuella läggning 41
- Sexuell aktivitet jämfört med befolkningen i sin helhet 42
- Varför använder man internet för sexuella syften? 43

5. Cybersex 49

- De egna berättelserna 52
- Hur går det till? 52
- Innehållet – ”som en erotisk berättelse” 54
- Upplevelsen 57
- ”...patetiskt och på gränsen till desperat” 59
- ”ganska så fånigt...men det funkar...” 59
- Nästa steg – att träffa någon i verkliga livet 61
- Att dejta på nätet 63
- Att ta steget offline 65
- Sexuella möten 67
- Upplevelser av att träffas IRL för kärlek eller sex 72

6. Upplevelser, åsikter och konsekvenser av sex på internet 75

- Har sexualiteten påverkats av internetanvändandet? 76
- Negativa konsekvenser - kontrollförlust, beroende och smittspridning 87
- Nätsexberoende 90
- Sexuellt överförbara sjukdomar 95

7. Sammanfattning, tolkning och vidare forskning 99

- Sammanfattande resultat 99
- Nya sexuella normer och beteendemönster 103
- Sexuella script som en tankeram 104
- Förändring av kulturella scenarier 104
- Synen på sexuella möten 105
- Upplösning av köns- och generationsmönster 107
- Normalisering och stigmatisering 108
- Individuella nätsexkarriärer 109
- En ny sexuell revolution? 110

Referenser 113

Bilaga 1 117

Bilaga 2 119

1. Inledning

Internet håller på att i djupaste mening förändra sociala kommunikationsmönster och mellanmännsliga relationer i det senmoderna samhället (Turkle 1995; Castells 1999; Wallace 1999; Cooper 2002). En rad olika företag publicerar kontinuerligt nya uppgifter om internets utbredning och utveckling. Trenden är att allt fler människor tar del av internet och spenderar mer av sin tid online samtidigt som uppkopplingshastigheten ökar. I september 2002 var 605 miljoner människor världen över uppkopplade. Internetanvändare ägnar idag i medeltal 9,8 timmar per vecka åt att besöka över 200 miljoner webbsidor (Computerworld 1998; Cooper m.fl. 2000). Sverige är förmodligen världens mest "internettäta" land. Beräkningar visar att 68 procent av den svenska befolkningen idag har tillgång till internet. Det innebär att över sex miljoner människor är uppkopplade, vilket de facto är lika många som i hela Afrika (Nua, september 2002).

En aspekt av mänskligt beteende som på ett dramatiskt sätt tycks påverkas av internet är sexualiteten. Faktum är att sex är det oftast sökta ämnet på internet (Freeman-Longo & Blanchard 1998). Och tillgängligheten är omfattande. En sökning på ordet "sex" med sökmotorn Google ger en antydning vad det handlar om – drygt 139 miljoner träffar (den 18 februari 2003). Vid samma tillfälle ger en sökning på diskussionsgrupper om sex över 31 miljoner träffar. En begränsad sökning på svenska sidor ger, i sammanhanget, blygsamma 1,8 miljoner träffar. Goldberg (1998) beräknade att under en 30-dagarsperiod år 1998 besökte 9 miljoner amerikaner sexuellt orienterade webbsidor och samtalsrum (s.k. chat rooms), vilket är detsamma som 16 procent av samtliga amerikanska www-användare. Egan (2000) gjorde en uppskattning att mellan 20–33 procent av alla amerikaner använder internet för sexuella syften; siffran tycks vara ständigt stigande.

Trots (eller kanske tack vare) denna explosionsartade utveckling existerar i Sverige idag mycket få empiriska data avseende vem eller vilka som använder sig av nätet för sexuella syften. Den senaste svenska befolkningsbaserade sexvanestudien genomfördes 1996. I denna berörs fenomenet nätsexualitet överhuvudtaget inte, vare sig i frågeformulär eller i analys (Lewin m.fl. 1998). Vetenskapliga kunskaper om innebörderna och konsekvenserna av denna utveckling för användarna och för samhället i sin helhet är också mycket begränsade.

Vissa indikationer avseende fenomenets omfattning i Sverige finns dock. Enligt analysföretaget Jupiter MMXI, som utför publikmätningar på internet, visade det sig att ungefär 13 procent eller 517 000 svenska män besökte någon typ av webbsida med s.k. kontaktannonser under januari månad 2001. Var femte man under 35 år hade besökt kontaktsidor som är direkt inriktade på sex. Kvinnor förefaller inte lika intresserade av kontaktsidorna på nätet. Ett visst undantag utgörs dock av flickor och unga kvinnor i åldrarna 12–24 år; 8 procent av dem besökte en kontaktsida under samma månad (Göteborgs-Posten 2001).

Andra indikationer på fenomenets omfattning kan fås genom att studera den besöksstatistik som redovisas direkt på nätet av olika kontaktannonsörer. En av landets största annonsörer för sexkontakter (BodyContact) uppgav sig ha haft 140 711 unika besökare under maj månad 2001.¹

Internationell forskning på området, framför allt amerikansk, tyder på att användarna *inte* utgör en homogen grupp utan snarare ett antal heterogena undergrupper. Kön tycks de facto utgöra en diskriminerande variabel. Enligt Cooper (1999:6) är det sex gånger fler män än kvinnor som använder nätet för sexuella syften (86 procent män respektive 14 procent kvinnor). Dessutom finns, enligt utländska studier, påfallande skillnader mellan män och kvinnor när det gäller preferenser för olika aktiviteter på nätet. Amerikanska kvinnor föredrar t.ex. interaktiva miljöer och är mindre intresserade av visuella sexuella stimuli, medan män använder nätet oftare än kvinnor för pornografittande och sexuella kontakter (Cooper 1999:8). Som vi ska se längre fram ser bilden i Sverige något annorlunda ut på dessa punkter.

I en större amerikansk surveyundersökning (Cooper m.fl. 2000:7) konstaterar forskarna att den stora majoriteten surfar efter sex av nyfikenhet och för "recreational purposes" och att aktiviteten som sådan inte stör eller griper in i tillvaron på något avgörande eller negativt sätt. Samtidigt finns en mindre grupp "tung" användare bestående av personer, som rapporterar omfattande problem och störningar i privatlivet och som uppvisar ett närmast patologiskt beroende av nätsex, med i vissa fall mer än 60 timmar per vecka framför datorn. Kandell (1998) och Young (1998) använder termen *Internet addiction* som beteckning för ett "psykologiskt beroende av internet som karaktäriseras av en ökande tidsanvändning, obehagskänslor när man inte är uppkopplad, ökande tolerans för uppkopplingens effekter (jfr drogtolerans) samt förnekande av beteendets problematiska konsekvenser" (fritt översatt efter Cooper 1999:2). Forskarna tycker sig också kunna urskilja olika kliniska profiler hos personer som har problem med nätsex och som tillhör gruppen tunga användare. Man talar om "sexual compulsive users" eller "at-risk users" (se t.ex. Leiblum 1997; Cooper m.fl. 2000).

Andra sidor av nätsexualiteten som problematiserats i forskningen är den omfattande pornografihanteringen och prostitutionen på nätet. Försiktiga beräkningar från analysinstitutet Datamonitor visar t.ex. att försäljningen av sexprodukter på internet uppgick till ett värde av 10 miljarder kronor år 1999 (69 procent av all online försäljning; se t.ex. Månsson 2000). I en studie av pornografi och spel på internet visar Carr (2000) att uppskattningsvis 18 miljoner amerikaner besökte porr-sajter på nätet under år 2000, en siffra tre gånger högre än föregående år. Internetanalytikern Donna H. Hughes (2000) framhåller att sexindustrin inte bara utnyttjar nätteknologin för kommersiella syften, utan att den också fungerar som aktiv pådrivare av såväl själva teknikut-

---

¹ BodyContact säljer annonsplatser för t.ex. pornografi och antalet besökare är självuppskattat, varför uppgifterna naturligtvis måste bedömas med stor försiktighet.

vecklingen och utvecklingen av olika affärsmetoder på nätet, inte minst när det gäller betalningssystemen för olika tjänster- och produkter.

För närvarande saknas mer exakt kunskap om hur internet påverkat prostitutionen och tvärtom. Tentativa resultat från en svensk fallstudie, som analyserat innehållet i över 1 200 e-postmeddelanden till en prostituerad kvinna från olika män, tyder på att könsköparna på nätet är yngre och har en bättre socio-ekonomisk situation än t.ex. sina motsvarigheter på gatan (Nordvinter & Ström 2000).² En mer detaljerad analys av hur det kommersiella sexuella nätlandskapet ser ut utförs inom detta projekt och kommer att publiceras i en separat rapport under år 2003. Syftet med denna är att beskriva och analysera hur verksamheten är organiserad, innehållsmässigt och mediatekniskt, samt att besvara frågan om vilka aktörer och intressen som finns bakom tjänsterna och produkterna som säljs på nätet (Söderlind & Månsson 2003).

Men nätet är förstås inte bara ett reklamfönster och en marknad för köp och försäljning av den globala sexindustrins tjänster och produkter. Internet erbjuder också sexuella kontaktmöjligheter av icke-kommersiellt slag. Människor kan vända sig till nätet för information i sexuella frågor eller för att söka romantiska och/eller sexuella kontakter med likasinnade via de gratis kontaktförmedlingar, samtalsrum och samtalsgrupper (t.ex. newsgroups) som finns.³ Vidare erbjuds möjligheter att på olika sätt reflektera kring och experimentera med sexuella fantasier och identiteter. En del forskare talar om den påverkan som internet kan tänkas ha i termer av "the next sexual revolution" (Cooper 2002).

Ibland framhålls nätets betydelse för olika s.k. sexuella minoriteter. I dessa sammanhang pekar man på lättillgängligheten, anonymiteten, acceptansen och de förhållandevis låga kostnaderna som är förknippade med kontakttagande via nätet (Cooper 1998; King 1999). I våra egna studier om svenska homosexuella mäns användning av s.k. gay chat rooms har vi bl.a. framhållit experimenterandet med sexuella fantasier och identiteter som individen, under anonyma och relativt skyddade former, kan ägna sig åt på nätet. Dessa inslag kan åtminstone i vissa fall liknas vid ett slags *rites de passage* på vägen mot en mer öppen homosexuell hållning (Tikkanen & Ross 2003). Denna forskning visar också att en del nätkontakter leder vidare till verkliga sexuella kontakter (Tikkanen & Månsson 1999; Tikkanen & Ross 2000). Liknande resultat finns i Wysocki (1998), en av få existerande studier av chat rooms som primärt vänder sig till heterosexuella. Här framhålls dock att många, kanske de flesta, sannolikt aldrig har för avsikt att träffa sin chatpartner, utan använder istället nätet som en plats att utforska drömmar och fantasier eller för tillfälliga, virtuella kontakter, s.k. one-night cyberstands (Wallace 1999:154).

---

² Materialet överlämnades till forskarna av en kvinna som slutat prostituera sig; breven avidentifierades, kodades och bearbetades statistiskt.

³ Se t.ex. Wallace (1999) för en taxonomi av olika internetmiljöer.

Redan idag är alltså den sexuella trafiken på nätet omfattande och mycket talar för att den kommer att växa i framtiden. En viktig fråga är naturligtvis vilken betydelse detta kan tänkas ha för människors välbefinnande. Sannolikt kan nätet ge vissa möjligheter för t.ex. utsatta och isolerade människor att skapa virtuella gemenskaper, i vilka deltagarna kan kommunicera med varandra om sexuella ämnen och andra viktiga frågor. Nätet är också en viktig källa för information och utbildning, inte minst på sexualitetens område. Å andra sidan finns, som framgått, internationella erfarenheter, främst amerikanska, som tyder på att olika inslag i nätsexualiteten kan ha både destruktiva och beroendeskapande innebörder och konsekvenser för enskilda människor och deras närmaste omgivning.

Syfte och frågeställningar

Syftet med vårt forskningsprojekt är alltså att öka kunskaperna om nätanvändning för sexuella syften i Sverige, närmare bestämt att undersöka dess omfattning, innebörder och konsekvenser. Som vi påpekat saknas baskunskaper på området. Ett första steg har varit att vända oss till en större grupp internetanvändare för att ta reda hur, varför och i vilken omfattning man använder nätet för syften som har med kärlek och sex att göra. Vi har medvetet valt en bred ingång, därför använder vi båda orden i våra frågor, alltså både kärlek och sexualitet. Här skiljer vi oss från en del större amerikanska studier som helt fokuserar på frågor kring sexuella aktiviteter. Förvisso ligger tonvikten i vår studie också på sexualitet, men ganska tidigt stod det klart för oss att en ensidig fokusering på sex i våra frågor förmodligen skulle påverka svarsfrekvensen negativt. En del kvinnor för vilka vi visade de första versionerna av enkäten påpekade att den föreföll vara konstruerad främst för män, att frågorna inte kändes relevanta för kvinnor, osv. Detta korrigerades i senare versioner bl.a. genom att vi formulerade frågor som på ett tydligt sätt handlar både om sex och kärleksaktiviteter på nätet. Faktum är att vi har flera belägg för att vi lyckats fånga kvinnors intresse för enkäten i minst lika stor utsträckning som männens. T.ex. förhåller det sig så att lika många kvinnor som män valde att fullfölja frågeformuläret när de väl börjat att fylla i det. Intressant nog visar vår bortfallsanalys att de kvinnor som avbröt enkäten gjorde detta i ett senare skede än männen. Kvinnorna visade med andra ord större uthållighet (och kanske ett något större intresse) än männen. Mer om detta längre fram.

Vilka frågor är det då vi vill ha svar på genom enkäten? En grundfråga är förstas vem eller vilka som använder nätet för sexuella syften och varför. Vilka är likheterna och skillnaderna mellan olika undergruppers motiv och användningsmönster? Vidare är syftet att undersöka vilka aktiviteter, sökvägar och kontaktytor som ingår i nätanvändning för sexuella syften i Sverige. Hur bär man sig åt för att få tillgång till och delta i dessa aktiviteter? Hur ofta sker det? På vilka platser och i vilka sammanhang? Vilka erfarenheter har man av virtuella sexuella möten, s.k. cybersex? Hur sker den eventuella övergången från virtuella till reella kontakter? Vad får aktörerna ut av det hela i

termer av nyfikenhet, tillfredsställelse, kunskap, besvikelse, bekymmer, beroende, m.m.? Vilka risker tar man (sociala, sexuella, yrkesmässiga)? Hur påverkas andra sociala kontakter (hemma och på arbetet)?

På ett mer övergripande plan ger naturligtvis våra frågor och svaren på dem upphov till funderingar kring nätsexualitetens betydelse för forrådet av eventuellt nya kulturella spelregler för sexuella möten. Ur ett sexualteoretiskt perspektiv blir det således viktigt att försöka förstå och analysera huruvida det socio-sexuella samspelet på nätet på ett mer grundläggande sätt kan komma att påverka de sexuella norm- och kodsystemen i samhället. Enligt en teori som utvecklats av Gagnon och Simon (1973), den s.k. *scripting* teorin, formas vi till sexuella varelser i samspel med omgivningen. Sexuella uttryck och behov är ett resultat av samhällets syn på sexualiteten. Tidstypiska sexuella *script* (manuskript) utvecklas i varje kultur för att individen ska finna acceptabla sätt att uttrycka sexualiteten på. Orsakerna till den sexuella lusten kan hittas i de sociokulturella definitionerna. Vi lär oss vad som är sexuellt upphetsande och när det är tillåtet att bli det, med vem och på vilket sätt. Därför är det angeläget att undersöka om och i så fall på vilket sätt de sexuella *scripten* påverkas och förändras utifrån tillgängligheten och användandet av sex på nätet.

En annan intressant aspekt av samspelet på internet är hur man presenterar sig online, till exempel i samtalsrummen. Själva textformatet gör det möjligt att experimentera när det gäller hur man framställer kön, identitet, kropp och sexuell inriktning. En teoretisk koppling av studiens resultat kan här göras till Goffmans så kallade dramaturgiska perspektiv (Goffman 1959). Goffman menar att genom självpresentationen försöker vi att kontrollera och styra den information som ligger till grund för andras intryck av oss. På ett liknande sätt använder Tikanen och Ross (2003) begreppet *approximation* för att beskriva hur textformatet på internet används för att presentera den del av den sexuella identiteten, som ligger mellan fantasi och verklighet. Textformatet innebär emellertid inte bara en approximering gällande sexuell identitet, utan även en möjlighet att experimentera med könsidentiteten. Både svenska och internationella forskare har genom konversations- och textanalys studerat konstruktionen av *virtual gender* (t.ex. Kendall 1998; Sundén 2002) och *gender bending* på nätet (Cooper m.fl. 2000:16). Kommunikationsformen – ord på en bildskärm – har också andra innebörder. Blair (1998) har bl.a. utvecklat en tes om att *maktbalansen* mellan olika nätanvändare utjämnas eftersom systemet är diskursivt och inte i första hand bygger på materiella, könsmässiga och/eller fysiska karaktäristika. Hur påverkar detta utformandet av de sexuella *scripten* i fråga om t.ex. kön?

Som vi kommer att se längre fram är andelen kvinnor som använder nätet för kärleks- och sexuella syften nästan lika stor som andelen män. Kanske hade vi inte förväntat oss detta. Förvisso finns en del uppgifter i den internationella forskningen som pekar i denna riktning (se t.ex. Leiblum & Döring 2002), men ingenstans är tendensen lika tydlig som i vårt material. Dessutom redovisar kvinnorna, framför allt de yngre, erfarenheter av handlingar och möten på nätet som avviker

från traditionella föreställningar om kvinnlig sexualitet. Från senare års studier om svenskarnas sexuella beteendemönster känner vi till, att skillnader mellan åldersgrupper stundom är drastiska och oftast mer uttalade bland kvinnor än bland män. Vi kan redan här förutskicka att resultaten från vår studie går i samma riktning (Lewin m.fl. 1998:89). Kanske är det så att internet tenderar att driva på denna utveckling, vilket som sagt föranleder oss att fundera över nätets betydelse för utvecklingen av nya kulturella spelregler på sexualitetens område.

När det gäller att förstå nätsex som sexuell uttrycksform – dess innebörder och konsekvenser – föreställer sig Leiblum (1997) ett kontinuum som sträcker sig mellan nyfikenhet och tvångsmässighet; ”from simple curiosity to obsessive involvement”. Eventuella problem och skadliga konsekvenser tycks bl.a. vara relaterade till hur mycket tid som tillbringas online. Det är också kring problemen som den mesta forskningen hittills kretsat. Leiblum tycker sig kunna urskilja tre olika kliniska profiler hos personer som har problem med cybersex och som befinner sig nära polen *obsessive involvement*: (1) den första gruppen kallar hon *loners*, bestående av individer för vilka användningen av cybersex representerar en kompensation för och en anpassning till en socialt och mänskligt utarmad livssituation, (2) den andra gruppen benämns *partners* för vilka cybersexanvändning har sin grund i långvariga och djupgående relationsproblem och (3) den tredje gruppen har beteckningen *paraphilics* eftersom de är beroende av cybersex för att tillfredsställa sina avvikande sexuella behov.

Leiblums typologi har senare utvecklats av andra. En av frågorna har varit var gränserna går mellan ”ofarlig” rekreationell användning, riskanvändning och tvångsmässig användning (Cooper m.fl. 2000). En annan amerikansk forskare, Schneider (2000), har studerat effekterna av nätsexberoende på omvärlden, särskilt när det gäller par- och familjerelationer. Återigen andra har intresserat sig för sambandet mellan sexuella övergrepp i barndomen och nätsexberoende, för könsspecifika beroendemönster samt för förhållandet mellan nätsexberoende och andra typer av beroenden eller psykiska störningar (t.ex. spelberoende och ätstörningar; se Schwartz & Southern 2000). Denna forskning erbjuder både begreppsmässiga och systematiska, teoretiska ramar för vår egen analys av nätanvändningens individuella och sociala konsekvenser (se t.ex. Cooper 2002). Samtidigt är det, som vi antytt ovan, viktigt att också utveckla teoretiska begrepp för de icke-problematiske sidorna av nätanvändningen för sexuella syften. På denna punkt har forskningen hittills haft förhållandevis lite att säga.

Internationella jämförelser

En annan fråga som står centralt i vår forskning är hur svenskars internetanvändning sammanfaller eller skiljer sig från hur det ser ut i andra länder. I det här sammanhanget betyder ”andra länder” än så länge främst USA. Vid en gren av Stanforduniversitetet i Kalifornien pågår sedan flera år omfattande forskning kring *Sex and the Internet* under ledning av psykologen Al Cooper. Denne ingår också som med-

medarbetare i vårt projekt. Det gör också socialpsykologen Mike Ross från Institutionen för folkhälsovetenskap vid University of Texas i Houston. Båda arbetar såväl med grundforskning på området som med utvecklingen av förebyggande, rådgivande och behandlande insatser för att motverka nätanvändningens negativa konsekvenser.

Cooper har konstruerat originalversionen av det frågeformulär som används i vår studie och vars resultat vi redovisar i denna rapport. Instrumentet har prövats i två större studier som utförts direkt på nätet, den senare omfattande drygt 13 000 individer (Cooper 1998, 1999, 2000, 2002). Förutom möjligheten att jämföra forskningsresultat ger detta samarbete stora möjligheter att ytterligare pröva och utveckla metodologin för datafångst via internet. Internet är ett nytt forskningsfält inte bara innehållsmässigt utan också ur vetenskaplig metodsynpunkt. Att lägga ut en enkät på nätet är resursmässigt effektivt; arbetsinsatsen för att få tillgång till stora mängder forskningsmaterial är förhållandevis liten. Dessutom erbjuder själva tekniken möjligheter att genomföra analyser som forskare tidigare bara kunnat drömma om. Samtidigt saknas naturligtvis inte problem. Ett sådant, som gäller särskilt i vårt fall, är svårigheten att erhålla obundet slumpmässiga urval ur populationen internetanvändare som använder nätet för sexuella syften. Faktum är ju att totalpopulationen är okänd.

Mot denna bakgrund har målsättningen i vårt fall varit att åstadkomma en så fullgod representation som möjligt genom att lägga ut enkäten på en av landets största internetportaler. I vilken utsträckning vi lyckats med detta återkommer vi till. Låt oss här bara kort konstatera att en av projektets målsättningar – förutom den rent innehållsmässiga – är att kontinuerligt analysera innebörderna av de metodmässiga möjligheter och problem som den aktuella tekniken medger eller orsakar för den vetenskapliga tolkningen av datamaterialet (se t.ex. Ross, Tikkanen & Månsson 2000 samt Ross m.fl. 2003). Mer om detta i nästa kapitel.

Mötesplatser på internet

Webbsidor med sexuellt innehåll har redan berörts, men innan vi tar oss an presentationen av de resultat som erhållits genom enkätundersökningen, kan det passa bra att redan här i inledningen ge en kort beskrivning av de arenor på internet där själva samspelet kring kärlek och sexualitet pågår. Chattar och communities är de vanligaste kontaktytorna för att träffa en partner. Idag finns en tendens att de allmänna/öppna chattarna får stå tillbaka för olika communityn, vilka ofta har en sofistikerad teknik just när det gäller att söka personer efter specifika kriterier och önskemål. Det förefaller som att chattande oftare sker via ICQ/Messenger, som också har funktioner som gör att man slumpvis kan söka nya kontakter via programmen, eller via mIRC som är ett chatprogram. Communityn har ofta en chat, men den är i regel inte en prioriterad del av verksamheten. När det gäller att träffa en partner finns olika dejtingsidor på internet som fungerar som communities. Sidan kan vara en del av communityt men det finns också communityn som är rena dejtingsidor. Dessa kräver oftast att man re-

gistrerar sig, dvs. blir medlem, samt att det finns vissa regler som man har att rätta sig efter som medlem. Det finns dejtingsidor som tar betalt för ett medlemskap och det finns de som är gratis. Ibland förekommer en variant mittemellan där man genom att betala en viss summa pengar kan få utökade möjligheter att använda de tjänster som står till förfogande.

En av de största skillnaderna mellan de båda kontaktytorna är den tid och närvaro de kräver av en person. I en chat krävs ständig närvaro då all kommunikation sker i realtid, vilket innebär att man bara kommunicerar när man är online och framför en dator. När man inte är online så finns ingen möjlighet att samspela. En community har ofta ett eget mailsystem som gör att medlemmarna kan skicka e-post till varandra när som helst. Dessa hamnar i en brevlåda som finns på sajten och den som tar emot ett e-postmeddelande kan avgöra när och om ett svar ska skickas. Några sajter har funktioner som visar när man är online och ibland när man senast var online. När man blir medlem på en dejtingsida finns också möjligheten att skapa en egen hemsida inom sajten, där man kan skriva om sig själv och lägga in bilder. Ibland kan även andra medlemmar skriva meddelanden direkt på sidan. Det finns också möjligheter att skapa och gå med i olika intressegrupper inom sajten. I och med det utseende och funktion som communityn har krävs inte att man ständigt är online. Är man medlem och har en hemsida är man ändå närvarande hela tiden utan att vara uppkopplad och är därmed mindre beroende av att vara online. Man bestämmer själv när man vill söka någon och när man vill tömma sin e-brevlåda.

2. Metod

I följande kapitel kommer den metod som använts i studien att förklaras med avseende på enkätens konstruktion och testningen av densamma. Visst utrymme kommer att ägnas åt de tekniska detaljerna kring konstruktionen av en onlineenkät av den aktuella typen. Detta kan vara motiverat eftersom sådana undersökningar ännu så länge är förhållandevis ovanliga inom det vetenskapliga samhället, åtminstone i Sverige. En särskilt intressant fråga är bortfallsanalysen. Enkätens tekniska utförande erbjuder nämligen unika möjligheter att studera den sociodemografiska profilen på den grupp respondenter, som påbörjat enkäten men inte fullföljt den; något som i normalfallet inte låter sig göras i samband med traditionella postenkäter.

Enkäten

Som tidigare sagts bygger vårt frågeformulär på en tidigare version, som utarbetats av Al Cooper vid Stanford University och som använts vid två omfattande amerikanska surveys direkt på nätet (Cooper 2002). Förslagan har i viss utsträckning omarbetats och anpassats till svenska förhållanden. Dessutom har frågebatteriet utökats för att bl.a. möjliggöra vissa jämförelser med den senaste befolkningsbaserade svenska sexvanestudien, *Sex i Sverige* från 1996 (Lewin m.fl. 1998). Denna genomfördes vid en tidpunkt före internets breda genombrott som forum för sexuell möten och kontakter. En jämförelse med resultaten från denna studie ger vissa indikationer om vilken betydelse internet kan ha haft för svenska folkets sexualvanor på förhållandevis kort sikt.

Till innehållet består enkäten av 93 frågor indelade i sju sektioner (en fullständig version av enkäten finns i Bilaga 2). Frågorna presenteras på totalt 75 webbsidor. Den första sektionen består av 24 sociodemografiska frågor inklusive frågor kring datoranvändning och internet samt frågor kring civilstånd, samlevnadsformer och sexualitet. Enkätens bakgrundsfrågor är i allt väsentligt hämtade från *Sex i Sverige*. Sektion två består av 13 frågor, som fokuserar på kärlek och sexualitet online. Respondenterna får här svara på frågor om *vilka* aktiviteter de ägnar sig åt på nätet som har anknytning till kärlek och sexualitet, *varför* de går online för sexuella syften samt *hur och varifrån* (hemmet, arbetsplatsen, m.m.) de söker och finner sexuella kontakter och sexuellt material på internet (information, pornografiskt material m.m.). Enkätens tredje sektionen består av 7 frågor som mer specifikt behandlar sex på internet på arbetstid samt vilka regler som eventuellt finns kring detta på arbetsplatsen.

Sektion fyra innehåller 17 frågor kring sexuella erfarenheter och beteenden på och utanför internet. Respondenterna tillfrågas om man har erfarenhet av *cybersex* (som i detta fall definieras som virtuell interaktiv sex mellan två eller flera personer) samt om man träffat någon via internet som man senare träffat utanför internet och eventuellt haft sex med (*IRL – in real life*). I de fall respondenterna angivit att man har

sådana erfarenheter ombeds man att beskriva händelserna, vilket görs i en fritextruta som följer efter frågorna. I denna sektion ställs också frågor om innebörder och konsekvenser av de sexuella aktiviteterna på nätet. Den femte sektionen innehåller 14 påståenden kring internet och sexualitet. Respondenten får ta ställning till varje påstående och ange hur starkt han/hon instämmer i eller tar avstånd från dess innehåll. Sektion sex innehåller 8 frågor som fokuserar på respondentens eventuella beroende av internet och sexualitet, men även på andra typer av beroenden som inte relaterar till sex. I denna sektion inkluderas även frågor omkring sexuellt överförbara sjukdomar. Den sjunde och sista sektionen består av 10 frågor som tillsammans utgör en skala av Likerttyp, som mäter sexuellt beroende (den s.k. Kalichmanskalan). Avslutningsvis erbjuds respondenten möjlighet att ge synpunkter på och kommentarer till enkätens utformning och innehåll.

Pilotstudie

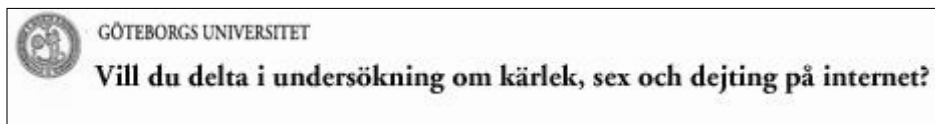
Före online-versionen av enkäten genomfördes en pilotstudie för att finjustera frågeformuläret. 160 pappersversioner distribuerades till manliga och kvinnliga studenter i två svenska universitetsstäder. Respondenterna ombads att kommentera de frågor man upplevde som svåra att förstå och/eller besvara samt hur lång tid enkäten hade tagit dem att fylla i. Svaren analyserades och därefter justerades enkäten. I samband med pappersversionen av enkäten genomfördes också ett par intervjuer som byggde på frågeformuläret och ytterligare justeringar av enkäten gjordes. Därefter etablerades kontakt med en konsultfirma som åtog sig att konstruera en online-version av enkäten. När en överenskommelse gjorts angående enkätens design prövades denna av medlemmarna i forskargruppen som fyllde i antal enkäter. Syftet med detta var att i detalj testa enkätens tekniska och operativa utformning, från själva ifyllandet till mottagandet av datafilerna. En del smärre problem upptäcktes och åtgärdades. Därefter skickades en länk via e-mail till en grupp kollegor vid Institutionen för socialt arbete, som ombads att testa enkäten samt kommentera dess innehåll och utformning. Återigen analyserades svaren och efter ytterligare finjusteringar ansågs formuläret färdigt för att läggas ut på nätet. Kontakt etablerades med en svensk portalsida, Passagen (www.passagen.se), som var villig att tillhandahålla plats för en *banner* (banderoll; en elektronisk annons) som var länkad till enkäten.

Nätenkätens utformning

Med hänsyn till antalet unika besökare rankas Passagen bland de fyra största domänerna i Sverige. En banner med texten "Enkätundersökning om kärlek och sex. Vill du delta, klicka här" placerades alltså på domänens portalsida under två veckor i juni 2002, från den 10 juni till den 23 juni. Under dessa två veckor hade Passagen 818 422 respektive 893 599 unika besökare. Totalt besöktes sidan av ungefär 2 miljoner människor, som från portalen klickade in på 12 respektive 14 miljoner webbsidor. Bannern visades slumpmässigt på portalsidan, men också

på Passagens undersidor. Den exponerades sammanlagt 2 004 709 gånger under dessa två veckor. Exponeringen var slumpmässig. Vi vet alltså inte var, när och för vem bannern visades. I slutändan visade det sig att totalt 10 644 personer hade klickat på den och således länkats till enkätens introduktionssida.

Figur 2:1. Bannern som den visades på Passagen.se

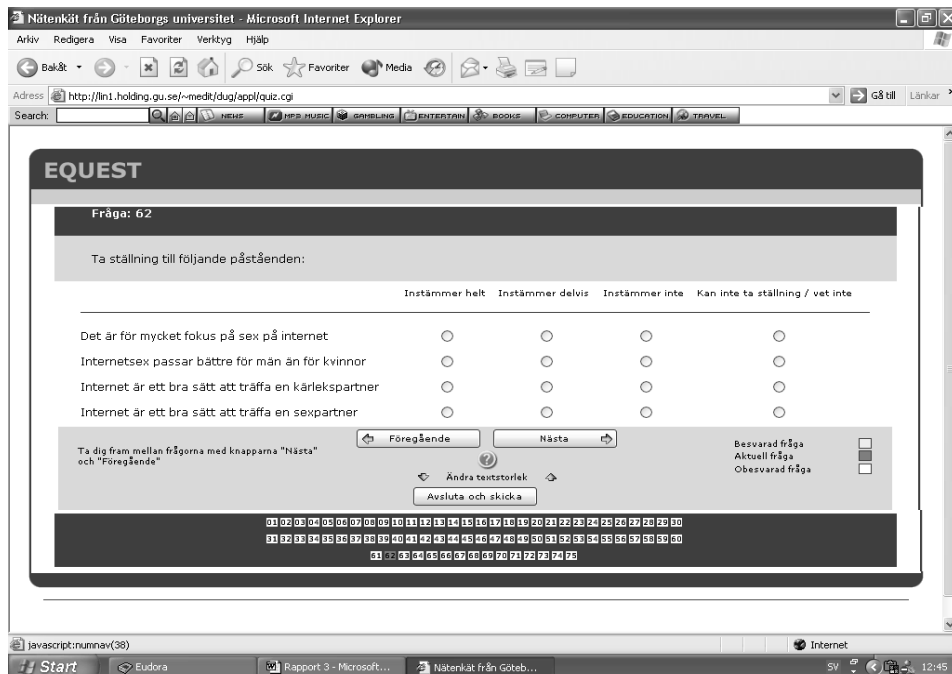

Bannern var försedd med Göteborgs universitets logotyp. Storleken på bannern mätte 15x2 centimeter på en 17 tums standardskärm (se figur 2:1). Genom att klicka på bannern länkades respondenten till enkätens introduktionssida, som låg på en server inom Göteborgs universitetsnät. Introduktionssidan beskrev studiens syfte och frågeställningar i stora drag samt den enkät respondenten ombads att fylla i, att den vände sig till personer över 18 år och att respondenterna garanterades anonymitet och konfidentiell behandling. För ytterligare information om de etiska riktlinjer som forskningsprojektet följer, ombads respondenten att gå till projektets egen hemsida. Denna innehåller dessutom utförlig information om forskarna i projektet (med fotografier på var och en), om tidigare eller pågående forskning inom eller i anslutning till projektet samt om det forskningsråd som finansierar studien.

Genom att klicka på en knapp med texten "Till enkäten" länkades respondenten till frågeformuläret, som även det var placerat på en server inom Göteborgs universitet. Direkt under varje fråga i formuläret, hela tiden synliga, fanns små boxar, numrerade 1 till 75, som med olika färger indikerade var någonstans man befann sig och vad man hade kvar att göra. En box med röd färg markerade den fråga man höll på med, gul färg de frågor man hade besvarat och vit de som återstod att besvara. Det var hela tiden möjligt att röra sig fram och tillbaka i formuläret efter eget gottfinnande (se figur 2:2).

Respondenten kunde när som helst avbryta enkäten genom fem minuters inaktivitet eller genom att stänga fönstret. Oavsett hur man valde att göra, så var formuläret öppet på servern i ytterligare fem minuter. Alla svar som fylldes i skickades omedelbart till servern där de registrerades. Men det var som sagt hela tiden möjligt att gå tillbaka och ändra ett svar, vilket då på nytt registrerades på servern. Respondenten kunde också avsluta enkäten genom att klicka på en knapp med texten "avsluta/skicka". Detta tog honom eller henne till en officiell tacksida, där man kunde avsluta sessionen. När man gjort detta länkades man automatiskt vidare till projektets hemsida.

Figur 2:2. Enkätens utseende såsom den visades för respondenterna, här fråga 62.

Systemet kördes på en Intelbaserad 2x450Mhz server, placerad i Göteborgs universitetsnät med en 10GB koppling åt båda håll. Operativsystemet som användes på servern var Linux Mandrake 8.2. En PostgreSQL databas hanterade den persistenta lagringen. Som webbserver användes en Apache-AdvancedExtranetServer/1.3.20 (Mandrake Linux/3mdk) PHP/4.0.6 mod_ssl/2.8.5 OpenSSL/0.9.6b. Grundapplikationen som användes till frågeformuläret utvecklades i Pearl av IT-coach och var modifierat för att passa den specifika undersökningen.

Hur har vi då kunnat undvika att en och samma person fyllt i och skickat in mer än en enkät? Rent tekniskt är detta möjligt att förhindra så länge personen håller sig till samma dator. Detta sker genom att varje respondent erhåller en unik (tillfällig) identitet, som baseras på en kombination av enkätens löpnummer och användardatorns IP-nummer. Självfallet har vi inte kunnat förhindra att en och samma respondent utnyttjat olika datorer. Dock bedömer vi att sannolikheten för att detta skall ha skett som förhållandevis liten.

Alla svar och ändringar av svar har loggats och sparats kontinuerligt. Det specifika tekniska format, som vi använt, har dessutom gjort det möjligt att erhålla precis information om när respondenten påbörjat ifyllandet samt exakt när och på vilken fråga han eller hon avslutat enkäten. Vi har med andra ord information om exakt tidpunkt (timme-

minut-sekund) för både start och stopp. De unika möjligheter som detta erbjuder för att analysera bortfallet skall vi återkomma till längre fram. Som garanti för att inga data skulle gå förlorade på grund av någon oförutsedd händelse, backades informationen upp på en server som var placerad på annat ställe utanför universitetet. Backup togs kontinuerligt med entimmesintervaller. Varannan dag sändes data till forskarlaget för granskning och analys av ifyllda formulär samt för kännedom om hur datainsamlingen fortlöpte generellt. Enkätens funktioner kontrollerades och testades kontinuerligt av enkätens konstruktör. Respondenterna kunde hela tiden komma i kontakt med denne via e-post om man upplevde några problem med enkäten. När datainsamlingen slutförts överfördes de kompletta datafilerna till forskarlaget i SPSS- och Excelformat.

De statistiska analyserna

De statistiska analyserna, som vi presenterar i denna rapport, har utförts i SPSS (Statistical Package for the Social Sciences). I allt väsentligt redovisas resultaten av dessa analyser genom enkla uppställningar av typen frekvenstabeller och korstabuleringar. Det finns framförallt två skäl till att vi valt en förhållandevis enkel statistisk redovisning av materialet. Det främsta är att det finns ett behov av att presentera vissa baseline data som ger en bred och översiktlig bild av hur detta förhållandevis nya fenomen gestaltar sig. Det andra är att vi vill göra jämförelser med tidigare forskning, som framförallt bygger på just denna typ av statistiska bearbetningar och tabeller (se exempelvis Cooper 2002 och Lewin m.fl. 1998).

Läsaren kommer att upptäcka att enkla korstabeller räcker långt för att visa på intressanta likheter och skillnader i materialet. Faktum är att de flesta skillnaderna mellan grupperna i materialet är statistiskt säkerställda. I rapporten har vi använt oss av två typer av statistiska test. Resultaten av dessa kommer vi att kommentera när det är befogat. Vi har använt t-test t.ex. när vi jämför respondenternas medelålder och hur lång tid man i genomsnitt tillbringar på internet. Genom testet får vi veta med hur stor sannolikhet vi kan förkasta nollhypotesen, d.v.s. att ingen skillnad föreligger. Det andra testet vi använt är chitvå-test (Pearson's Chi-square) som tillämpats vid alla korstabuleringar. Detta test, som är ett av de mest använda icke-parametriska testen, bygger på skillnaden mellan observerade och förväntade värden av en viss variabel. Chitvå-testet prövar beroendeförhållandet mellan variablerna, men säger inget om styrkan hos eventuella samband. Med detta test får vi reda på sannolikheten för att eventuella skillnader beror på slumpen.

Slutligen är det viktigt att framhålla att det vi får veta någonting om i den här rapporten är sambanden eller samvariationen mellan olika variabler. Däremot säger den ingenting om orsaken till att det förhåller sig på det ena eller andra sättet. Hur bör man då i klartext tolka de statistiska uppgifterna? Låt oss t.ex. anta att respondenter med olika bostadsort skiljer sig åt med avseende på egenskapen x (där x i detta fall får representeras av erfarenheten av att ha haft cybersex). I ett

sådant fall har vi alltså ett statistiskt samband mellan bostadsort och x. Detta betyder dock inte automatiskt att det finns ett orsakssamband mellan det ena och det andra. Sambandet innebär alltså inte att det faktum att man bor på ett visst ställe är orsaken till att man haft cybersex. Samvariationen är nog så viktig och behöver inte ”förbättras” till en kausalitet om inget stöd finns för detta. Och något sådant finns inte i denna rapport eftersom vi inte utfört några statistiska analyser avseende kausalitet.

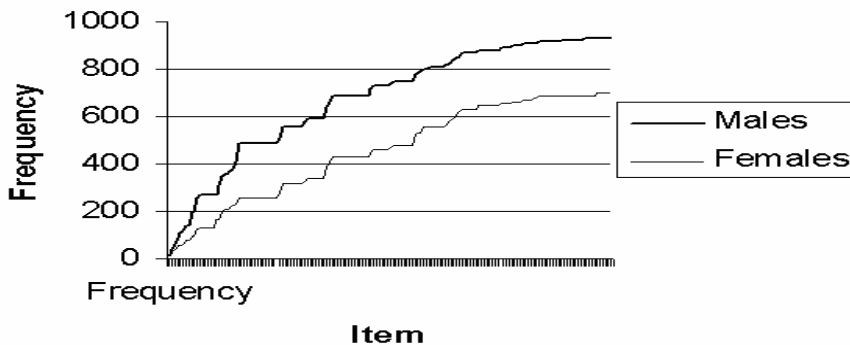
Dropout frekvens

Vi har tidigare nämnt att drygt 10 000 personer klickade på vår banner. Därmed länkades de över till enkätens introduktionssida. Av dessa valde 3 656 att påbörja ifyllandet av enkäten. Formulärets sista fråga besvarades av 1 828 personer, vilket betyder att 1 828 valde att inte fullfölja, alltså exakt 50 procent. Eftersom samtliga svar har sparats kontinuerligt har vi exakt information om var någonstans i enkäten respondenterna har valt att avsluta. För det första är det intressant att konstatera att dropout-frekvensen är högst i början av enkäten för att sedan plana ut (figur 2:3). Vidare kan vi konstatera att kurvan ser olika ut för kvinnor respektive män. Hälften av männen som lämnade enkäten gjorde detta före variabel 26, medan motsvarande andel av kvinnorna höll ut fram till variabel 49. Annorlunda uttryckt skulle man kunna säga att kvinnornas uthållighet var dubbelt så hög som männens. Totalt sett kan vi konstatera att 50,6 procent av männen mot 42,9 procent av kvinnorna valde att inte slutföra enkäten.

Ett skäl till den höga dropout-frekvensen i början skulle kunna vara att den första delen av enkäten innerhöll ett stort antal bakgrundsfrågor, som inte alls berör fenomenet kärlek och sex på internet. I samband med pilotstudien hade vi fått vissa indikationer på att detta kunde upplevas som tröttande. Dropout-kurvan tycks bekräfta detta, åtminstone när det gäller männen.

Ett annat skäl skulle kunna vara att enkäten helt enkelt upplevdes som alldeles för lång. Som vi tidigare sagt kunde respondenterna hela tiden se exakt var i enkäten man befann sig samt hur många frågor man hade kvar att besvara, vilket möjliggjorde en kalkyl över hur lång tid det skulle ta att slutföra enkäten. För en del ledde denna kalkyl uppenbarligen till beslutet att avbryta. Vidare finns det mycket som talar för att hastigheten på den internetuppkoppling man använt kan ha haft en viss inverkan på beslutet. I en mer detaljerad bortfallsanalys, som vi valt att redovisa i en separat artikel (Ross m.fl. 2003), framgår klart att personer som använt modem har valt att lämna enkäten i större utsträckning än dem som haft tillgång till bredband; detta gäller i särskilt hög grad för männen.

Figur 2:3. Kumulativ frekvens av dropouts⁴.

Det brukar hävdas att avgörande för huruvida ett bortfall av respondenter skall betraktas som problematiskt är om de som inte svarat skiljer sig åt från dem som gjort det (Lewin m.fl. 1998:46). Det egentliga problemet är alltså inte storleken på bortfallet utan huruvida de som inte deltagit i undersökningen skiljer sig från dem som gjort det. Att veta detta är i de flesta en närmast omöjlig uppgift. Dock inte i detta fall. Eftersom alla svar sparats, även de som kommer från personer som senare avbrutit enkäten, vet vi en hel del om studiens dropouts. Faktum är att den bortfallsanalys vi gjort (Ross m.fl. 2003) påvisar en del skillnader mellan dem som lämnat enkäten i förtid och dem som valt att slutföra den. Till exempel visade det sig att respondentens ålder spelade en viss roll; ju äldre desto större tendens att avbryta. Lågutbildade män tenderade att lämna enkäten i förtid i större utsträckning än högutbildade; motsvarande tendens gällde däremot inte för kvinnor. Vidare fann vi att personer som identifierar sig som homosexuella hade större uthållighet än heterosexuella. Personer från de tre storstäderna genomförde enkäten i större utsträckning än personer från landsbygden eller från småstäder. Och vidare visade det sig att män som lever i ett stadigt förhållande avbröt enkäten oftare än män som lever ensamma. För kvinnor förhöll det sig precis tvärtom; de som lever i en relation avbröt i mindre utsträckning.

Sammanfattningsvis visar resultaten från bortfallsanalysen att det finns vissa skillnader mellan dem som fullföljt enkäten och dem som avbrutit den med hänsyn till kön, sexuell läggning, relationsstatus, geografisk hemvist och utbildning. Frågan är naturligtvis i vilken utsträckning detta kan tänkas påverka tolkningen av våra resultat. Ganska lite, vågar vi påstå. För att illustrera detta har vi valt ett tabellpar, där den första tabellen visar fördelningen bland samtliga OSA-

⁴ I figuren saknas ca 165 respondenter med anledning av att dessa inte angivit kön.

användare som svarat på frågan om deras utbildningsnivå. Denna fråga återfinns tidigt i enkäten och innefattar drygt tvåtusen respondenter. (se tabell 2:1) Om vi tittar i nästa tabell, där vi enbart inkluderat de 1457 OSA-användare som fullföljt enkäten, ser vi att den procentuella förändringen på frågan om utbildningsnivå är liten, för att inte säga försumbar. (se tabell 2:2) Detta mönster återkommer när vi på samma sätt jämför svarsfördelningen på andra frågor mellan de respondenter som fullföljt respektive avbrutit enkäten. Men även om vi kan konstatera att resultaten inte förändras nämnvärt, har vi i vår analys valt att enbart inkludera de respondenter som fullföljt enkäten.

Tabell 2:1. Utbildning, fördelning efter kön (n=2023), procent

Utbildning	Kön		
	Män	Kvinnor	Alla
Ej obligatorisk skola	1	1	1
Obligatorisk skola	5	8	7
Gymnasium	47	44	46
Universitet	43	43	43
Annan utbildning	4	4	4

Tabell 2:2. Utbildning, fördelning efter kön, *fullständigt ifyllda enkäter* (n=1457), procent

Utbildning	Kön		
	Män	Kvinnor	Alla
Ej obligatorisk skola	1	1	1
Obligatorisk skola	5	8	7
Gymnasium	45	43	44
Universitet	45	44	45
Annan utbildning	4	4	4

Det interna bortfallet, dvs. det bortfall som följer av att respondenten valt att avstå från att svara på en eller flera frågor i enkäten, är överlag lågt, vanligtvis mellan 0–1 procent, vilket betyder att det inte nämnvärt påverkar svarsfördelningen i tabellerna. Det finns en handfull frågor där det interna bortfallet är upp till 2 procent och i något enstaka fall högre.

En viktig fråga i sammanhanget är den eventuella förekomsten av oseriösa svar. En stor andel sådana svar skulle naturligtvis påverka tillförlitligheten av både resultat och tolkningar. Som vi tidigare nämnt har vi rent tekniskt kunnat förhindra att en och samma person fyllt i och skickat in mer än enkät, så länge personen i fråga hållit sig till en och samma dator. Däremot har vi inte kunnat förhindra att någon eller några av våra respondenter valt att skicka in enkäter från olika datorer. Risker att detta skall ha skett i så stor omfattning att det allvarligt påverkat enkätens tillförlitlighet bedömer vi som sagt som mycket liten. Enkäten innehåller flera kontrollfrågor som kan köras mot varandra för att bedöma tillförlitligheten. I några få fall har vi på detta sätt upptäckt vissa påtagliga inkonsistenser i respondentens svars-

mönster, som gjort att vi för säkerhets skull har lagt enkäterna "åt sidan". Endast ett fåtal svar har bedömts som definitivt oseriösa! Detta uppfattar vi som ett mycket gott resultat.

Drygt 1800 personer valde alltså att fylla i och skicka in hela formuläret. Det är en stor population särskilt med hänsyn till ämnet, tillräckligt stor för att bilda underlag för statistiskt intressanta iakttagelser. Med ett undantag (1996 års sexualvanundersökning *Sex i Sverige*) är det den största studien i sitt slag under senare år i Sverige. Förmodligen hade dropout-frekvensen blivit mindre om vi valt en enkät med ett färre antal frågor. Dessutom hade kanske en mindre traditionell disposition av frågornas ordningsföljd varit att föredra. Detta är viktiga lärdomar inför framtiden.

Representativitet

Populationen i denna studie består alltså av personer som besökt Passagen, sett och klickat på vår banner, valt att delta i studien, klickat in sig på enkäten och fyllt i den. Låt oss en gång för alla slå fast att det inte handlar om ett statistiskt urval ur en större känd population. Inte ens människorna bakom Passagen vet exakt vilka deras besökare är. Vissa kunskaper har man dock genom olika barometrar och stickprovsundersökningar som genomförs kontinuerligt. Från dessa vet man t.ex. att 54 procent av besökarna är kvinnor och 46 procent är män. Det rör sig som väntat främst om yngre människor, endast en femtedel är över 50 år; nästan lika många är under 17 år. Portalen vänder sig inte till någon speciell målgrupp utan sidan innehåller information för en bred publik.

Passagen är alltså ingen portal som specialiserar sig på sex eller som kan väntas dra till sig personer eller grupper med särskilt intresse för sexualitet eller pornografi. I detta avseende har Passagen fungerat väl för våra syften, som ju varit att åstadkomma en så fullgod representation som möjligt av svenska internetanvändare. Om vi ser till samtliga personer som klickade in på enkäten (n=3 656) kan vi konstatera att 53 procent av dessa är män och 47 procent är kvinnor. Inom parentes är detta exakt samma fördelning som erhöles i studien *Sex i Sverige* som bygger på ett riksrepresentativt urval av befolkningen. Men även om vi alltså i vissa avseenden tycks ha uppnått målsättningen att åstadkomma en god representation måste vi varna för alltför vidlyftiga generaliseringar av resultaten. Just det faktum att Passagen inte har en tydlig sexprofil, som t.ex. skulle tänkas attrahera människor med olika specialintressen på sexualitetens område manar till försiktighet i tolkningar och slutsatser. Det är mer än sannolikt att dessa personer eller grupper inte ens överväger att använda Passagen som ingång till de rum på nätet där man kan förvänta sig att finna likasinnade. Kunskapen om dessa grupper och deras kontaktytor och sökvägar på nätet kräver mer riktade ansatser. Något vi kommer att ägna oss åt i andra delar av vår studie.

3. Användare av internet för kärleks- och sexuella syften– vilka är de och vad gör de på nätet?

Den fortsatta framställningen och analysen i denna rapport bygger uteslutande på de fullständigt ifyllda enkäterna. Vissa justeringar har gjorts för att ta bort personer under 18 år som skickat in enkäten, trots att undersökningen uttryckligen vänder sig till personer som fyllt 18 år. Vidare har vi exkluderat personer över 65 år. Det rör sig om en liten grupp, närmare bestämt ett 20-tal individer. Gruppen är så liten att den inte blir rimligt representerad i vår analys, varför vi valt att utesluta den. Vi återkommer till den åldersgruppsindelning vi gjort av materialet (fotnot 5).

Med dessa justeringar gjorda återstår således 1 828 fullständigt ifyllda enkäter. I exakt 80 procent av dessa finns uppgifter som säger att respondenten har erfarenhet av kärlek och sexualitet på internet. Det är främst denna grupp som står i fokus för den fortsatta framställningen. Gruppen har identifierats utifrån svaren på fråga 25, som lyder: "Gör du något på internet som har anknytning till kärlek och sexualitet?" Samtliga som svarat ja på frågan har vi av praktiska skäl valt att benämna *KSS-användare*, dvs. personer som använder nätet för kärleks- och sexuella syften. Nedanstående tabell visar bl.a. hur dessa fördelar sig efter kön.

Tabell 3:1. KSS-användare, fördelning efter kön (procent)

	Män (n=902)	Kvinnor (n=926)	Alla (n=1 828)
KSS-användare	87	71	80
Ej KSS-användare	13	29	20
Totalt	100	100	100

Andelen KSS-användare är större bland männen än bland kvinnorna; nästan nio av tio män har sådana erfarenheter. Bland kvinnorna är det ungefär tre av fyra som använder nätet på detta sätt. Omräknat kan man säga att av 100 personer som använder nätet för dessa syften är 55 män och 45 kvinnor. Noterbart är att i ett internationellt jämförande perspektiv så är siffran för kvinnorna i vår studie mycket hög. Cooper (1999; 2002) som ligger bakom ett par stora amerikanska undersökningar har visat att av 100 amerikaner som använder nätet för sexuella syften är 85 män och 15 kvinnor.

Tabell 3:2. Andelen KSS-användare i USA respektive Sverige, fördelning efter kön (procent)

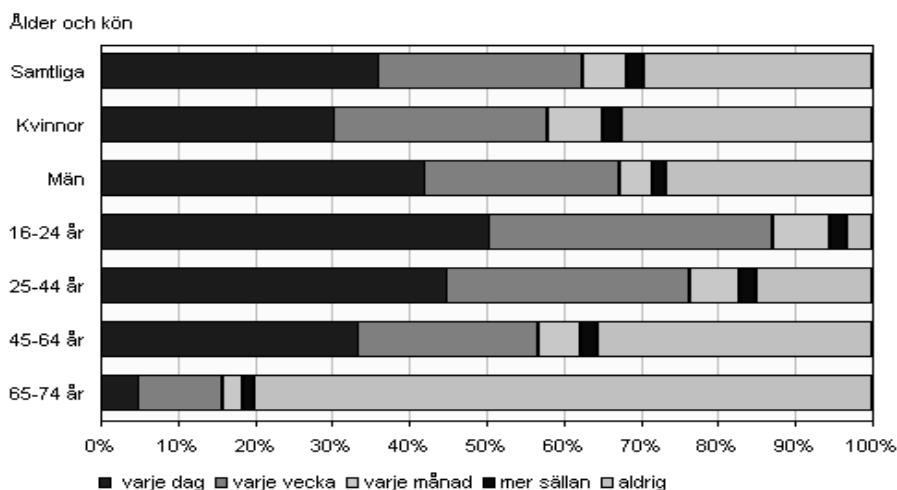
	USA (n=13 000)	Sverige (n=1 458)
Män	85	55
Kvinnor	15	45

Möjligen kan skillnaden till viss del förklaras av att frågorna formulerats något olika i studierna. I den svenska inkluderades ordet kärlek, vilket inte var fallet i de amerikanska. Samtidigt skulle denna skillnad

kunna ha "kompenserats" av det faktum att andelen kvinnliga internetanvändare är större i USA än i Sverige i USA, 52 procent mot 45 procent (Nielsen/Netratings December 2001; Januari 2002). Noterbart är att antalet kvinnliga nätanvändare växer snabbare relativt sett än den totala internetpopulationen i båda länderna.

Under alla förhållanden är den jämna könsfördelningen i den svenska populationen högtintressant för oss. Den reser en mängd frågor kring mäns respektive kvinnors nätanvändning för sexuella syften. Men hur ser då åldersfördelningen ut i denna grupp?

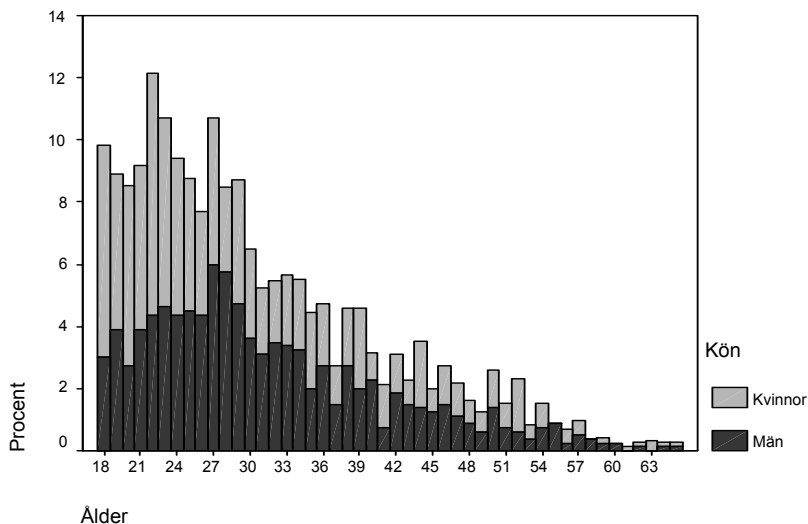
Av nedanstående figur (3:1), hämtad från en rapport från Statistiska Centralbyrån (2003), kan vi för det första konstatera att användningen av internet överhuvudtaget är starkt överrepresenterad bland yngre personer i samhället. Märk väl, figuren avser internetanvändning i allmänhet och inte specifikt för sexuella syften. Nästan alla mellan 16–24 år använder internet och fler än hälften gör det dagligen. Bland de äldsta (65–74 år) är det i stort sett precis tvärtom. Här är det 80 procent som aldrig använder nätet och bland dem som gör det är det bara några få procent som gör det varje dag. Tendensen är alltså att kurvan faller med stigande ålder. Detta är förstås inte överraskande. För övrigt tycks figuren bekräfta det vi redan sagt om förhållandet mellan könen. Förvisso finns det något fler män än kvinnor bland användarna, men skillnaden är inte stor.

Figur 3:1. Användandet av internet i relation till kön och ålder. Källa: SCB 2003, Privatpersoners användning av datorer och internet 2002.

Åldersspannet för de personer som ingår i vår undersökning och som säger sig ha erfarenhet av att använda nätet för kärleks- och sexuella syften sträcker sig mellan 18 och 65 år. Medelåldern är 31 år för männen och 30 år för kvinnorna. Detta stämmer väl med vad Cooper funnit i motsvarande amerikanska studier (Cooper m.fl. 1999, Cooper m.fl. 2002).

Figur 3:2. Användandet av internet för kärleks- och sexuella syften (kön och ålder i procent).

Figuren ovan (3:2) visar att användandet av internet för dessa syften är något som framför allt unga människor ägnar sig åt. Förklaringen till detta är sannolikt att yngre människor överlag är mer aktiva på internet. Till skillnad från tidigare ungdomsgenerationer har dessa ungdomar helt enkelt vuxit upp i ett samhälle där nätet tillhör vardagen och utgör en självklar arena för kontakt och kommunikation. En annan förklaring är sannolikt att unga människor är mer intresserade av och angelägna om att skaffa kunskaper om sexualitet och att berika sina erfarenheter på området. Och tveklöst erbjuder nätet stora och mångskiftande möjligheter till detta. Det kommer naturligtvis att bli intressant att följa upp resultaten av denna studie om ett antal år, för att se om tendensen håller i sig, dvs. om det främst är de yngre som använder internet för sexuella syften. Eller om det blir så, att de som är unga idag också i framtiden fortsätter att använda nätet i lika stor utsträckning, som en integrerad del av den sexuella vardagstillvaron.

Staplarna i figuren antyder en del intressanta skillnader mellan könen. Dessa blir något tydligare i nedanstående tabell som bygger på en indelning av populationen i olika åldersgrupper.

Åldersgruppsindelningen⁵ är densamma som den som gjordes i *Sex i Sverige*. Det är också den vi kommer att tillämpa konsekvent genom hela framställningen, vilket bl.a. underlättar jämförelser mellan

⁵ Den yngsta gruppen (18-24 år) beskrivs som *parbildande*, den näst yngsta gruppen (25-34 år) som *småbarnsföräldrar*, den tredje gruppen (35-49 år) som *skolbarnsföräldrar* alternativt *den andra familjen* och den fjärde gruppen som *medelålders "barnfria"*. I *Sex i Sverige* talar man också om en femte grupp (66-74 år) som benämns *pensionärer* (Lewin m.fl. 1998:61). I vårt material utgörs denna endast av ett 20-tal individer, dvs. den är så liten att den inte blir rimligt representerad, varför vi valt att utesluta den från vidare analys.

de två studierna. Av tabellen kan vi alltså skönja en del intressanta skillnader mellan männen och kvinnorna i vår undersökning. Det är t.ex. klart vanligast bland kvinnorna i den yngsta åldersgruppen (18–24 år) att använda nätet för kärleks- och sexuella syften, medan det bland männen är mest frekvent i den näst yngsta åldersgruppen (25–34 år).

Tabell 3:3. KSS-användare, fördelning efter kön (procent)

Ålder	Kön	
	Män n=800	Kvinnor* n=658
18-24	27	42
25-34	42	31
35-49	24	21
50-65	7	7
Totalt n=1458	100	100

*p< .001

Vad gäller utbildningsnivå finns knappast några skillnader alls mellan män och kvinnor som använder internet för dessa ändamål (tabell 3:4). Generellt sett gäller att utbildningsnivån är hög i populationen. Den största gruppen består av personer med universitetsutbildning; mycket få har låg utbildning. Denna profil stämmer väl med vad man vet om utbildningsbakgrunden bland dem som har tillgång till datorer i hemmet och som använder internet. Förvisso är tendensen att gruppen med förgymnasial utbildning ökar när det gäller både tillgång och användning, men skillnaderna är fortfarande stora. Under år 2002 använde nio av tio med eftergymnasial utbildning nätet mot ungefär hälften bland de lågutbildade (SCB 2003).

Tabell 3:4. KSS-användare, fördelning efter kön och utbildning (procent)

Utbildning	Kön		
	Män n=799	Kvinnor n=658	Alla n=1457
Ej obligatorisk skola	1	1	1
Obligatorisk skola	5	8	7
Gymnasium	45	43	44
Universitet	45	44	45
Annan utbildning	4	4	4

Förvärvsarbete är den huvudsakliga sysselsättningen för våra respondenter. Männen förvärvsarbetar i högre utsträckning än kvinnorna medan kvinnorna studerar i högre utsträckning än männen. Några respondenter har svarat att de har en annan sysselsättning än de befintliga alternativen; det är framförallt deltidsarbete, egen företagsverksamhet, timanställning och vikariat som angivits. En klar majoritet av dem som använder nätet för kärleks- och sexuella syften är således förvärvsarbetande eller studerande. Även på denna punkt stämmer

bilden med vad som gäller generellt i befolkningen. Studenter tillhör de allra flitigaste internetanvändarna, drygt 90 procent; bland förvärvsarbete är siffran knappt 80 procent (SCB 2003).

Tabell 3:5. KSS-användare, fördelning efter kön och sysselsättning (procent)

Sysselsättning	Kön		
	Män n=796	Kvinnor* n=648	Alla n=1444
Förvärvsarbetande	69	52	61
Studera	16	24	20
Arbetslös	6	8	7
Pensionerad	1	1	1
Hemmamake/maka	-	1	0
Värnpliktig	1	-	1
Föräldraledig	0	3	1
Långtidssjukskriven	2	6	3
Annat	5	6	5

*p< .001

Ungefär hälften av alla svenskar arbetar med datorer i sina yrken. Och det är främst män som har tillgång till datorer med internetanslutning i arbetet. Som vi kan se av nedanstående tabell (tabell 3:6) är andelen, som arbetar med datorer i yrket i vår population, klart högre än riksgenomsnittet. Förvisso är skillnaden mellan män och kvinnor statistiskt signifikant, men den är ändå klart mindre än för befolkningen i sin helhet (SCB 2003).

Tabell 3:6. KSS-användare, fördelning efter kön och arbete med datorer i yrket (procent)

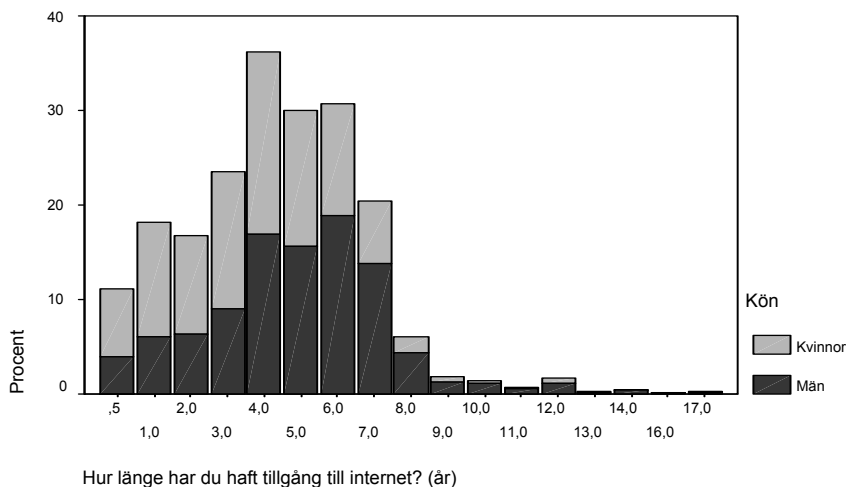
Arbetar med datorer	Kön		
	Män n=798	Kvinnor* n=652	Alla n=1450
Ja, med internet	78	71	75
Ja, utan internet	6	8	7
Nej	16	21	18

*p< .01

Tidigare forskning (Cooper m.fl. 2002) har visat att människor, som använder nätet för sexuella syften, är erfarna internetanvändare. Dessa har som regel haft tillgång till internet i mer än fyra år, vilket stämmer väl med resultaten i vår studie. Vid en jämförelse mellan könen finns dock signifikanta skillnader. Männerna i KSS-användargruppen har i genomsnitt haft tillgång till internet i 4.9 år (SD±2.45), medan kvinnorna haft det i 3.8 år (SD±2.28, p<.001). Det skiljer alltså drygt ett år mellan kvinnor och män i detta avseende, vilket är exakt samma skillnad som återfinns i Coopers senaste amerikanska studie (Cooper m.fl. 2002). Vidare är det fler män som haft internet en längre tid. Noterbart är dock att bland dem som fått tillgång

till internet på senare år så går skillnaderna åt motsatt håll (figur 3:3). Möjligen kan figuren tolkas så att tillgången till internet är på väg att jämnas ut mellan könen, den är inte längre en i huvudsak manlig företeelse. Denna tendens bekräftas även av de mätningar som kontinuerligt görs av nationella och internationella förhållanden.

Figur 3:3. Hur länge har KSS-användarna haft tillgång till internet?

De flesta som går online för kärleks- och sexuella syften har tillgång till internet i hemmet. Många har dessutom tillgång till internet på sin arbetsplats (tabell 3:7). De som kryssat för alternativet "annan plats" har angivit att de har tillgång till internet hos föräldrar, vänner eller på bibliotek. Färre kvinnor än män har tillgång till internet i arbetet, däremot är det tvärtom i skolan. Liknande mönster gäller för befolkningen i sin helhet (SCB 2003).

Tabell 3:7. KSS-användare, fördelning efter kön och platsen för tillgång till internet (procent)

Platser	Kön		
	Män n=800	Kvinnor n=658	Alla n=1448
Hemma	95	92	94
På arbetet	67	48**	58
I skolan	19	27**	22
På internet café	8	5*	6
Annan plats	5	8*	6
Har inte internet	0	-	0

*p< .05 **p< .001

Fler än hälften av alla, som använder internet för kärleks- och sexuella syften, har en höghastighetsanslutning av något slag. Det kan vara aningen bredband, ADSL eller liknande (tabell 3:8) Tendensen följer här den allmänna utvecklingen med allt fler aktörer på marknaden, som erbjuder högre hastighet till en fast kostnad. Sannolikt påverkar anslutningstypen beteendet på nätet i flera avseenden, inte bara när det gäller nerladdning av större mängder visuellt material, t.ex. pornografi, utan också hur ofta och länge man är uppkopplad till olika sajter och communityn. Mer om detta längre fram.

Tabell 3.8. KSS-användare, fördelning efter kön och typ av internetanslutning i hemmet (procent)

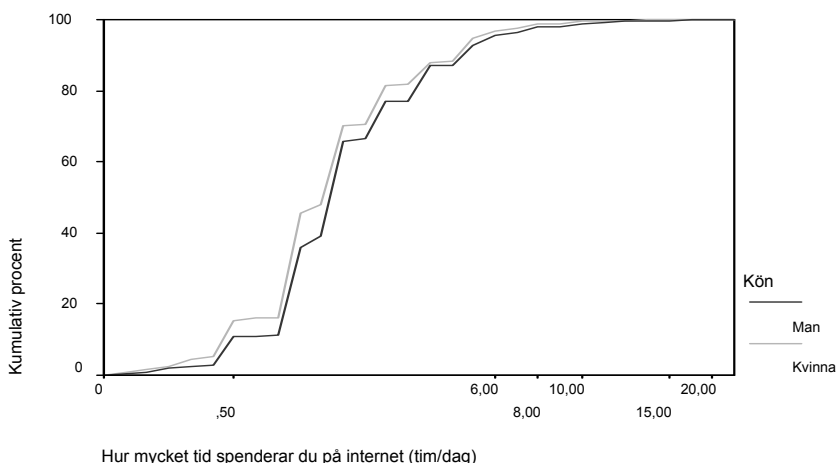
Anslutningstyp	Kön		
	Män n=798	Kvinnor* n=656	Alla n=1454
Bredband/ADSL etc.	65	56	61
Modem	31	36	33
Vet ej	1	1	1
Har inte internet hemma	4	7	5

*p< .01

I enkäten frågade vi hur mycket tid respondenterna uppskattningsvis spenderar på internet. Svaret blev att männen spenderar i snitt 2.6 timmar (SD±2.22) och kvinnorna 2.3 timmar (SD±1.95) om dagen (p< .05). Skillnaden är inte stor, men större än i motsvarande amerikanska studier (Cooper m.fl. 2002). I enkäten förklarade vi att frågan gällde den tid som man ägnade åt att surfa, chatta eller liknande. Observera alltså att frågan inte speciellt avsåg aktiviteter för kärleks- och sexuella syften, utan nättaktiviteter i allmänhet. Även om männen totalt sett spenderar mer tid online så ser kurvan likadan ut för både kvinnor och män (figur 3:4).

När det gäller nätanvändning specifikt för kärleks- och sexuella syften (KSS) spenderar männen 0.8 (SD±0.99) timmar om dagen medan kvinnorna spenderar 0.7 (SD±0.85) timmar (median 0.5 och typvärde 1.0 för båda könen). Skillnaden är inte statistiskt signifikant. Cooper fann mycket större skillnader. Amerikanska män spenderar två gånger så mycket tid online för sexuella syften jämfört med kvinnorna (Cooper m.fl. 1999, 2002). En annan noterbar skillnad är att både män och kvinnor i vår studie spenderar dubbelt så mycket tid på internet jämfört med vad Coopers studier visar. Vi ska emellertid komma ihåg att den totala tid som spenderas online ökar från år till år överallt och i alla länder. Hur mycket denna allmänna tendens har påverkat skillnaden mellan de svenska och amerikanska resultaten vet vi inte. Men det kan inte uteslutas att så är fallet.

Figur 3:4. KSS-användarnas tid på nätet.

Var någonstans sker då användandet av internet för kärleks- och sexuella syften? På vilken plats, i vilka fysiska rum? Som väntat anger de allra flesta, både män och kvinnor, att det är i hemmet vid den egna datorn som man *oftast* ägnar sig åt sex på nätet. Det gäller för tre fjärdedelar av respondenterna (tabell 3:9). En mindre andel, tio procent, gör det oftast på arbetsplatsen. Här kan vi också se att en tredjedel av kvinnorna och drygt var tionde man uppger att de inte definierar sig som KSS-användare. Denna inkonsistens, som vi också talade om i inledningen, kommer vi att mer ingående diskutera längre fram.

I studien har vi också sett att 12 procent av våra respondenter använder internet för kärleks och sexuella syften *både* i hemmet *och* på arbetsplatsen. Vi har dock inte frågat om innehållet, dvs. om man t.ex. gör vissa saker på arbetet och andra hemma. Däremot har vi frågat *varför* man gör det på jobbet (tabell 3:10).

Här har respondenterna haft möjlighet ange mer än ett skäl. Vanligast är att man gör det, därför att man ändå är så mycket ute på nätet i sitt arbete; "det ligger så nära tillhands". Nästan hälften av männen anger detta som det viktigaste skälet. Här ser vi att det finns en signifikant skillnad mellan könen. Den näst vanligaste anledningen är "avkoppling", dvs. man tar en stunds time-out från arbetet för att komma på andra tankar. Återigen är detta vanligare bland männen än bland kvinnorna. Coopers studier visar att detta är den vanligaste anledningen bland amerikanska internetanvändare (Cooper m.fl. 2002). Noterbart är att våra på förhand formulerade svarsalternativ passar kvinnorna sämre än männen. "Annan anledning" är det alternativ som kvinnorna oftast markerat. I den fritextruta som åtföljer detta alternativ har kvinnorna bl.a. skrivit att man gör det, därför att man är uttråkad eller därför att man vill hålla kontakten med en partner. Slutligen kan vi konstatera att en mindre grupp, knappt tio procent, väljer att gå online på arbetsplatsen därför att man vill undvika att göra det hem-

ma. Det är nästan uteslutande män som markerat detta alternativ. Möjligen hänger detta samman med något vi kommer att se längre fram, nämligen att gifta eller sammanboende män oftare än dito kvinnor använder nätet för (utomäktenskapliga) sexuella kontakter. Förmodligen känner man sig "friare" att bedriva sådan verksamhet på arbetsplatsen i stället för i hemmet, åtminstone ibland.

Tabell 3:9. KSS-användare, fördelning efter kön och plats (procent)

Platser	Kön		
	Män n=793	Kvinnor n=643	Alla n=1436
I hemmet	84	63**	74
På arbetet	11	8*	10
I skolan	2	2	2
På internetcaféer	1	1	1
På andra platser	1	2	2
Använder inte internet för sexuella syften	11	33	21

*p< .05 **p< .001

Tabell 3:10. KSS-användare, fördelning efter kön och anledning till att man använder internet på arbetsplatsen (procent)

Anledning	Kön		
	Män n=143	Kvinnor n=72	Alla n=215
Avkoppling	39	26	35
Endast tillgång till internet på arbetsplatsen	11	18	13
Tillbringar mycket tid på arbetsplatsen	22	25	23
Vill inte göra det hemma	9	1*	7
Är ändå är ute mycket på nätet	49	33*	44
Annan anledning	18	36**	24

*p< .05 **p< .01

KSS-användande på arbetsplatsen

Då och då förekommer i media uppgifter om att någon fått sparken efter att ha surfat efter sex på internet. Det har oftast handlat om man ertappat en medarbetare med att ladda ner pornografiskt material på sin arbetsdator. Mera sällan får vi veta hur ledningen på arbetsplatsen ställer sig till andra aktiviteter, t.ex. att någon besöker s.k. seriösa informationssidor med sexuellt innehåll eller håller kontakten med en kärleks- eller sexpartner under arbetstid. Vi ställde därför frågan om vilken policy som finns på svenska arbetsplatser när det gäller kärlek och sex på nätet under arbetstid?

Drygt en tredjedel av våra respondenter uppger att det finns en klart uttalad policy mot att besöka sajter med sexuellt innehåll på arbetsplatsen. Ungefär lika många säger att de överhuvudtaget inte känner till huruvida det finns en sådan policy. Noterbart är att det är betydligt fler män än kvinnor som uppger att det finns ett förbud mot att besöka sådana sajter på arbetet.

Tabell 3:11. KSS-användare, fördelning efter kön och förbud mot att besöka sajter med sexuellt innehåll på arbetsplatsen (procent)

Förbud	Kön		
	Män n=788	Kvinnor* n=653	Alla n=1441
Ja	38	28	34
Nej	19	8	14
Vet inte	29	38	33
Har ingen arbetsplats	14	26	19

*p< .001

På de flesta arbetsplatser är dock sexsajter inte blockerade utan går att nå. En stor grupp kvinnor känner inte till om det finns något sådant förbud, inte heller om sajterna är blockerade.

Tabell 3:12. KSS-användare, fördelning efter kön och blockering av sexsajter på arbetsplatsen (procent)

Blockerade	Kön		
	Män n=788	Kvinnor* n=654	Alla n=1442
Ja	7	7	7
Nej	48	22	36
Vet inte	31	46	38
Har ingen arbetsplats	15	25	19

* p< .001

Av dem som surfar på internet för sexuella syften på arbetstid, är det få som har blivit ertappade och i de fall man blivit det, har det hittills inte fått några allvarliga personliga konsekvenser.

Vi har inga uppgifter om hur vanligt det faktiskt är att svenska företag vidtar åtgärder mot anställda, som använder internet för sexuella syften under arbetstid. Kunskapen om förhållandena i USA är däremot bättre. Greenfield (1999) har t.ex. visat att två av tre amerikanska företag har en klart uttalad restriktiv policy i denna fråga. Vart tredje företag hade avskedat medarbetare som brutit mot reglerna. Nerladdning av pornografiskt material var den vanligaste orsaken, därefter kom chattande. Detta speglar sig också i Coopers studier, där två tredjedelar uppgav att förbud fanns mot sådana aktiviteter på arbetsplatsen. Noterbart när det gäller vår svenska population är den stora okunskapen om huruvida det finns sådana restriktioner eller ej.

Tabell 3:13. Ertappad på arbetsplatsen med att surfa på internet i sexuella syften, fördelning efter kön (procent)

Ertappad	Kön		
	Män n=782	Kvinnor* n=649	Alla n=1431
Nej, jag surfar inte i sexuella syften på min arbetsplats	71	69	70
Nej, trots att jag surfar i sexuella syften på min arbetsplats	9	5	7
Ja, men utan allvarliga personliga negativa konsekvenser	5	0	3
Ja, med allvarliga personliga konsekvenser	0	-	0
Har ingen arbetsplats	15	26	20

* $p < .001$

Hur hittar man sexuellt material på internet?

Det främsta sättet är att surfa, dvs. att glida fram på internetvägen mellan olika sajter (tabell 3:14 och 3:15). Ibland sker detta med ett klart mål i sikte, i andra fall mer eller mindre planlöst; slumpen får avgöra var man hamnar. Som vi kan se är slumpfaktorn av stor betydelse. En del har sina favoritsajter som markeras på datorn via s.k. bokmärken. Tips från vänner och bekanta är en annan möjlighet. Det tycks vara så att männen i högre utsträckning än kvinnorna surfar målmedvetet efter sexuellt material på internet, medan det för kvinnorna i högre grad är beroende av slumpen.

Tabell 3:14. KSS-användare, fördelning efter kön och hur man hittar sexuellt material på internet (procent)

Sökvägar	Kön		
	Män n=795	Kvinnor n=647	Alla n=1442
Av en slump	23	27*	25
Tips från vänner online	12	10	11
Tips från vänner offline	10	9	10
Genom att surfa	78	51**	66
Via chattar	11	11	11
Via bokmärken	14	7**	11
Annat	5	5	5
Letar inte sexuellt material på internet	7	30**	17

* $p < .05$ ** $p < .001$

Tabell 3:15. KSS-användare, fördelning efter kön och hur man oftast hittar sexuellt material på internet (procent)

Sökvägar	Procent av sökvägar		
	Män n=796	Kvinnor* n=650	Alla n=1446
Av en slump	12	21	16
Tips från vänner online	3	3	3
Tips från vänner offline	2	3	3
Genom att surfa	61	38	50
Via chattar	3	3	3
Via bokmärken	9	4	7
Annat	4	3	3
Letar inte sexuellt material på internet	6	26	15

*p< .001

Det finns en rad tekniska tillbehör att använda sig av när man kommunicerar kring kärlek och sex på nätet såsom webbkamera, digitalkamera, fotoscanner och mikrofon. Den allmänna tendensen i vår population är tydlig, dvs. den absoluta majoriteten använder inte dessa tillbehör. Svaren under "annat" tar bl.a. upp olika mjukvaruapplikationer som ICQ eller Microsoft Messenger, vilka i strikt mening faller utanför det vi frågat efter.

Tabell 3:16. KSS-användare, fördelning efter kön och tekniska tillbehör (procent)

Tillbehör	Kön		
	Män n=787	Kvinnor n=655	Alla n=1442
Webbkamera	5	2*	4
Digitalkamera	7	2**	5
Fotoscanner	5	4	4
Mikrofon	3	2	3
Annat	1	1	1
Använder inga tillbehör	53	60*	56
Kommunicerar inte kring sex och kärlek	36	36	36

*p< .01 ** p< .001

Många tillbehör är fortfarande i sin linda rent tekniskt, och de få som är av hög kvalitet är ofta dyra. Men det är naturligtvis bara en tidsfråga innan detta förändras. Det finns redan tecken på att verksamheten är på stark frammarsch. Till exempel har det visat sig att svenska pornografiska tidningar, som gått online på senare tid, erbjuder sina läsare gratis användning av webbkameror. Motprestationen är att användaren lägger ut bilder av sig själv och sina sexuella aktiviteter på nätet. Även på denna punkt är det alltså sexindustrin som driver på den tek-

niska utvecklingen.⁶ Huruvida detta kommer att bli ett ”framgångsrikt” koncept återstår att se.

Kärlek och sex på nätet

Den stora frågan är naturligtvis *vad* man gör på nätet som har anknytning till kärlek och sexualitet. Nedanstående tabell (3:17) bygger på en fråga i enkäten med fasta svarsalternativ. Som vi tidigare nämnt använder vi denna fråga till att identifiera KSS-användarna.

Den vanligaste aktiviteten – oavsett kön – som nästan hälften av respondenterna ägnar sig åt, är att ”leta efter någon att flirta med”. Intressant nog stämmer denna siffra nästan exakt med resultaten från Netsurveys internetpanel⁷. I panelen uppgav 46 procent att de flirtat på internet. Vanligast är att man flirtat med den man har ett förhållande med (56 procent); drygt hälften (51 procent) flirtar med okända de träffat på nätet (www.netsurvey.se).

Något färre, men ändå ganska många (40 procent), ägnar sig åt att ”leta efter kärlekskontakter” (tabell 3:17). Ungefär lika många tittar på erotiska bilder och pornografi. I själva frågeformuläret finns inga definitioner av vare sig erotik eller pornografi. Således vet vi ingenting om hur respondenterna tänkt eller resonerat kring skillnaden mellan det ena och det andra när de fyllt i formuläret. I normalfallet betyder erotik sexualitet med tonvikt på de sinnliga, sensuella inslagen i möten mellan människor. Pornografi är en benämning på sinsemellan mycket olika bilder och beskrivningar av människans sexuella liv. Man talar ibland om skillnaden mellan *mjukporr* och *hårdporr* som en slags distinktion mellan mer eller mindre ”avancerade”, närgångna och explicita pornografiska bilder och filmer. Vilken betydelse respondenten lagt in i den ena eller andra kategorin vet vi, som sagt, ingenting om. Möjligen kan det faktum att våra kvinnliga respondenter oftare kryssat för erotik än pornografi ge en viss fingervisning om att distinktionen har en viss relevans för dem. För männen tycks den däremot inte spela någon större roll, tittar man på den ena typen av bilder, kan man lika gärna titta på den andra.

I alla händelser är det detta männen helst ägnar sig åt. Nästan 60 procent av männen mot drygt en tiondel av kvinnorna tittar på pornografiska bilder och filmer. Men männen flirtar också, t.o.m. i något högre utsträckning än kvinnorna. Vidare kollar man kontaktsidorna och letar efter kärleks- och sexkontakter.

---

⁶ Se mer om detta i en kommande forskningsrapport av Söderlind & Månsson (2003).

⁷ Panelen består av 1200 slumpvis utvalda Internetanvändare i Sverige. I den aktuella undersökningen om relationer och hur de påverkas av nya kontaktkanaler som mobiltelefoni, SMS och e-post svarade 814 personer i åldrarna 15-65 år (www.netsurvey.se).

Tabell 3:17. Vad man gör på internet som anknyter till kärlek och sexualitet (KSS), fördelning efter kön (procent)

Vad man gör på nätet	Kön		
	Män n=800	Kvinnor n=658	Alla n=1458
Letar efter kärlekskontakter	41	39	40
Flirtar	50	48	49
Letar partner	30	21***	26
Håller kontakt med partner	27	35***	31
Läser erotiska texter	36	32	34
Tittar på erotik (bilder/filmer)	57	19***	40
Tittar på pornografi (bilder/filmer)	58	13***	38
Kollar kontaktsidor	41	28***	35
Svarar på sexannonser	10	2***	7
Chattar med likasinnade	30	31	30
Söker sexualupplysning	16	26***	20
Köper sexprodukter	13	17*	15
Kontaktar prostituerade a)	2	0*	1
Annat	3	6**	4

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

a) Kategorin består av 12 män och 2 kvinnor

Det är en ganska allmän föreställning att män använder internet för att kontakta prostituerade. Vår studie ger inte något direkt stöd åt den uppfattningen. Endast 2 procent av männen (inga kvinnor) svarar att de använder nätet för sådana syften. Från *Sex i Sverige* vet vi att 13 procent av samtliga svenska män vid något tillfälle i sitt liv betalat för sex (Lewin m.fl. 1998:236). Samma studie visade emellertid också att endast 4 procent av männen i åldrarna 18–49 år köpt sådana tjänster någon gång *under de senaste fem åren*. Mot denna bakgrund är det naturligtvis frestande att dra slutsatsen att mäns intresse av att köpa sex i alla fall inte har ökat sedan internet kom in i bilden. Dock måste ett varningens finger höjas mot att dra alltför stora växlar på sådana siffermässiga jämförelser just i detta fall. Under tiden mellan de två studierna har en ny lag införts, som förbjuder köp av sexuella tjänster (år 1999). Att i en undersökning medge att man köpt sex är alltså idag samma sak som att medge att man begått ett brott. På denna punkt är det alltså rimligt att förvänta sig en viss försiktighet även om respondenterna garanterats anonymitet.

Om vi ser på vad kvinnorna gör på nätet finns det inte någon aktivitet som är lika tydligt dominerande som pornografitittandet är bland männen. Vanligast är att man flirtar (48 procent) och letar efter kärlekskontakter (39 procent). Men man använder också nätet till att hål-

la kontakt med den kärleks- och/eller sexpartner man redan har (35 procent). De skillnader vi ser här mellan könen när det gäller preferenser för olika aktiviteter på nätet, avviker inte från tidigare forskning på området. Cooper har t.ex. visat att amerikanska kvinnor föredrar interaktiva miljöer och aktiviteter och är mindre intresserade av visuella sexuella stimuli, medan männen använder nätet oftare för pornografikonsumtion och sexuella kontakter (Cooper 1998:8). Detta betyder förstås *inte* att kvinnor inte är intresserade av sex på nätet. Vi kan t.ex. konstatera att kvinnor i nästan lika hög utsträckning som män läser erotiska texter (noveller/berättelser) som finns att tillgå på nätet. Av tabellen framgår också att kvinnor i större utsträckning än män köper sexprodukter via internet och att man oftare än män söker upplysning och rådgivning i frågor som rör sexualitet.

Om vi nu för in åldersvariabeln (tabell 3:18) så kan vi se att bilden av könsskillnaderna blir mer komplex. Förvisso kvarstår kön som en viktig variabel när det gäller att förklara skillnader i aktivitetsmönster, men samtidigt framkommer tydliga generationseffekter, som nyanserar vissa av de skillnader vi såg i den förra tabellen.

Bland männen kan två mönster urskiljas i hur aktiviteterna fördelar sig efter kön och ålder. Det ena mönstret är att vissa aktiviteter är mest frekvent förekommande i den yngsta åldersgruppen för att sedan avta med stigande ålder. Exempel på sådana aktiviteter är: att titta på erotica⁸ (här har vi för enkelhetens skull slagit samman kategorierna att titta på erotiskt respektive pornografiskt bildmaterial), att läsa erotiska texter, att hålla kontakt med kärleks- eller sexpartner, att chatta med likasinnade samt att söka sexualupplysning eller rådgivning. Att titta på erotica är, som vi tidigare sagt, det som män i störst utsträckning ägnar sig åt. Samtidigt kan vi se att detta intresse sjunker något med åren. Samma mönster känns igen från *Sex i Sverige*, som visade att konsumtionen av pornografisk film sjönk från tre fjärdedelar i den yngsta åldersgruppen till en fjärdedel i den äldsta, dvs. bland män 50 år och äldre (Lewin m.fl. 1998:254). Minskningen är dock inte lika dramatisk i vårt material; här skiljer det endast drygt 10 procent mellan de yngsta och de äldsta (från 74 procent till 63 procent). Och märk väl: trots minskningen är pornografitittandet fortfarande den mest frekventa aktiviteten i samtliga åldersgrupper, också bland de allra äldsta.

Frederick S. Lane som studerat *Pornography in the Cyber Age* (2001:33) menar att med internet som pornografidistributör har i princip alla tidigare hinder för porrkonsumtion raderats ut, varav ett av de viktigaste varit det relativa hotet mot konsumentens anonymitet. Tidigare tvingades man visa upp sin "skamliga last" mer eller mindre offentligt genom att besöka videobutiker eller andra hyrställen. Kanske kan den ökade möjligheten att ladda ner pornografi i den egna datorn, i hemmets relativa avskildhet, vara en förklaring till att våra män i samtliga åldersgrupper visar så stort intresse för att titta på pornografi på nätet.

---

⁸ Med termen *erotica* avses bild- och textmässig framställning med erotiska och pornografiska motiv (se t.ex. Nationalencyklopedin)

Tabell 3:18. Vad man gör på internet som anknyter till kärlek och sexualitet (KSS), fördelning efter kön och ålder (procent)

Vad man gör på nätet	18-24 år		25-34 år		35-49 år		50-65 år		Alla	
	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor
	n=215	n=275	n=338	n=201	n=193	n=137	n=54	n=45	n=800	n=658
Letar efter kärlekskontakter	38	46	45	36*	38	35	30	29	41	39
Flirtar	50	42	54	55	46	56	39	31	50	48
Letar partner	21	11**	33	20***	36	33	26	44	30	21***
Håller kontakt med partner	32	34	26	37*	26	33	17	49***	27	35***
Läser erotiska texter	42	35	36	35	32	26	26	13	36	32
Tittar på erotica (bilder/filmer)	74	24***	73	28***	67	17***	63	4***	72	22***
Kollar kontaktsidor	27	12***	45	33**	50	42	35	62**	41	28***
Svarar på sexannonser	10	1***	14	4***	7	2*	4	-	10	2***
Chattar med likasinnade	38	30	29	29	25	34	19	33	30	31
Söker sexualupplysning	22	35***	16	25**	10	13	6	7	16	26***
Köper sexprodukter	13	15	15	22*	14	20	4	4	13	17*
Kontaktar prostituerade a)	1	-	2	1	3	1	-	-	2	0*
Annat	3	5	2	8***	4	4	6	7	3	6**

* p < .05 **p < .01 *** p < .001

a) Kategorin består av 12 män och 2 kvinnor

Det andra tydliga mönstret, som kan skönjas bland männen, är att vissa aktiviteter är mest frekvent förekommande i de två mellersta åldersgrupperna, 25–34 år och 35–49 år, och mindre frekventa bland de yngsta och de äldsta. Exempel på sådana aktiviteter är: att leta efter kärlekskontakter, att leta efter någon att flirta med, att leta efter en partner och att kolla kontaktsidor. Möjligen speglar detta mönster de problem och utmaningar som ofta är aktuella och mer eller mindre påträngande i den fas i livet som männen befinner sig i. Det kan handla antingen om att försöka etablera en mer stadig och hållbar partnerrelation eller att ersätta en tidigare relation med en ny. I båda fallen använder man internet i sitt kontakt- och relationssökande.

Bland kvinnorna är det svårare att finna lika enhetliga mönster. Ibland ökar vissa aktiviteter med åldern, ibland minskar de och ibland går de upp och ner. Att vissa aktiviteter blir mer frekvent förekommande med stigande ålder är dock något som skiljer kvinnorna från männen. Exempel på sådana aktiviteter är: att leta efter en partner och att kolla kontaktsidor. Av tabellen framgår också en annan intres-

sant sak, som gör bilden lite mer komplex när det gäller konsumtion av erotiskt och pornografiskt text- och bildmaterial. För det första kan vi konstatera att unga kvinnor läser erotiska texter på nätet i nästan lika hög utsträckning som de unga männen. Vidare ser vi att drygt en fjärdedel av kvinnorna i de två yngsta åldersgrupperna använder nätet för att titta på pornografi. Att det förhåller sig på det sättet är i och för sig inte särskilt överraskande med hänsyn till vad vi sedan tidigare vet om unga kvinnors pornografikonsumtion. Den befolkningsbaserade studien *Sex i Sverige* visade att redan år 1996 hade kvinnor i åldersgruppen 18–24 år gått om männen i åldersgruppen 50–65 år när det gäller konsumtion av pornografisk film (Lewin m.fl. 1998:254).

Intressant är också den markanta skillnaden mellan olika generationer kvinnor. Medan drygt en fjärdedel av kvinnorna i åldersintervallet 18–34 år surfar efter porr på nätet, är det bara 4 procent av de allra äldsta som gör samma sak. Dessa skillnader gäller emellertid inte bara pornografi, den gäller också benägenheten att söka upplysning och rådgivning i sexuella frågor samt att köpa s.k. sexprodukter. Det är framför allt kvinnor i åldersgruppen 25–34 år som handlar sådana produkter, men kvinnor i åldersgruppen 35–49 år kommer inte långt efter. För den äldsta gruppen förefaller dessa aktiviteter vara betydligt mindre intressanta. Förmodligen är det en generationsfråga; det känns helt enkelt mer naturligt för de yngre att prata och fråga om sex och att våga experimentera med olika sexprodukter. Det senare kan förstås också hänga samman med att de yngre konsumerar pornografi i högre utsträckning, vilket kan leda till att man är intresserad av att pröva saker i verkligheten som man dittills bara sett på bilder eller på film. När det gäller sexhjälpmedel så är det mesta tillverkat med kvinnor som målgrupp. Vi ser alltfler s.k. webbutiker som drivs av kvinnor för kvinnor, där kvinnans njutning står i fokus och där budskapet, som bärs fram i reklamen, är att det numera är fullt tillåtet för kvinnan att bejaka sin sexualitet och sina sexuella fantasier.

För de äldre kvinnorna i populationen är nätanvändningen inte lika "sexorienterad". De aktiviteter man ägnar sig åt tyder på att man främst är ute efter att söka efter en (ny) partner. Och i den äldsta åldersgruppen framträder könsskillnaderna tydligt. Medan den vanligaste aktiviteten bland de jämnåriga männen är att titta på porr (63 procent) så är den vanligaste aktiviteten bland kvinnorna att "kolla kontaktsidorna" (62 procent).

När det gäller svarsfördelningen på vår fråga om vad man *oftast* ägnar sig åt på nätet, ser vi att den bild vi redan fått bekräftas (tabell 3:19).

Tabell 3:19. Vilken aktivitet man oftast ägnar sig åt, fördelning efter kön och ålder. (procent)

Vad man gör på nätet	18-24 år*		25-34 år*		35-49 år*		50-65 år*		Alla*	
	Män n=214	Kvin- nor n=273	Män n=336	Kvin- nor n=198	Män n=192	Kvin- nor n=136	Män n=54	Kvin- nor n=45	Män n=796	Kvin- nor n=652
Letar kärleks- kontakter	3	2	5	1	3	5	4	4	4	2
Flirtar	15	12	10	12	9	9	4	7	11	11
Letar partner	4	3	9	7	15	13	19	27	10	8
Håller kontakt med partner	10	21	7	19	7	19	-	22	7	20
Läser erotiska texter	7	11	6	11	6	5	11	-	7	9
Tittar på erotica (bilder/filmer)	36	6	38	10	35	5	35	2	37	7
Kollar kontaktsi- dor	2	4	7	9	12	13	13	22	7	8
Svarar på sex- annonser	1	-	2	-	1	-	-	-	1	-
Chattar med li- kasinnade	12	18	11	13	5	18	4	11	9	16
Söker sexual upplysning	2	14	2	5	1	5	2	-	2	8
Köper sexpro- dukter	1	3	1	4	-	2	-	-	0	3
Kontaktar prosti- tuerade a)	1	-	0	-	-	-	-	-	0	-
Annat	4	5	2	6	5	4	7	4	4	5
Använder inte internet för KSS	3	3	1	5	1	2	2	-	2	3

* $p < .001$

a) Kategorin består av två män

Bland kvinnorna kretsar aktiviteterna främst kring relationer och partnersökande. Männerna är förvisso också relationsorienterade, men deras intresse kretsar främst kring pornografi oavsett ålder. Den åldersmässiga skillnaden mellan männen består främst i att de yngre helst flirtar och chattar med likasinnade, medan de äldre helst letar efter en partner och kollar kontaktsidorna. Vi ser också att fler kvinnor än män oftast läser erotiska noveller och berättelser, men att denna skillnad enbart gäller i de yngre åldersgrupperna (18–34 år). Vi kan också konstatera att för kvinnorna i åldersgruppen 25–34 är pornografitittandet favoritsysselsättningen för var tionde kvinna. För de äldre kvinnorna är förhållandet det motsatta; här är det nästan ingen som tittar på pornografi, medan ungefär var fjärde (27 procent) använder nätet främst för att leta efter en (ny) partner eller att hålla kontakt med den kärleks/sexpartner man redan har (22 procent).

4. Relationer, kön och sexuell läggning

Bland dem som använder nätet för kärleks- och sexuella syften (KSS) var det drygt hälften som levde i ett stadigt förhållande med en partner vid intervjutillfället. Cirka 40 procent hade erfarenheter av tidigare förhållanden men var för närvarande ”singel”, medan ungefär var tionde aldrig hade haft ett förhållande. Detta hänger naturligtvis ihop med åldern. Samtidigt kan vi se att det finns intressanta skillnader mellan könen, framför allt om vi riktar blicken mot de äldre åldersgrupperna.

Tabell 4:1. KSS-användare, fördelning efter kön, ålder och förhållande (procent)

Haft förhållande	18-24 år***		25-34 år**		35-49 år*		50-65 år*		Alla***	
	Män n=208	Kvin- nor n=259	Män n=329	Kvin- nor n=193	Män n=187	Kvin- nor n=130	Män n=50	Kvin- nor n=45	Män n=774	Kvin- nor n=627
Ja	44	56	51	55	57	43	60	33	51	51
Ja, men inte för närvarande	29	31	34	39	37	53	38	67	34	41
Nej, har aldrig haft något förhållande	27	13	16	6	6	4	2	-	15	8

*p< .05 **p< .01 ***p< .001

Enkelt uttryckt skulle vi kunna säga att medelålders och äldre kvinnliga internetanvändare i stor utsträckning är singlar, medan manliga dito lever i en stadig relation med en partner. Bland de yngre är mönstret i princip det omvända. Här är det de kvinnliga internetanvändarna som i större utsträckning än de manliga lever i en stadig relation. Vi ser också att det främst är männen i den yngsta gruppen som överhuvudtaget inte har haft något förhållande, vilket förmodligen beror på att de ännu inte hunnit skaffa sig denna erfarenhet. Ett annat och mer konventionellt sätt att beskriva respondenternas relationsmönster är i termer av deras aktuella civilstånd (tabell 4:2).

Drygt 50 procent av dem som använder nätet för kärleks- och sexuella syften är ensamstående eller skilda. Vi ser också att medan andelen ensamstående minskar med åldern, så ökar antalet skilda. Ungefär lika många lever i olika typer av relationer, som gifta, sambo, särbo eller i registrerat partnerskap; de flesta som sambo. Förhållandervis få är gifta, 15 procent av männen och 10 av kvinnorna. Det är en låg siffra jämfört med Coopers amerikanska studie, som visade att 43 procent av dem som använder nätet för sexuella syften är gifta (Cooper m.fl. 2002). Vi ska då komma ihåg att 85 procent av Coopers respondenter var män. Mycket tyder på att med en högre andel män i vår studie så hade vi fått ett liknande resultat. Som vi kan se av tabellen är det nämligen gifta män i större utsträckning än gifta kvinnor som använder nätet för kärleks- och sexuella syften. Intressant nog ser vi också att bland de frånskilda nätanvändarna är kvinnorna i absolut

majoritet. I den äldsta gruppen är det tre gånger fler frånskilda kvinnor än män som använder nätet för detta ändamål. Mönstret från de båda tabellerna är klart. Som det ska visa sig längre fram, speglar fördelningen vissa generella olikheter i mäns och kvinnors sätt att använda internet för sexuella syften. Mycket tyder på att medelålders och äldre ensamstående kvinnor använder nätet för att bygga nya relationer, medan medelålders och äldre gifta män använder nätet för utomäktenskapliga kontakter och förbindelser.

Tabell 4:2. KSS-användare, fördelning efter kön, ålder och civilstånd (procent)

Civilstånd	18-24 år		25-34 år		35-49 år		50-65 år*		Alla*	
	Män N=213	Kvinnor n=272	Män n=338	Kvinnor n=201	Män n=192	Kvinnor n=137	Män n=54	Kvinnor n=45	Män n=797	Kvinnor n=655
Ensamstående	60	49	51	43	30	36	26	18	46	42
Skild	1	-	2	5	17	25	20	62	6	11
Änka/änkling	1	-	-	-	1	2	2	-	1	0
Gift	1	2	12	13	31	20	37	9	15	10
Registrerat partnerskap	1	0	0	1	-	1	-	-	0	1
Sambo	21	28	28	30	14	12	9	7	21	24
Särbo	17	21	8	9	7	5	6	4	10	13

*p< .001

En intressant fråga är förstås hur man har träffat sin nuvarande partner samt vilken roll internet spelat i detta sammanhang. Det vanligaste är att man träffat sina partner genom gemensamma bekanta; detta gäller för båda könen. Drygt en fjärdedel har träffat sin partner på detta sätt. Det näst vanligaste sättet är via internet, i alla fall för kvinnorna. För männen konkurrerar internet med restaurang och skola/utbildning som de näst vanligaste kanalerna. Noterbart är att för kvinnorna i de två äldsta åldersgrupperna utgör internet det allra vanligaste kontaktsättet. Faktum är att det är vanligare bland äldre än bland yngre kvinnor att ha träffat sina partner via nätet.

För männen ser bilden något annorlunda ut. I samtliga åldersgrupper (utom en) är det färre män som träffat sin nuvarande partner på detta sätt. Mest slående är skillnaden i de två äldsta åldersgrupperna. I åldersgruppen 25–34 år, däremot, är andelarna exakt lika stora. Som vi varit inne på tidigare, så kan köns- och åldersskillnaderna möjligen förklaras med att de äldre kvinnorna är ensamstående och att de i högre grad än männen aktivt söker en (ny) fast partner, medan männen i huvudsak använder internet för andra syften, vilket vi kommer att diskutera utförligare i nästa kapitel.

Dessa resultat ger vissa perspektiv på vår fråga om internets betydelse för formandet av nya kulturella spelregler för kärleks- och sexuella möten. En antydning till svar kan vi få genom att t.ex. jämföra våra resultat med vad som framkom i studien *Sex i Sverige* när det gäller hur man träffat sin nuvarande partner. Studien genomfördes år 1996, alltså strax före det att internet fick sitt genombrott på bred front i

Sverige. Som tidigare påpekats fanns överhuvudtaget inga frågor om internet med i studien. En motsvarande undersökning idag hade varit otänkbar utan sådana frågor, vilket i sig är ett tecken på nätets stora genomslagskraft på mycket kort tid. Bortsett från denna skillnad, visar en jämförelse mellan de båda studierna på just denna fråga stora likheter, men också en del intressanta skillnader. Fördelningarna är nästan identiska på alla punkter utom två. Internet har tillkommit som svarsalternativ; det är den ena skillnaden. Den andra är att det vanligaste träffsättet för båda könen 1996 var på restaurang, bar eller dansställe; 33 procent av männen och 32 procent av kvinnorna uppgav att de hade träffats på detta sätt (Lewin m.fl. 1998: bilaga 1, s.4). I vår studie har procentsatserna i denna kategori sjunkit till hälften (se nedanstående tabell 4:3).

Tabell 4.3. KSS-användare, fördelning efter kön, ålder och hur man träffade sin nuvarande partner (procent)

	18-24 år*		25-34 år*		35-49 år		50-65 år		Alla**	
	Män n=95	Kvin- nor n=156	Män n=174	Kvin- nor n=113	Män n=109	Kvin- nor n=60	Män n=32	Kvin- nor n=15	Män n=410	Kvin- nor n=344
Genom gemensamma bekanta	27	36	25	22	32	18	22	-	27	27
Genom arbetet	2	5	13	13	9	12	13	-	10	8
Genom skola/utbildning	25	10	16	6	12	5	9	7	17	8
Genom förenings/hobbyverksamhet	7	6	7	4	9	7	13	13	8	6
På restaurang/bar/ dansställe	18	12	16	21	11	13	16	27	15	16
Genom kontaktannonser/kontaktförmedling	-	-	1	3	1	-	9	13	1	2
Via internet	17	24	17	17	15	28	13	33	16	23
På annat sätt	3	8	5	13	11	17	6	7	6	11

*p < .05 **p < .01

Kanske kan detta tolkas så, att det framförallt är många av dem som tidigare träffade sin partner på krogen som nu använder sig av internet istället. För att leda denna hypotes i bevis skulle krävas andra (helst kvalitativa) data. Dock ger nedanstående tabell visst stöd åt denna tanke. Den visar hur de respondenter i vår studie, som säger sig *inte* använda nätet för kärleks- och sexuella syften, har svarat på frågan om hur de träffat sin nuvarande partner. Fördelningen visar hur alternativet restaurang/bar/dansställe något återtar sin position. Noterbart är dock att nästan en av tio anger att de träffade sin nuvarande partner via internet. Ologiskt, kan det tyckas. En del talar emellertid för att dessa respondenter tillhör en mindre grupp, som tidigare använt internet för detta ändamål men som slutat efter det att de träffat sin nuvarande partner.

Tabell 4:4. Ej KSS-användare, fördelning efter kön och hur man träffade sin nuvarande partner (procent)

	Kön		
	Män n=78	Kvinnor n=212	Alla n=290
Genom gemensamma bekanta	24	34	32
Genom arbetet	17	10	12
Genom skola/utbildning	14	9	11
Genom förenings/hobby-verksamhet	5	7	6
På restaurang/ bar/ dansställe	17	21	20
Genom kontaktannons/kontaktförmedling	6	2	3
Via internet	5	10	9
På annat sätt	12	6	8

En intressant fråga i det här sammanhanget är huruvida man under de senaste 12 månaderna (räknat från intervjutillfället) på allvar diskuterat med sin partner om att separera. Frågan ställdes i *Sex i Sverige*. Svaret blev att drygt 90 procent av båda könen *inte* på allvar diskuterat en separation. Vi ställde samma fråga och fick en delvis annorlunda svarsfördelning.

Tabell 4:5. KSS-användare, fördelning efter kön och diskussion om separation de senaste 12 månaderna (procent)

Diskuterat separation	Kön		
	Män n=410	Kvinnor* n=343	Alla n=753
Ja	24	31	27
Nej	76	69	73

* $p < .05$

Tabell 4:6. Ej KSS-användare, fördelning efter kön och diskussion om separation de senaste 12 månaderna (procent)

Diskuterat separation	Kön		
	Män n=77	Kvinnor* n=212	Alla n=289
Ja	20	17	17
Nej	81	84	83

Vi vet naturligtvis inte om den större benägenheten att vilja separera har något samband med internet men det kan naturligtvis inte uteslutas. En jämförelse med dem som inte använder nätet för kärleks- och sexuella syften visar att det är mindre vanligt bland dem att ha disku-

terat separation med sin partner, särskilt bland kvinnorna. Skillnaden är statistiskt signifikant. Som vi tidigare sagt är det långt ifrån ovanligt att män använder internet för sexuella syften inom ramen för ett stadigvarande förhållande. Kanske kan man förstå kvinnornas betydligt större benägenhet att diskutera separation i ljuset av detta. Bakgrunden till detta och internets roll i sammanhanget kan förstås variera. I en del fall kan den ena partens internetanvändning vara den direkta orsaken till den andra partens vilja att gå skilda vägar. I andra fall kan en dåligt fungerande relation vara en direkt orsak till att den ena eller båda parterna söker nya kontakter på nätet, osv. Men bilden är långt ifrån entydig. Det hela kan naturligtvis också ha att göra med omfattningen, dvs. hur mycket tid den ena eller andra parten tillbringar framför datorn. Den amerikanska forskaren Jennifer P. Schneider (2002), som studerat effekterna av s.k. nätsexberoende på par- och familjerelationer, fann att detta var en starkt bidragande orsak till skilsmässa. Hon fann också att den beroende partnerns beteende hade problematiska konsekvenser för barnen i familjen (exponering för pornografi och objektivering av kvinnor, indragning i föräldrakonflikter samt brist på uppmärksamhet från den beroende föräldrarnas sida). En tredjedel av informanterna uppgav att nätsexberoendet var en fortsättning på redan existerande problem med tvångsmässigt sexuellt beteende. Vi återvänder till frågan om nätsexberoende och dess innebörder och konsekvenser för individen längre fram i rapporten.

Nätsexanvändarnas sexuella läggning

Den övervägande majoriteten av våra respondenter, som använder internet för sexuella syften, uppger att de är heterosexuella. Dock kan vi konstatera intressanta skillnader mellan män och kvinnor. Mer än var tionde kvinna anser sig vara bisexuell, vilket innebär att det är nästan dubbelt så vanligt som bland männen. Däremot är det något fler män än kvinnor som ser sig som entydigt homosexuella; totalt sett är denna grupp långt färre än de bisexuella.

Tabell 4:7. KSS-användare, fördelning efter kön, ålder och sexuell läggning (procent)

Sexuell läggning	18-24 år		25-34 år*		35-49 år		50-65 år		Alla*	
	Män n=215	Kvinnor n=274	Män n=338	Kvinnor n=197	Män n=192	Kvinnor n=136	Män n=53	Kvinnor n=45	Män n=798	Kvinnor n=652
Heterosexuell	88	82	93	84	91	90	93	98	91	85
Homosexuell	3	2	3	1	3	2	2	-	3	1
Bisexuell	8	14	5	13	5	7	4	-	6	11
Annat	1	3	-	2	2	2	2	2	1	2

*p< .001

Fördelningen har stora likheter med vad som framkom i *Sex i Sverige*. I denna ställdes förvisso inte någon direkt fråga om sexuell läggning. Däremot frågade man om huruvida intervjupersonen någon gång fantiserat sexuellt om människor av samma kön. Man fann att över tio

procent av respondenterna någon gång gjort detta. Precis som i vårt fall var skillnaden mellan män och kvinnor påfallande. Var sjätte kvinna, mot endast några procent av männen, hade åtminstone ibland haft sådana fantasier (Lewin m.fl. 1998:171). Mycket talar för att internet är den mer eller mindre perfekta platsen att pröva fantasierna i handling med liten risk för upptäckt och påföljande stigmatisering. Mot denna bakgrund är det inte särskilt förvånande att det framför allt är de yngre i vår studie som uppger sig ha en bisexuell läggning. I de två yngsta åldersgrupperna är det fler än var tionde kvinnliga respondent som säger sig ha denna läggning. Bland det fåtal som svarat "annat" på frågan har de flesta, i fritextrutan som följer efter det alternativet, antingen betecknat sig som "asexuella" eller som osäkra på sin sexuella läggning. Skälet till att de självidentifierade homosexuella är relativt få kan ha att göra med att denna grupp har tillgång till många olika special sajter som man företrädesvis "länkar sig till" via andra portaler än Passagen (t.ex. Spray). Detta betyder att vår studie sannolikt inte ger en representativ bild av gruppen självidentifierade homosexuella som använder nätet för kärleks- och sexuella syften. Mer om detta längre fram.

Sexuell aktivitet jämfört med befolkningen i sin helhet

Som ett mått på sexuell aktivitet frågade vi om respondenternas erfarenhet av samlag under de senaste tolv månaderna. Vi börjar med att jämföra våra resultat med resultaten från *Sex i Sverige* på samma fråga.

Tabell 4:8. Sexuell aktivitet, fördelning efter kön, jämförelse mellan Sex i Sverige och Internetstudien (procent)

	Sex i Sverige (n=2810)		Internetstudien (n=1368)	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
Erfarenhet av samlag				
Ja, under de senaste 12 mån.	89	85	81	87
Inte under de senaste 12 mån.	8	13	10	9
Aldrig haft samlag	3	2	10	4

Jämförelsen visar en del intressanta skillnader. Vi kan t.ex. se att våra kvinnor varit något mer sexuellt aktiva (räknat i samlagsaktivitet) under det senaste året än kvinnorna i hela befolkningen. För männen förhåller det sig precis tvärtom; här är skillnaden dessutom ännu större än bland kvinnorna. Noterbart är också att var tionde man i vår population aldrig haft samlag; att jämföra med 4 procent i hela befolkningen. Det är framför allt männen i de två yngsta åldersgrupperna som ligger en bra bit över riksgenomsnittet (tabell 4:9).

Tabell 4:9. KSS-användare, fördelning efter kön, ålder och samlag de senaste 12 månaderna (procent)

Erfarenhet av samlag	18-24 år**		25-34 år*		35-49 år		50-65 år		Alla**	
	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor
	n=208	n=253	n=318	n=189	n=188	n=124	n=47	n=41	n=761	n=607
Ja, under de senaste 12 månaderna	76	85	82	90	86	88	77	88	81	87
Inte de senaste 12 månaderna	5	8	10	9	11	11	19	12	10	9
Aldrig haft samlag	19	8	8	2	4	1	4	-	10	4

*p < .01 **p < .001

Att yngre människor redovisar mindre erfarenhet av samlag än äldre är förvisso förväntat. Möjligen kan man förvånas över att skillnaden mellan könen är så stor. Det visar sig nämligen att nästan en femtedel (19 procent) av våra män i åldersgruppen 18–24 år aldrig haft samlag. Motsvarande andel bland kvinnorna är 8 procent, alltså färre än hälften jämfört med männen. Totalt sett är alltså kvinnorna i vår population mer sexuellt aktiva än männen. Detta skall vi hålla i minnet när vi nu tittar närmare på *varför* våra respondenter använder nätet för sexuella syften.

Varför använder man internet för sexuella syften?

Observera att frågan enbart fokuserar på sex, inte kärlek. De ojämförligt vanligaste svaren på denna fråga, både för män och kvinnor, är att man gör det för att koppla av och för att man är nyfiken (tabell 4:10). Noterbart är att nästan en tredjedel av kvinnorna säger sig *inte* använda nätet för sexuella syften mot knappt tio procent av männen. Vi återkommer längre fram till en närmare analys av denna grupp.

För övrigt påminner svarsfördelningen om den i Coopers amerikanska studie. Han fann att 81,5 procent av männen och 60,3 procent av kvinnorna uppgav "avkoppling" som främsta skäl till att gå online för sexuella syften. Men han fann också att mer än hälften av kvinnorna använde internet för att skaffa sig information och kunskaper om sex. Motsvarande andel bland männen var knappt en tredjedel (Cooper m.fl. 2002). På denna punkt finns en markant skillnad mellan vår och Coopers studie. Bland våra respondenter är det 16 procent av kvinnorna och 8 procent av männen, som använder nätet för detta ändamål. Kanske kan detta förklaras med de stora skillnader som sedan länge anses råda mellan Sverige och USA, när det gäller sexualundervisning i skolorna och den allmänna tillgången på information i frågor som rör sexuallivet (Lottes 2002).

Tabell 4:10. Anledningar till användning av internet för sexuella aktiviteter, fördelning efter kön (procent)

Anledningar	Kön		
	Män n=798	Kvinnor n=651	Alla n=1449
Få kunskaper om sex	15	16	16
Avkoppling	80	73**	77
Tycker om att prata om sex	25	26	25
Nyfikenhet	63	73***	67
Stämma träff med någon	19	8***	14
Möta någon utanför internet att ha sex med	22	7***	15
Träffa människor med samma sexuella intressen	13	6***	10
Ha sexuella aktiviteter som jag inte skulle ha utanför internet	8	5*	7
Få råd och stöd i sexuella frågor	8	16***	12
Köpa sexprodukter	8	13**	10
Prostitutionskontakt a)	1	0**	1
Uppnå orgasm	31	10***	21
Annat	3	4	3
Använder inte internet för sexuella aktiviteter	9	27***	17

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

a) Tolv respondenter, 11 män och 1 kvinna

Det tredje vanligaste skälet till att man använder nätet för sexuella syften är att man tycker om att prata om sex (25 procent). Vi ser att betydligt fler män än kvinnor anger att de använder nätet för att uppnå orgasm (det fjärde vanligaste skälet). Detta ligger helt i linje med ett annat fenomen vi ska beröra längre fram, nämligen onani i samband med sexuella aktiviteter på nätet; något som är mycket vanligare bland män än kvinnor. Ytterligare en intressant skillnad mellan könen är att män i signifikant större utsträckning än kvinnor använder nätet för att träffa någon som man sedan kan ha sex i verkliga livet; en knapp fjärdedel av männen kryssade för detta alternativ mot en tjugondel av kvinnorna. Överlag tycks männen vara mer "målinriktade" än kvinnorna. De senare attraheras av nätets möjligheter att komma i kontakt med män (och andra kvinnor) för att "prata sex". I detta avseende kan nätet fungera som en slags "frizon" för kvinnor. Man gör något man har lust att göra, utan att det nödvändigtvis måste leda vidare och utan risk för att bli stämplad som omoralisk eller promiskuös i omgivningens ögon.

Tabell 4:11. Anledningar till användning av internet för sexuella aktiviteter, fördelning efter kön och ålder (procent)

Anledningar	18-24 år*		25-34 år*		35-49 år*		50-65 år*		Alla*	
	Män n=214	Kvin- nor n=269	Män n=337	Kvin- nor n=201	Män n=193	Kvin- nor n=136	Män n=54	Kvin- nor n=45	Män n=798	Kvin- nor n=651
Få kunskaper om sex	28	22	11	16	11	7	6	9	15	16
Avkoppling	82	70***	80	76	78	75	72	82	80	73**
Tycker om att prata om sex	32	25	25	27	19	26	13	18	25	26
Nyfikenhet	63	72*	60	75***	70	71	56	73	63	73***
Stämma träff med någon	17	4***	20	10**	19	13	17	11	19	8***
Möta någon utanför internet att ha sex med	21	6***	21	10***	21	10*	17	20	22	7***
Träffa människor med samma sexuella intressen	17	6***	13	7*	9	9	13	2	13	6***
Ha sexuella aktiviteter som jag inte skulle ha utanför internet	8	4	8	7	8	6	9	~*	8	5*
Få råd och stöd i sexuella frågor	13	25***	8	12	6	9	4	2	8	16**
Köpa sexprodukter	9	13	9	14	9	13	2	-	8	13**
Prostitutionskontakt a)	1	-	1	1	2	-	-	-	1	0**
Uppnå orgasm	40	8***	31	13***	21	11*	28	2***	31	10***
Annat	3	3	3	5	2	7	2	7	3	4
Använder inte internet för sexuella aktiviteter	5	23***	7	23***	14	29***	15	56***	9	27***

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

a) Tolv respondenter, 11 män och 1 kvinna

För männen tycks nätet i större utsträckning fungera som en "raggningsplats" vid sidan av andra sådana platser som t.ex. krogen, diskot eller baren. Självfallet kan dessa olika könsspecifika "ingångar" på nätet leda till missförstånd och besvikelser, men också till intressanta möten och kontakter. Vi återkommer till detta ämne i nästa kapitel, där vi ska presentera och diskutera våra respondenters erfarenheter

både av s.k. cybersex (interaktivt sex på nätet) och av möten i verkliga livet (IRL). Men låt oss först gå vidare med att studera huruvida de könsskillnader vi sett påverkas av åldersvariabeln (tabell 4:11).

Den kanske mest intressanta skillnaden jämfört med tidigare är när det gäller sexuella kontakter utanför nätet. Här ser vi att medan mönstret består i åldrarna 18–49 år, så sker det en markant omkastning i den äldsta åldersgruppen. Här är det ingen skillnad mellan kvinnor och män, som använder nätet för att möta någon som man kan ha sex med ”utanför internet”. I övrigt går svarsfördelningen i samma riktning som i den tidigare tabellen. I några avseenden förstärks skillnaderna mellan män och kvinnor. Vi kan t.ex. se att det är 12 procent fler kvinnor än män i åldersgruppen 18–25 år som säger sig använda nätet för att få råd och stöd i sexuella frågor (skillnaden är statistiskt signifikant). På motsvarande sätt kan vi konstatera att andelen män som säger sig använda nätet för att uppnå orgasm är allra störst i den yngsta åldersgruppen. I denna åldersgrupp skiljer det 32 procent mellan könen till skillnad från 21 procent i hela populationen.

Några få respondenter har givit andra skäl (än de fasta svarsalternativen) till varför de använder internet för sexuella syften. De flesta av dessa menar att de gör det för att det är upphetsande. Några framhåller betydelsen av att kunna hålla kontakten med sin partner. Och ytterligare några pekar på nätets fördelar när det gäller anonymitet och tillgänglighet. På ett mer allmänt plan är det just anonymiteten och tillgängligheten som ansetts vara en av de viktigaste förklaringarna till internets framgång som kontaktyta för sexuella möten och kontakter.

Redan 1998 lanserade Cooper den s.k. *Triple A Engine* modellen som förklaring till varför människor använder internet för sexuella kontakter och sexuell stimulans. Grundstommen i modellen är begreppen *Accessibility*, *Affordability* och *Anonymity* (Cooper 1998). Modellen har utvecklats vidare av King (1999) genom introduktionen av ett fjärde ”A”, *Acceptability*, samt av Tikkanen och Ross (2000) med ett femte ”A”, *Approximation*, som betecknar steget mellan fantasi och verklighet och som avser experimenterandet med nya och annorlunda sexuella identiteter.

Som vi konstaterade i inledningen till detta avsnitt, så är det tre gånger fler kvinnor än män som uppger att de överhuvudtaget inte har sex på nätet (27 procent mot 9 procent). Som väntat är könsdifferensen på denna punkt som allra störst i den äldsta åldersgruppen. Här är det mer än hälften av kvinnorna mot 15 procent av männen som inte ägnar sig åt sex på nätet. Mot denna bakgrund kan det vara på sin plats att titta lite närmare på just denna grupp (n=243). Vad gör de då på nätet om de inte ägnar sig åt sex? Låt oss se vad de svarade på fråga 25 som handlar om vad man gör på nätet som anknyter till kärlek och sex.

Tabell 4:12. Icke-sexanvändares aktiviteter, fördelning efter kön (procent)

Vad man gör på nätet	Kön		
	Män n=69	Kvinnor n=174	Alla n=243
Letar kärlekskontakter	35	27	29
Flirtar	51	37*	41
Letar partner	52	28***	35
Håller kontakt med partner	29	39	36
Läser erotiska texter	9	6	7
Tittar på erotik (bilder/filmer)	13	1***	5
Tittar på pornografi (bilder/filmer)	6	1**	2
Kollar kontaktsidor	42	39***	40
Svarar på sexannonser	-	-	-
Chattar med likasinnade	20	17	18
Söker sexual upplysning	6	10	9
Köper sexprodukter	6	2	3
Kontaktar prostituerade a)	-	-	-
Annat	9	10	10

*p< .05 **p< .01 ***p< .001

Resultatet visar att det överlag föreligger en klar och tydlig samstämmighet mellan svarsfördelningen i tabellen och hur respondenterna uppfattar sig själva (nämligen som icke-sexanvändare). Deras beteende är i hög grad relationsorienterat (man flirtar, håller kontakten med sin partner eller letar en ny partner). I förhållandevis liten utsträckning ägnar man sig åt att konsumera erotica, svara på sexannonser, köpa sexprodukter eller söka information i sexuella frågor. Trots den allmänna samstämmigheten finner vi ändå vissa smärre inkonsekvenser, framför allt bland männen. Ty, även om vissa av dessa på den ena frågan klart deklarerar att man inte ägnar sig åt sex på nätet, så tyder svaren på den andra frågan på att man trots allt, åtminstone då och då, visar ett visst intresse för porr på nätet.

5. Cybersex

I vår studie används uttrycket cybersex för att beteckna *interaktiv sex på nätet*. Beteckningen innefattar alla typer av utbyte av textmässiga meddelanden och bilder med sexuellt innehåll, mellan två eller flera personer. Innehållsmässigt kan det handla om allt från att "bara" flirta och prata om sex med en annan person, tidigare känd eller okänd, till att dela fantasier om att vara sexuellt tillsammans, medan den ena eller båda parter onanerar. Forum för sådana samtal och handlingar kan vara både offentliga chatrooms och mer privata rum som e-mail eller ICQ/Messenger, där utbytet utspelar sig i realtid. Det bör påpekas att genom att reservera beteckningen cybersex för just *interaktiv sex*, så skiljer sig vår definition från de flesta andra definitioner som förekommer i den internationella forskningslitteraturen (Cooper 2002, Ross & Kauth 2002, m.fl.). I dessa inkluderas ofta också olika typer sexuell envägskommunikation, t.ex. den enskildes konsumtion av pornografi och erotica på nätet. Poängen med en snävare definition, som betonar interaktiviteten, är att den fångar ett nytt sexualkulturellt fenomen som möjliggörs av internet, nämligen att två eller flera personer kan ha sex med varandra och uppnå utlösning utan fysisk beröring. Som vi ska se längre fram, beskriver en del av våra intervjupersoner, både kvinnor och män, denna möjlighet som en faktisk utökning av den mänskliga sexuella repertoaren, och inte bara som en ersättning för någonting annat.

Ur vårt perspektiv föranleder sådana beskrivningar förstås funderingar över vilken betydelse detta kan ha för en mer genomgripande förändring av kulturella scenarier för kärleken och sexualiteten i vårt samhälle. Men innan vi kommer dithän, vill vi presentera vad våra respondenter säger om sina erfarenheter av cybersex. Vid besvarandet av våra frågor hade intervjupersonen att ta ställning till följande påstående: "Jag har träffat en eller flera personer på internet som jag haft sex med online (cybersex)". Den som svarade "ja" på frågan ombads att med egna ord beskriva en sådan händelse (i en fritextruta). Därefter följde frågor om hur ofta detta hade inträffat, huruvida man haft cybersex med personer av samma eller motsatt kön, vilket medium (e-mail, chat m.m.) man använt, huruvida man onanerat i samband med sexuella aktiviteter, om man träffat sexpartners utanför nätet (IRL) samt hur ofta detta hade skett. Man ombads också att med egna ord beskriva en sådan händelse (i en fritextrutna). Det är dessa frågor som den fortsatta framställningen bygger på.

Nedanstående tabell (5:1) visar att drygt en tredjedel av samtliga KSS-användare hade erfarenhet av cybersex, något fler kvinnor än män. Detta stämmer väl med Coopers amerikanska studie (2002) som också visade att drygt 30 procent hade erfarenhet av cybersex på nätet. Av tabellen framgår vidare att erfarenheten sjunker ganska dramatiskt med åldern bland männen, särskilt om vi jämför de allra yngsta med de allra äldsta. Bland de yngsta männen är andelen med cyber-

sexerfarenheter klart större än genomsnittet. För kvinnorna är mönstret annorlunda; erfarenheten sjunker inte lika dramatiskt med stigande ålder. Notera att den största erfarenheten finns här i åldersgruppen 35–49 år. I denna är dessutom skillnaden mellan kvinnor och män statistiskt signifikant (37 mot 25 procent). Enkelt uttryckt skulle man kunna säga att de flitigaste cybersexanvändarna är yngre män och medelålders kvinnor (38 respektive 37 procent).

Tabell 5:1. KSS-användare med cybersexerfarenhet, fördelning efter kön och ålder (procent)

Haft cybersex	18-24 år		25-34 år		35-49 år*		50-65 år		Alla	
	Män n=215	Kvin- nor n=275	Män n=388	Kvin- nor n=201	Män n=193	Kvin- nor n=137	Män n=54	Kvin- nor n=45	Män n=800	Kvin- nor n=658
Ja	38	34	31	35	25	37	13	22	30	34
Nej	62	66	70	75	75	63	87	78	70	66

* $p < .05$

Tabellen nedan (5:2) visar att endast en mycket liten grupp ägnar sig åt cybersex ofta eller mycket ofta. För den stora majoriteten är det något man gör sällan. Ungefär en femtedel säger att de gör det ibland. Också på denna punkt stämmer våra resultat i stort med Coopers, även om det finns något fler svenska än amerikanska KSS-användare som ofta eller mycket ofta har cybersex på nätet.

Tabell 5:2. Cyberfrekvens, fördelning efter kön. (procent)

Frekvens	Män n=233	Kvinnor n=222	Alla n=455
Aldrig	12	13	12
Sällan	60	60	60
Ibland	21	23	22
Ofta	6	3	5
Mycket ofta	2	1	1

På frågan om vilket kön deras cybersexpartner haft svarar ungefär tre fjärdedelar att det handlat om personer av motsatt kön (se tabell 5:3). Faktum är att kunskapen om partners faktiska biologiska könstillhörighet är högst osäker på nätet. Detta ligger i sakens natur; kanske skulle man t.o.m. kunna säga att denna osäkerhet är en av poängerna med cybersex eller sex på nätet överhuvudtaget. Möjligheten att ta gestalt i ett annat kön utgör för vissa själva lockelsen och attraktionen med sex på nätet.

Man (26): Jag har vid c:a tre tillfällen utgett mig för att vara en bisexuell tjej och chattat med tjejer som påstått sig vara bs. Jag har haft cybersex då.

Följande drastiska uttalande från en annan man ger oss en påminnelse om hur flytande gränserna kan vara:

Man (40): Låtsades att jag var kvinna och hade sex med en annan kvinna. Denna "kvinna" var också på låtsas och kallade mig sedan för "djävlaflata". Då log jag och tänkte att det är praktiskt med internet...!

Mot denna bakgrund är det förmodligen rimligast att tolka tabellen och svarsfördelningen i första hand som ett uttryck för respondenternas egna sexuella intressen än som ett mått på hur den faktiska könsammansättningen ser ut i olika cybersexrelationer. Om vi ser det på det sättet, så blir det förhållandevis starka inslaget av cybersexuella kontakter med personer av båda könen inte så förvånande (tabell 5:3). I samband med den tidigare diskussionen om KSS-användarnas sexuella läggning (tabell 4:7) kunde vi ju konstatera att t.ex. var tionde kvinna ansåg sig vara bisexuell (vilket var nästan dubbelt så många som bland männen). I tabell 5:3 förstärks således intrycket av internet som en arena för "gränsöverskridande" sexuella kontakter. Förvisso är de allra flesta kontakter heterosexuella, men så många som en femtedel av alla kvinnor med cybersexerfarenhet säger sig ha haft sådana kontakter med personer av båda könen (mot drygt en tiondel av männen). Andelen homosexuella kontakter är lika stor bland männen som bland kvinnorna, 8 procent.

Tabell 5:3. Typ av sexuella kontakter online, fördelning efter kön och ålder (procent)

Kön	18-24 år		25-34 år		35-49 år		50-65 år		Alla	
	Män n=79	Kvinnor n=92	Män n=100	Kvinnor n=69	Män n=47	Kvinnor n=51	Män n=7	Kvinnor n=10	Män n=233	Kvinnor n=222
Personer av samma kön	3	5	9	9	13	12	14	-	8	8
Personer av motsatt kön	76	70	78	71	68	69	86	90	75	71
Personer av båda könen	17	22	12	19	13	20	-	10	13	20
Har inte haft sexuella kontakter online	5	3	1	-	6	-	-	-	3	1

Tendensen är att andelen homosexuella kontakter ökar med stigande ålder. Noterbart är att det är ganska få bland de allra yngsta (särskilt bland männen, 3 procent) som säger sig ha haft sexuella kontakter med personer av samma kön. Däremot är det klart fler än genomsnittet i samma åldersgrupp som haft sexuella kontakter med personer av båda könen. Möjligen kan detta tolkas som att de yngre är inne i en experimenterande fas i livet och att nätet ger möjlighet till detta experimenterande när det gäller den egna sexualiteten.

Som tidigare nämnts karaktäriseras cybersex av att två eller fler personer har interaktiv sex. Interaktiviteten förklarar också varför de två vanligaste medierna som används vid cybersex är chatrooms eller ICQ/Messenger (tabell 5:4). Dessa medier ger möjlighet till kommuni-

kation i realtid. Bland dem som svarat att de använder andra medier, nämner de flesta mIRC, som kan sägas ha samma funktion som ICQ/Messenger i den meningen att kommunikationen sker i realtid genom ett mjukvaruprogram. Som vi kan se finns inga större skillnader i teknikanvändningen mellan män och kvinnor. Förmodligen betyder detta att det inte heller finns några skillnader i hur väl man behärskar de tillbuds stående teknikerna.

Tabell 5:4. Vilket medium använder du när du har cybersex? (procent)

Medium	Kön		
	Män n=222	Kvinnor n=215	Alla n=437
E-mail	19	14	16
Chatroom	73	72	72
ICQ/Messenger	54	51	52
Annat	9	6	7

De egna berättelserna

Vi bad respondenterna att med egna ord beskriva en händelse då man haft cybersex. Totalt sett fick vi 314 sådana berättelser, 139 från män och 175 från kvinnor. Det var framför allt personer i de yngre åldersgrupperna (18–34 år) som skrev om sina erfarenheter. Den tekniska utformningen av fritextrutan i formuläret inbjuder inte till några längre utläggningar. Oftast blev det bara några rader text. I varierande grad innehåller dessa berättelser tre olika inslag: en beskrivning av (1) själva *kontaktsättet* (hur det går till), av (2) *innehållet*, dvs. vad man sagt och gjort, samt av (3) *upplevelsen* av det hela. Några få skrev att de inte ville svara på frågan eftersom de ansåg det vara ”ett alldeles för privat område”.

Hur går det till?

Man (19): Jag tar kontakt med en tjej i samma ålder på en chat, någonting hon säger får mig att förstå att hon är kåt. Jag föreslår att vi går till ett privatrum, hon säger ja. Väl där inne pratar vi om sexuella fantasier m.m., vi beskriver vad vi har på oss...hur vi ser ut...

Kvinna (20): Träffades på RFSL-chat för bisexuella. Gick vidare till privatchat på Passagen.

Man (21): Jag loggade in på aftonbladet chat. Klockan var ca 2 på natten. Efter lite åskådande och några försök lyckades jag plocka upp någon som kallade sig för ”KåTbRuD” och vi övergick till att prata privat. Sedan tillbringade vi någon timme med att skriva heta brev....

Man (30): Var på en chatsite, där jag mer eller mindre blev ”uppraggad” av en kvinna som ville ha c-sex [cybersex, *vår anm.*]. Så vi gjorde ett privatrum och körde en story.

Kvinna (36): Vi träffades på en chat och gick vidare privat där vi sedan med ord beskrev vad vi "gjorde" med varandra...

Kvinna (18): Man går in [på en chat, *vår anm.*], snackar, tar ett privat chatrum och snackar väldigt mycket rå sex...

Vägen till ett cybersexmöte går alltså oftast via en allmän kontaktyta på internet dit vem som helst har tillträde (exempelvis en öppen chat av typen *aftonbladet.se* eller en s.k. community av typen *SprayDate.se*). Ibland används e-mail men då sker inte samtalet i realtid. På chattarna pågår samtal dygnet runt, vilket erbjuder stora möjligheter att söka kontakt närhelst andan faller på, t.ex. sent på natten när man kommit hem efter ett krogbesök eller mitt på dagen när man vill koppla av eller känner sig uttråkad. Här finns möjligheter att både ragga och bli uppraggad. I vissa fall är det uppenbart att man är ute efter att "plocka upp" någon som är intresserad av att prata sex. Man ligger ute och spanar och slår till när tillfället uppenbarar sig. I andra fall är det oklart vad man tänkt sig på förhand; man är förmodligen öppen för en kontakt men det blir tillfälligheterna som avgör hur det hela utvecklar sig, som i nedanstående fall.

Kvinna (23): Mötte honom på en chat, han var intresserad, frågade mig om jag var intresserad. Jag tänkte "varför inte", så skrev vi åt varandra vad vi gjorde just då och beskrev helt enkelt hur vi hade samlag. Han påstod att det gick för honom.

Man (26): Det råkade bara bli så. Efter att vi hade presenterat oss själva med intressen osv började vi prata sex, vilket resulterade i någon slags ömsesidig onani.

I nedanstående fall är det uppenbart att det som "blev" hade sina speciella skäl.

Kvinna (40): Att det "blev" berodde på att jag var "sexuellt utsvulten", vi pratade om relationer, brist på sällskap, kom in på prat om sex, att man saknar "någon", Satte ord på vad man saknar, ömsesidigt, blir lite tänd, berättar vad man tycker om, vad man skulle vilja...

Varianterna på hur det går till är många. Det börjar med att man "känner på varandra", man prövar sig helt enkelt fram för att se hur långt den andre är villig att gå. Det hela kan liknas vid en slags förhandling där man lägger olika saker i potten.

Man (33): Det typiska är väl att man först kollar om den andre är med på att ha cybersex...därefter brukar båda parter kolla varandras data [typ ålder, utseende, läggning, etc.]. Sedan är det ju ett samspel mellan båda, där man kan fantisera ihop en miljö där man...

När man så "gått privat" inleds den mer intimt sexuellt inriktade konversationen. En del frågar motparten direkt om han eller hon är intresserad av cybersex, medan andra pratar om sex mer allmänt för att sedan gradvis gå över till ett mer personligt utbyte av fantasier och

handlingar. Tilliten är viktig, dvs. att man känner att det fungerar och att båda är överens om spelförutsättningarna. Men viktigast av allt är förmodligen anonymiteten, som är själva grunden för att man vågar beskriva och berätta intima sexuella saker för en helt främmande person. Som vi ska se senare bidrar anonymiteten också starkt till den sexuella upphetsning man känner i situationen. Ett liknande resonemang för Leiblum och Döring (2002), som menar att det som är betecknande för cybersex i jämförelse med vanliga ansikte-mot-ansikte kontakter är det snabba och uppriktiga avslöjandet och blottandet av intima sexuella tankar och fantasier, vilket i sin tur förstärker den sexuella känslan. "One expresses thoughts and feelings more frankly and quickly than is characteristic of fact-to-face situations and often experiences more intense feelings of closeness and passion" (ibid:39).

Innehållet – "som en erotisk berättelse"

Det som sker i mötet beskrivs ibland som en erotisk novell. Man väver en berättelse tillsammans och båda ser sig som författare till en historia som bygger på ett givande och tagande av ömsesidiga erotiska fantasier.

Kvinna (24): Via chatt skriver man det som man "gör" på den andra och på sig själv. Det blir som en erotisk berättelse.

Man (26): Vanligast är att man deltar i en gemensam fantasi eller att den andra har en fantasi som jag spinner vidare på...som en författare☺

Man (31): Jag ser det som en novell fast man har någon som man bollar tankar och idéer med.

Man beskriver vad man "gör" med den andre eller vad man vill att den andre ska "göra" med en själv. Man intar olika fiktiva roller i ett spel om sex. Ibland betecknar respondenterna själva det hela som ett rollspel.

Man (18): Man skriver...eftersom jag gillar rollspel...hittar vi på var sina roller...lite kinky. Vi skriver om vartannat om hur dessa karaktärer har sex med varandra...

Kvinna (19): Man börjar med att beskriva hur man tar på den andre personen, även uppdiktade historier förekommer; fiktiva händelser där personerna som chattar spelar huvudrollerna. Man ger så detaljerade beskrivningar som möjligt om hur man vill ha sex när och var.

Kvinna (23): Det blir som ett rollspel där man beskriver vad man upplever och berättar vad man gör både med sig själv och när man närmar sig sin "cybersexpartner".

Kommunikationen sker växelvis och händelserna beskrivs ofta mycket detaljerat med kyssar, smekningar, avklädning samt själva sexakten. Verklighetskänslan är påtaglig. Respondenterna beskriver att det känns som om man faktiskt genomför ett samlag.

Ibland handlar emellertid fantasierna om sådant som man inte skulle våga sig på i verkliga livet. Det kan gälla saker man kanske vet uppfattas som "avvikande", t.ex. bondage och dominanslekar eller sex med personer av samma kön. En respondent beskriver det som sker i termer av att man delar "superhemliga" sexdrömmar.

Kvinna (24): Via en chatt har jag haft sex med en eller flera personer, både kvinnor och män. Man talar med varandra om vad man tänker på och vad man skulle göra med personen om man kunde röra vid varandra. Ofta berättar man också sina fantasier.

Kvinna (32): Handlar om sådan sex som jag fantiserar om, men inte vågat eller haft möjlighet att utöva offline. Då jag fantiserar mycket om tjejer och att vara lite undergiven har jag exempelvis haft online-sex med andra tjejer med inslag av bondage och dominans.

Man (38): Fantasier som man vill uppleva. Gärna lite mer kinky typ bondage, analt...

Kvinna (34): Ja...man beskriver för varandra vad man vill göra med varandra...vi beskrev varsin sexuell dröm som är superhemlig...det var underbart.

Oavsett vilka fantasier man ägnar sig åt, så handlar det om att med ord bygga upp en erotisk stämning eller situation. Själva skrivandet och den textmässiga kommunikationen är centrala aspekter av cybersex. Poängen är att kunna vara "rå" och "rak" på ett sätt som inte tillåts i andra situationer. Samtidigt handlar det om att hitta rätt i ordvalet så att man får den andre med sig. Skrivandet är också upphetsande för den som själv skriver.

Kvinna (28): Man beskriver hur man vill ha det, fantiserar ihop och blir upphetsad av det...Frågar hur han vill ha det, vad vill du att jag ska göra, osv.

Kvinna (19): Eftersom man inte kan uppnå någon fysisk kontakt så skriver man sig upphetsad!!

Kvinna (26): Man chattar om fantasier och skriver upphetsande saker till varandra, talar om vad man tänker på/gillar, skriver "dirty talk" till varandra, d.v.s. sådana ord som uppfattas som snuskiga...

Som komplement till själva skrivandet utbyter man ibland erotiska eller pornografiska bilder; det kan vara bilder på en själv i utmanande situationer eller erotica som man laddat ner från nätet, bilder eller filmsnuttar. Ibland används även en webbkamera som gör att man kan se varandra samtidigt. I dessa fall verkar onanin eller smekningarna ha en större betydelse än i de textbaserade konversationerna genom att man faktiskt visar upp vad man gör. De respondenter som be-

skriver att de gör detta tillhör nästan uteslutande de yngre åldersgrupperna.

Man (26): Runkat framför webcamera.

Kvinna (31): Vi chattade och pratade om vad vi ville göra med varandra, medan vi onanerade. Ibland har jag använt webcam.

Man (33): Min sambo och jag använder ibland video-telefon program för att ha sex medan andra par ser oss och vi ser dom.

Kvinna (35): Framför webbkamera, hetsat varandra och onanerat inför varandra.

Kvinna (35): Min partner och jag har delvis haft sex via webbkamera med några andra par via dwyco (chat sajt).

Onani förekommer en hel del. En del respondenter beskriver helt enkelt cybersex som ömsesidig onani. Av berättelserna framgår att det är ungefär lika vanligt bland både män och kvinnor att onanera i samband med cybersex. Ibland onanerar man samtidigt som man kommunicerar med varandra. Vissa anser emellertid att detta inte fungerar särskilt bra, inte minst därför att det uppfattas som opraktiskt. Det är bättre (och lättare) att först koncentrera sig på upphetsningen i själva skrivandet för att sedan onanera i efterhand.

Kvinna (23): Senast chattade jag med en kille som jag chattat med väldigt ofta och vi berättade vad vi gillar/ogillar och vad vi skulle vilja göra med varandra samtidigt som vi onanerade.

Kvinna (29): Det var som telefonsex, fast man skrev på tangentbordet istället för att prata i telefon. Vi hetsade upp varandra precis som man gör vid ett vanligt samlag samtidigt som jag smekte till mig en orgasm.

Kvinna (48): Vi har eggat upp varann sensuellt och snällt...samtidigt onanerat.

I enkäten ställde vi en mer allmän fråga om huruvida respondenterna onanerar i samband med att de använder internet för sexuella syften. Vi fann då (tabell 5:5) att onani *överlag* är vanligare bland männen än bland kvinnorna; allra vanligast är det bland de allra yngsta männen (18–24 år), av vilka 80 procent uppger att de gör det. Av kvinnorna anger knappt 40 procent att de onanerar när de använder internet för sexuella syften. I männens fall kan man se att onanin minskar med stigande ålder. Även frekvensen minskar med åldern. Noterbar är onanifrekvensen bland kvinnorna i den näst yngsta åldersgruppen; här är det 45 procent som anger att de onanerar när de ägnar sig åt sexuella aktiviteter på internet.

Tabell 5:5. Onani i samband med sexuella aktiviteter på internet, fördelning efter kön och ålder (procent)

Frekvens	18-24 år**		25-34 år**		35-49 år**		50-65 år*		Alla**	
	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor
	n=214	n=272	n=336	n=201	n=190	n=137	n=54	n=44	n=794	n=654
Aldrig	15	38	22	29	28	38	28	23	22	34
Sällan	17	14	15	12	13	6	9	5	14	11
Ibland	25	13	27	21	25	15	30	11	26	16
Ofta	17	5	15	7	12	4	7	2	14	5
Mycket ofta	20	3	15	5	9	6	4	-	14	4
Använder inte internet för KSS	6	27	7	26	13	31	12	27	9	30

* $p < .01$ ** $p < .001$

När det gäller cybersex är det inte alltid säkert att onanin är så ömsesidig som de tidigare citaten ger skenet av. Återigen får vi ett bevis för att text och handling inte nödvändigtvis stämmer överens i cybervärlden. Citaten nedan visar på två sådana exempel.

Kvinna (25): Via chatt, Aftonbladets, mest pratat om hur man ser ut, och så hittar jag på vad jag gör med mig själv, fast det är inte alltid säkert att jag gör det.

Kvinna (29): Man låtsas att man gör saker med varandra...smeker varandra, oralsex och samlag. Ibland onanerar jag men oftast så är det bara en fantasi i mitt huvud som kommer ut på print liksom. När det börjar bli för tråkigt och invecklat så ser man till att få orgasm...

Upplevelsen

Hur värderar man då sina cybersexerfarenheter? Grovt sett kan vi dela in berättelserna i tre kategorier: de positiva, de negativa och de som beskriver både för- och nackdelar.

Det förefaller som om den första upplevelsen är mer eller mindre bestämmande för hurvida man fortsätter att ha cybersex eller om det bara blir en engångsföreteelse. Samtidigt uttrycker några respondenter att det svåraste är just att veta *hur* man ska börja. Man vet inte riktigt hur det går till eller vad och hur man ska skriva.

De som emellertid är klart positiva uppger att nyfikenheten väckts genom att de haft en givande eller spännande upplevelse första gången de provat. En del blir överraskade av att man verkligen kan bli upphetsad och "tänd" på någon via en dator. Man framhåller spänningen som ligger i att kunna ha sex med någon man inte känner och att få leva ut sina erotiska fantasier.

Kvinna (44): Det var på chatten första gången. En man började skriva och jag hängde på för skoj skull först. Upptäckte att det var jättepurrigt och häftigt och fortsatte skriva. Så var min nyfikenhet väckt och jag ville pröva på mera och flera...

Kvinna (36): Vi satt och berättade för varandra vad vi skulle göra om vi hade kroppskontakt. Det var väldigt erotiskt och upphetsande.

Kvinna (34): Otroligt mysigt och överraskande att man kan tända på nån via en dator, för mig en helt nyupptäckt upplevelse.

Det bestående intrycket är att det framför allt är kvinnor som beskriver upplevelsen i positiva ordalag. Följande citat från en 27-årig kvinna ger sannolikt en fingervisning om varför en del kvinnor upplever sex på nätet så positivt.

Kvinna (27): Jag har använt cybersex ett par gånger som onanihjälp, men mest pga. nyfikenhet – inte för att jag har behov av det. Hade jag varit singel skulle jag nog gjort det till en vana och det hade varit underbart att ha haft denna möjlighet till ofarligt experimenterande...

Detta sätt att beskriva nätets attraktionskraft i termer av ofarligt sexuellt experimenterade ligger helt i linje med Leiblum och Döring (2002), som forskat om kvinnors nätanvändning för sexuella syften. Förvisso, menar de, är verksamheten inte utan risker: parterna i ett förhållande kan använda nätet för att bedra varandra, kvinnor kan förledas att delta i saker de sedan ångrar, de kan utsättas för sexuella trakasserier, m.m. Men detta är ingenting som är unikt för internet. Unikt för nätet däremot - förutsatt att användaren besitter ett visst mått av teknisk kompetens –är att dessa faror och obehagligheter på ett ganska enkelt sätt går att motverka och undvika, t.o.m. enklare, hävdar Leiblum och Döring, än i ansikte-mot-ansikte kontakter i det s.k. verkliga livet. "In fact, real life poses greater risks for most women than the potential risks associated with Internet usage. In real life, sexual and physical violence is commonplace for many women, and gender and power inequities abound" (Leiblum & Döring 2002:43).

Det råder ingen tvekan om att en del av våra kvinnliga intervju-personer delar forskarnas positiva syn på internet som en ny och lovande arena för kvinnligt experimenterade och utforskande av den egna och andras sexualitet. Och här handlar det inte bara om att undgå våld och sexuella trakasserier, utan också om att kunna agera som självständiga sexuella subjekt utan risk för stigmatisering och "menande blickar" för att man tar ut svängarna och provar sina gränser precis på samma sätt som män gjort i alla tider. Men det är långt ifrån alla som är beredda att sjunga nätsexualitetens lovsång. En del tycker att det är...

”...patetiskt och på gränsen till desperat”

De som inte upplever något positivt med cybersex framhåller att det är varken spännande eller väcker några lustar, utan att det i stället är ”sterilt” och ”tråkigt”. Man känner inte alls någon upphetsning av att skriva erotiska ord på en dataskärm. Ett flertal nämner avsaknaden av fysisk kontakt och riktiga känslor som orsaken till att man tycker att det är meningslöst. Uppenbart är att kvinnornas kritiska synpunkter rör precis det som förespråkarna uppfattar som det positiva fast tvärtom, dvs. nätet är inte alls något jämställt forum för sexuellt utbyte. Det är killarna som driver på och ”tjatar” om att man ska ha cybersex. Det är deras drömmar och fantasier det handlar om, inte tjejernas (underförstått: precis som i alla andra sammanhang).

Man (18): Väldigt tråkigt. Jag får inte ut så mycket av att skriva erotiska ord och leka med mig själv samtidigt.

Kvinna (19): Det var en engångsföreteelse. Jag träffade en kille på en chat som ville ha cybersex och jag gick med på det men jag tyckte inte att det var spännande alls.

Kvinna (20): Hmm...Det är annorlunda än verkligt sex; man tänker mer över vad man ska göra, det är sterilt och torrt och inga känslor involverade, allt går ut på att egga upp den andra man chattar med, att göra bra ifrån sig.

Kvinna (29): Det är fullständigt värdelöst att sitta online och ha sex...patetiskt och på gränsen till desperat.

Kvinna (34): Eftersom jag chattade mycket ville jag testa det som alla killar bad mig om: cybersex. Killar tjatar väldigt mycket om det på en allmän chat. Vi skrev lockande och upphetsande mess till varann. Det var inte givande för mig, eftersom man inte träffar personen...

”ganska så fänigt...men det funkar...”

En del förmedlar ambivalens och blandade känslor inför det hela. Man tycker att det kan vara en både rolig och spännande sysselsättning, utan att vara särskilt sexuellt upphetsande. Andra menar att de visst kan bli upphetsade men att de inte finner någon direkt spänning i det hela.

Kvinna (19): Ganska så fänigt...Men det funkar...om man är kåt så. SMS-sex funkar också, bara så att ni vet ;)

Kvinna (25): Har träffats på någon chatt och ”viskat” till varandra, sedan gått till ett privat rum. Tycker inte att det var särskilt stimulerande, mest lite spännande att testa...Har vid ett tillfälle träffat mannen som jag chattat med för att eventuellt ha sex på...

Man (26): Egentligen så är det ett patetiskt knappande men jag kan nog inte påstå att det inte är stimulerande. Jag använder det som ett substitut för sexuella kontakter i verkligheten då jag ej känner mig säker på att inte bli smittad eller utsatt för någon olycka...

Kvinna (33): Det var mycket upphetsande, men samtidigt tomt, inte i närheten av verkligheten. Ett tomt surrogat för ett verkligt möte.

Noterbart är att en av respondenterna menar att han inte får ut så mycket av cybersex men att han har det ändå, eftersom det är en riskfri aktivitet i jämförelse med att träffa någon *in real life*. I detta fall har risk en annan innebörd än tidigare. Här handlar det inte om att undgå sexuellt våld och sexuella trakasserier utan om att undvika att bli smittad av en könssjukdom. Sådana berättelser harmonierar väl med den inte helt ovanliga uppfattningen att nätet har haft positiva konsekvenser för en minskad spridning av t.ex. hiv. Detta skulle alltså ha sin grund i möjligheten till riskfria tillfälliga sexuella kontakter, dvs. riskfria i betydelsen icke fysiska kontakter. Olyckligtvis tyder resultaten från den hittillsvarande forskningen på området på att detta är ett i allt väsentligt grundlöst antagande. I en studie om hiv-risktaganden bland män som har sex med män har t.ex. Tikkanen och Månsson (1999) visat att oskyddade samlag med tillfälliga partners är oftare förekommande bland dem som besöker chattar på internet än bland dem som inte gör det. Bakom detta ligger förstås det faktum att nätet har kommit att bli en ofta använd kontaktyta för tillfälliga sexuella kontakter *in real life* bland homosexuella. Detta betyder naturligtvis inte att nätet enbart är "av ondo" när det gäller hiv. Tvärtom; mycket tyder på att – rätt utnyttjad – finns en stor potential i internet när det gäller att nå viktiga målgrupper för hiv-prevention, inte minst de som praktiserar oskyddade samlag med tillfälliga partners (Tikkanen & Månsson 1999:77).

En annan intressant iakttagelse vi kan göra, när vi läser respondenternas berättelser, gäller den relativa avsaknaden av reflektioner kring vem det är som egentligen befinner sig på andra sidan, vid den dator man kommunicerar med när man har cybersex. Utgångspunkten för de allra flesta tycks vara att man är ensam med den andre och att båda är anonyma (utom i de fall där det är uppenbart att man är flera, vilket ingår i spelförutsättningarna för själva kontakten). Kanske har detta antagande sin grund i ett oreflekterat kulturellt imperativ som säger att sex tillhör den privata sfären i våra liv, utan tillträde för obehörigas blickar och inblandning. Annorlunda uttryckt: sex som privat sak ingår i det kulturell betingade sexuella *script* som styr vårt beteende och som talar om för oss var, när och hur det är tillåtet att bli upphetsad. Sannolikt är det så att detta förgivet-tagande skymmer blicken för vad vi de facto utsätter oss för när vi har sex på nätet. Det finns t.ex. ingenting som hindrar att det kan finnas mer än en person bakom skärm och tangentbord vid de datorer vi kommunicerar med. Tvärtom är det ganska troligt att detta förekommer, åtminstone ibland. Förvisso har vi tidigare sagt att intima sexuella seanser i cybervärlden ofta föregås av en del prövande och tillitsskapande ritualer, där par-

terna försöker utröna en del fakta om varandra. Ändå tycks de flesta inte fästa något större avseende vid sanningshalten i det som sägs. Huruvida den bild som förmedlas stämmer med verkligheten tycks vara av underordnad betydelse. Poängen är istället att det som sägs av den andre inte bryter den sexuella upphetsning som håller på att bygga upp. Ett ifrågasättande i sak utgör ett hot mot laddningen i samtalet och det vet båda parter.

Vi har också sett att en del av våra respondenter har gått med i ett spel där man "fejkat" både upphetsning och handlingar hellre än att bryta samtalet eller vara ärlig med vad man (inte) känner eller (inte) är beredd att göra. Andra "kyler ner" stämningen när det börjar "gå för långt" genom att t.ex. meddela "nej, nu måste jag sluta; det är sent och jag ska upp och jobba imorgon, vi hörs...". Frågan om sanningshalten i det som sägs ställs naturligtvis på sin spets när någon av parterna kanske föreslår ett möte *in real life* (IRL). Är då sådana möten vanliga, kan man fråga sig, inte minst mot bakgrund av det vi precis sagt om hur självpresentationen i cybersamtalet konstrueras med olika ingredienser av fantasier, drömmar, mer eller mindre korrekta sakupplysningar samt förhandlingsbara och föränderliga identiteter?

Nästa steg – att träffa någon i verkliga livet

Vi frågade respondenterna om de hade kommit i kontakt med någon på internet som de sedan träffat och haft sex med utanför internet (dvs. IRL – *in real life*). Vidare bad vi dem som svarade ja på frågan att med egna ord beskriva en sådan händelse. Tabell 5.6 visar att sådana erfarenheter är något vanligare bland kvinnor än bland män (40 respektive 35 procent); skillnaden är statistiskt signifikant men ändå inte särskilt stor. Siffrorna tyder alltså på att detta är en ganska utbredd erfarenhet bland dem som använder nätet för kärleks- och sexuella syften.

Tabell 5.6. Jag har kommit i kontakt med någon på internet som jag sedan träffat och haft sex med utanför internet, dvs IRL-*in real life*, fördelning efter kön och ålder (procent)

Träffat någon IRL	18-24 år		25-34 år		35-49 år*		50-65 år**		Alla*	
	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor
	n=215	n=275	n=338	n=201	n=193	n=137	n=54	n=45	n=800	n=658
Ja	33	34	37	37	36	48	22	60	35	40
Nej	67	66	63	64	52	78	40	66	60	56

* $p < .05$ ** $p < .001$

Tabellen visar tydligt att erfarenheten ökar med stigande ålder bland kvinnorna. Sammantaget har över hälften av kvinnorna i åldersgruppen 35–65 år denna erfarenhet. Bland männen ter det sig något annorlunda; här är det vanligare i de yngre åldersgrupperna än i de äldre. Vanligast är det i åldersgruppen 25–34 år. Dessa skillnader mellan män och kvinnor kan till en början förefalla något förvånande. Kanske

hade man förväntat att det skulle förhålla sig precis tvärtom, dvs. att fler män än kvinnor hade sådana erfarenheter. Särskilt med hänsyn till att våra tidigare resultat visat att kvinnor i den äldsta åldersgruppen inte är lika "sexorienterade" i sin nätanvändning som männen och som kvinnorna i de yngre åldersgrupperna (se t.ex. kommentarerna till tabell 3:18 om vad man gör på internet med anknytning till kärlek och sexualitet). De aktiviteter kvinnorna ägnar sig åt tyder på att man främst är ute efter att söka en (ny) partner och inte efter tillfälliga sexuella förbindelser. Paradoxalt nog är det förmodligen just i det perspektivet man ska förstå utfallet i ovanstående tabell. Följande citat ger oss en inblick i hur det kan se ut:

Kvinna (33): Fick kontakt via chatt-program och efter 1 års chattande med varandra bestämde vi för att ses. Det uppstod en relation och efter ett tag blev denna relation också av sexuell art.

Kvinna (35): Via Passagen kontakt, fann jag en man (som jag fortfarande är vän med, trots avstånd i mil). Vi pratade via icq och mail i ca ett år innan vi utmanade varandra och träffades på ett fik (med hans 4-årige son). Sedan tog det ca tre månader innan vi gick vidare med sexuell kontakt. Mest på hans villkor pga. sonen. Oturligt nog flyttade mannen och sonen till södra Sverige, vi kunde inte gå vidare med ngt förhållande, men träffas ca en gg /år och skriver /chattar fortfarande.

Kvinna (32): Vi träffades via en seriös kontaktannonsersite, och mailade ett tag. Började sedan ringa till varandra, träffades sen och det sa klick. Efter en tids förhållande hade vi sex, men det jag letade efter var ju inte någon att ha sex med bara för att ha sex, utan jag letade efter en livskamrat!

I likhet med frågan om cybersex ombads alltså respondenterna att beskriva något tillfälle där en nätkontakt utvecklats till en verklig kontakt som involverat sex. Vi fick 431 sådana små berättelser, de flesta mycket korta, några få lite längre. 229 kom från kvinnor och 202 från män. Grovt sett kan dessa delas in i två huvudkategorier, varav den ena kan beskrivas som "dejtinghistorier" och den andra som "sexhistorier". Typiska exempel på dejtinghistorier har vi redan sett. Typiska sexhistorier kan se ut på följande sätt:

Kvinna (23): Träffade en kille via Passagen Amore som jag chattade med, och det visade sig att han gick på samma högskola som jag. Vi möttes därför i datasalen där vi kätade upp varandra med heta mess och sedan träffades vi på skoltoaletten och hade sex.

Kvinna (39): En date med tidigare okänd man, åt en middag, drack vin, stannade över natt och hade sex. Trevligt och ganska opretentiöst...hördes av på nätet igen men träffades aldrig mer.

Man (35): Vi bestämde träff på neutral mark, på eftermiddagen, vi fikade tillsammans och bestämde oss sedan för att gå hem till mig. Där pratade vi en stund om olika ämnen, bl.a. att vi båda hade behov men att

ingen var intresserad av ett kärleksförhållande. Efter detta började vi hångla. Det hela slutade med att vi hade sex tre gånger fram till påföljande morgon. Vi träffas fortfarande när vi har tid och andan faller på, oregelbundet.

Man (46): Kom i kontakt med en kvinna via en webbcommunity. Kontakten var skämtsam och vänskaplig, och också rättfram sexuell, på hennes initiativ. Hon var mycket intresserad av cybersex, vilket vi också hade ett par gånger. Jag gjorde klart att jag inte var intresserad av ett fast förhållande.

Man (35): Vid besök i England fick jag lust att ha sex med någon, chattade på en lokal chatt, bestämde träff en halvtimme senare, gick dit, gick tillbaka till mitt hotell, hade sex rakt på sak, sedan gick han.

Dejtinghistorier förekommer både bland män och kvinnor även om de är något vanligare bland kvinnor, särskilt äldre. Sexhistorier förekommer bland män i alla åldrar. Bland kvinnor är de vanligast i de yngre åldersgrupperna. Låt oss granska själva scenariot lite närmare, kontaktsättet, innehållet och upplevelsen. Vi börjar med dejting.

Att dejta på nätet

Vanligast är att man söker kontakt via speciella dejtingsidor eller s.k. kontaktsidor på nätet. Dessa sidor har ofta sofistikerade sökmetoder som gör det möjligt att söka efter en person med de egenskaper och intressen man önskar och som man eventuellt skulle kunna passa ihop med. dejtingsidorna erbjuder också sina medlemmar att själva sätta samman en egen sida där man kan presentera sig själv, både i ord och bild. Detta fungerar som en första gallring och gör sökandet mer effektivt. Första kontakten tas genom att den som går in på sidan skickar ett meddelande (eller mail) till "annonsören" och eventuellt erhålls också ett svar.

Kvinna (61): Träffats på Passagen Kontakt, håller kontakt via mail och träffas 3–4 ggr/mån äter god mat, bio, vandringar i skog o mark, konstutställningar osv OCH SEX helhetsbild och komplement till urgamla äktenskap.

Kvinna (23): Träffade en kille genom en kompis som var uppkopplad till nån datingsida. Tror det var spraydate eller nåt. Jag chattade med honom några dagar, men det var inget sexuellt i chattandet alls. Men sen träffades vi och blev tillsammans, och var det i typ 3 veckor.

Man (39): Vi fick kontakt på spraydate. Gick med för att öka chansen att träffa kärleken! Vi chattade med varann c:a 3–4 ggr. Senare lämnade jag mitt nummer, om hon hade lust att ringa, vilket hon gjorde. Vi började dejta och som i de flesta relationer mellan man och kvinna ledde det till sex, bl.a.!

Kvinna (51): Det har inte varit chatsidor utan en seriös förmedling Love-search, jag skulle aldrig våga träffa någon via Aftonbladets chatsida t.ex. Via Lovesearch har vi skrivit mejl, pratat i telefon, ätit middag och älskat.

Innan två personer träffas IRL föregås detta ofta av en kortare eller längre kontakt på nätet. Hur kontakten ser ut varierar. Oftast mailar eller chattar man med varandra (via ICQ/MSN) under en period och innan man bestämmer sig för att träffas IRL, pratar man i telefon eller skickar SMS till varandra. Så ser mönstret ut för de allra flesta av respondenterna som svarat på frågan.

Man (28): Avsikten var ju inte enbart att fixa nån för att ha sex med. Men vi chattade ganska länge, pratade i telefon och lärde känna varann bra innan vi träffades i verkligheten. Sen träffades vi regelbundet under några månader, men hon var nog inte riktigt min drömprinsessa även om hon var minst lika trevlig i verkligheten som online ... Fast vi har kontakt fortfarande lite då och då (dock utan sex..)

Kvinna (30): Har träffat pojkvänner via internet som jag sedan haft 1 års eller några månaders förhållande med. Först chatt sen telefon sen träff och om allt känns rätt går man ju vidare precis på samma sätt som om man träffar någon någon annanstans.

Man (31): Efter ett tags chattande, så brukar jag oftast försöka få e-post-kontakt (men ibland kan man ge mobilnumret också). Det händer också att man utbyter foto via e-post. I princip så bestämmer man sedan över e-post eller telefon plats och tid för att träffas... först på 'neutral' plats, så båda kan backa ur... och dessutom av säkerhetsskäl. Känns det ok/spännande så går vi oftast hem till honom. För mig är det män jag träffar när jag har sexträffar. Min bisexualitet är något jag är öppen med, och både min fru och jag träffar sexpartners på nätet. (För tydlighetens skull vill jag säga, att min fru och jag har ett mycket bra sexliv och förhållande.. med öppenhet och ärlighet... vi tycker helt enkelt också om den spänning som finns i att möta nya människor och ha sex med dem, om det känns rätt :-)

Tiden från första nätkontakten till det första verkliga mötet varierar. Det kan röra sig om dagar men också om månader och i vissa fall flera år.

Kvinna (22): Träffade honom efter fyra dagars internet och telefonkontakt, hamnade i sängen redan på första träffen. Vi har varit ett par sedan dess. I snart två år nu!

Kvinna (20): Vi träffades för 4 år sedan men träffades inte förrän för någon månad sen [IRL, *vår anm.*]. Nu har vi träffats flera gånger och hade det inte varit för att vi bor så långt ifrån varandra så hade vi nog haft ett förhållande.

Även om det finns exempel på ”snabba handläggningstider” i själva courtingproceduren, så är det bestående intrycket att dejting på nätet ofta är en ganska komplex, omsorgsfull och tidskrävande procedur. Vanligast är att man har kontakt i någon eller några månader, vilket gör det möjligt att lära känna personen ytterligare och utröna om det ömsesidiga intresset består. Eventuellt skickar man också bilder till varandra.

Kvinna (35): Efter att ha messat, mailat så tar telefonen vid för att mer kunna avgöra hur han låter i rösten, kunna ställa frågor för att kunna höra hur, vad han svarar och bedöma sanningen i det. Om det känns ok, så har jag pratat flera gånger med samma person ...

Man (33): Efter ett tags chattande, så brukar jag oftast försöka få e-postkontakt (men ibland kan man ge mobilnumret och utbyta foto via e-post. I princip bestämmer man sedan över e-post eller telefon plats och tid att träffas...

Kvinna (67): Vi har först träffats på någon chatt och fått intresse för varann efter att ha chattat några månader ofta så har vi fortsatt med att ringa och prata med varann i telefon och så småningom träffats IRL. Så har vi haft sex inte dom första gångerna oftast utan bara fikar eller dylikt och så småningom har det blivit att vi haft sex. Två har jag inte träffat förrän efter ett år först på chatten och då har vi haft sex första gången för vi känner varann så bra. Usch, det låter som jag har förbrukat en hel massa men jag har träffat fem stycken och haft sex med fyra.

Kanske kan den här tiden av nätdejting (courting) till viss del jämföras med när man utanför nätet blir intresserad av en person och på olika sätt försöker få reda på saker om den personen. Man kanske hör sig för med människor som känner/känner till denne eller så skaffar man sig information på annat sätt som kan komplettera det egna intrycket. På internet finns möjlighet att fråga personen direkt om det man är intresserad av att veta. Att vara tydlig och rakt på sak tycks vara ett accepterat inslag i samtalskulturen på dejtingsidorna. Utanför internet är det ofta den fysiska uppenbarelsen som står för det första intrycket, på internet är det text och (i vissa fall) stillbilder som utgör den initiala intressefångaren. Att etablera en kontakt över längre tid och genom olika medier bidrar sannolikt också till en känsla av ökad trygghet inför ett eventuellt möte i det verkliga livet.

Att ta steget offline

Om intresset och attraktionen kvarstår kommer man för eller senare till en punkt då frågan om ett sådant möte blir alltmer aktuell. Trots att man känner varandra ganska väl efter flera månaders nätkontakt, väljer man sällan att träffas första gången i den ena eller andras hem. Istället väljer man en ”neutral” plats, t.ex. ett kafé, en pub eller en restaurang. Nu vidtar en prövning av huruvida den bild man fått av personen tål verklighetens ljus. Man träffas ett antal gånger och eventuellt inleds ett förhållande, ibland upphör kontakten mer eller mindre di-

rekt eller en kortare tid efter första träffen. Ett förhållande som emanerat ur en internetromans kan, precis som i livet utanför nätet, ta olika riktningar. Bland berättelserna i vårt material finns hela skalan, från kortare till längre förhållanden, samboskap och giftermål och

Kvinna (37): Träffade en man på restaurang efter kontakt via nätet, kontakten fortsatte IRL. Träffades fler gånger, romans uppstod men attraktionen avtog inom ett halvår. Har fortfarande kontakt som vänner.

Kvinna (32): Träffade min nuvarande sambo 1999 via gemensamma intressen (film, musik, fiske etc) pratade i en intresse grupp och efter ett tag pratade vi i telefon för att slutligen träffas på neutral plats och några träffar senare blev vi ett par (!) Efter två års 'särboskap' flyttade vi ihop! 'A true nice story! (So far)'

Kvinna (57): Träffades över en fika efter flera års mail-kontakt. Båda övertygade att någon nätromans var det INTE fråga om. Men det var det. Riktig träff med sex och begynnande kärlek några veckor senare. Lika förälskade nu efter 2 år. Det fanns fler tidigare ;-))

Kvinna (27): Ja det var en kille vi träffades på en pub men vi hade inte sex de första fyra träffarna. Typ den femte dejten hade vi sex och det var så dåligt att jag aldrig ringde honom igen. Han ringde i några veckor sen men gav upp efter ett tag. Så att träffa nån man inte känner gör jag nog aldrig om.

Kvinna (27): Killen i fråga är jag idag gift med ...

Kvinna (44): Träffades efter många mail/messages vid en cafékväll i RFSL:s regi i min hemstad. Kemin stämde, vi trivs ypperligt med varandra, har mycket att prata om som inte rör sex, likartad utbildning, musiksmak, vi älskar att läsa båda två.

Man (32): Han är min pojkvän nu, vi har varit tillsammans i över ett år, vi träffades alltså inte bara för att ha sex, det bara blev så. För vi älskar varandra.

Kvinna (39): Jag trodde jag hade träffat den rätte. För det sa klick ett tag. En månad var vi tillsammans i alla fall.

Man (41): Jag söker efter en partner eller någon livskamrat. Detta via någon kontaktsajt. Tre personer har jag hittat som jag träffat flera gånger. Alla förhållande har tyvärr tagit slut. Jag använder inte internet för att ha flera partners samtidigt. Utan bara om ett förhållande inte verkar funka så söker jag en ny partner. Jag hoppas hitta den rätta. (Internet är bättre än krogen.)

Sexuella möten

Frågan som ställdes i formuläret var huruvida respondenten hade kommit i kontakt med någon via internet, som han eller hon senare träffat IRL och haft sex med. Många påpekar i sina berättelser att sex inte varit den primära anledningen till att man givit sig ut på nätet; man har i första hand sökt efter en partner och man framhåller att sex är ett naturligt inslag i ett kärleksförhållande. Därför har man svarat ja på frågan. Det är den ena bilden. Den andra är den som återspeglar sig i de s.k. sexhistorierna. Här är det sex som står i centrum för kontakten redan från början. Ibland är detta klart uttalat, ibland inte. Initialt har man kanske haft andra avsikter med mötet, men i realiteten har det enbart kommit att handla om sex. Inget att beklaga tycker en del, tvärtom, medan andra kan sakna känslan efter ett tag, den riktiga kärleken, osv. I en del fall har man sex med en person vid ett enstaka tillfälle, i andra fall inleder man en sexuell relation där man träffas vid upprepade tillfällen. Man blir ”knullkompisar”.

Sedan tidigare har det varit bekant att internet ganska tidigt blev en ny arena för sexuella möten bland män som har sex med män. I sin banbrytande forskning om *internet gay chat rooms* har Tikkanen och Ross (2003) visat hur nya möjligheter uppenbarade sig för män som har sex med män att skapa sexuella kontakter i en icke-stigmatiserad omgivning. Tillgängligheten och anonymiteten, som dessa rum erbjuder, innebär stora kontaktmöjligheter inte bara för självidentifierade homosexuella, utan också för personer som känner sexuell attraktion till personer av samma kön utan att för den skull identifiera sig som homosexuella. ”No identity has to be disclosed in the gay cyber world and one can choose when and what to reveal of one’s identity or to create a fictional one” (Tikkanen & Ross 2003:123). Tikkanen och Ross ser således nätet med dess chatrooms och communities som nutidens *beats* och *cruising areas* för homosexuella. Detta återspeglar sig tydligt i våra berättelser. Så här beskriver t.ex. några respondenter sina sexuella kontakter och möten med andra män:

Man (19): Jag chattade med en kille på nätet och pratade sen i telefon och bestämde när och var vi skulle träffas. Sen åkte jag dit och vi gick hem till honom. Där hade vi sex, oralt och analt.

Man (21): Vi ”träffades” på en sida för homosexuella och jag tog initiativet för en träff. Vi träffades nästa dag och hade sex.

Kvinna (25): Möttes på en sida för homotjejer, pratade i telefon ett tag, gick ut o festade tillsammans, för att sen gå hem o ha sex. Sen var det över.

Man (28): Man chattar först med någon på t.ex. Sylvester, byter information och eventuellt bilder på varandra, stämmer träff på någon 'neutral' plats eller porrbio och liknande. Sedan går man hem till någon och har sex, oftast blir det bara en engångsträff, ibland träffas man regelbundet därefter som knullkompisar

Man (36): Man bestämmer en träff och om man gillar varann så knullar man på nåt bra ställe, typ offentlig toalett, en bil, en videoklubb. Sen ses man kanske igen, kanske inte.

Ännu mer intressant är kanske att just den här typen av snabba sexuella kontakter via internet, som tidigare kanske främst förknippats med den manliga homosexuella kulturen, uppenbarligen också tilltalar heterosexuella, såväl män som kvinnor. Faktum är att i flera fall går det inte att avgöra, enbart genom att läsa citaten, huruvida det är frågan om en heterosexuell- eller homosexuell kontakt.

Man (19): Raggat upp, åkt dit, haft sex, åkt hem.

Man (19): Vi sa bara att vi skulle träffas å ha sex!!

Man (21): Träffades hemma hos den andra personen. Fikade, snackade, hade sex och så gick jag hem.

Man (26): Bestämmer träff, sen en snabbis.

Man (27): Träffas – om kemin stämmer har man skön sex. Slut.

Man (27): Vi träffades och knullade helt enkelt.

Bland berättelserna återfinns flera exempel på heterosexuella sexuella möten. Även om det inte uttrycks explicit, så förefaller det som att många av dessa respondenter uppfattar sex och kärlek som skilda från varandra; att man har sex med någon för att man vill det just då utan att inleda eller binda upp sig i någon relation. Intressant nog är det fler unga kvinnor än dito män (25 år eller därunder) som beskriver hur de träffat en person enbart för ett sexuellt möte. Bland dem som är äldre verkar det vara relativt jämt fördelat mellan könen.

Kvinna (20): Träffades, hade sex, somnade, han körde hem mig på morgonen.

Kvinna (25): "Träffade" en man, pratade i ca 10 min på chatten innan jag frågade honom om han någonsin dejtat någon han träffat på chatten. Han fattade vinken och föreslog att vi skulle ses samma kväll. Han mejlade foton av sig för att jag skulle känna igen honom. Vi sågs på en bestämd plats i stan, han bjöd på fin middag och vi var ute och 'klubade'. Han bjöd på ganska många drinkar och vi var båda ganska berusade när vi åkte hem till honom för att ha sex. Kändes som en kul grej och jag ångrade mig inte efteråt.

Kvinna (29): Bestämde träff med en kille efter lång tids chattande och hade sex för en natt. Det var en stor besvikelse efter alla förväntningar jag byggt upp runt honom. Har också träffat en person av samma kön genom en tillfällighet, vilket jag inte gjort utan nätet, trots min vilja att alltid velat testa det. Hade nog inte blivit av annars utan internet.

Man (39): Efter intensivt mailande träffades vi en kväll och en natt i samband med en tjänsteresa. Vi hade sex vid den träffen.

Kvinna (41): Jag har haft flera sådana kontakter...Åkte och träffade en man i en av förorterna, vi träffades i en lägenhet och hade fantastisk sex.

Kvinna (44): Var i smyg. Åkte hem till honom och hade sex. Vi hade pratat en hel del innan. Mailat. Det var hett och galet. Men inte någon supersensation precis. Träffades inte mera sen.

Kvinna (46): Via en kontaktannons träffade jag en ung man enbart för att ha sex med.

Kvinna (48): Träffat män via kontaktannonser, därefter talat i telefon och om tycke uppstått träffats hemma hos mig. Oftast i förväg talat om vilka sexuella fantasier vi har.

Kvinna (52): Vi träffades och när det hände blev jag mycket tveksam, men han tog kommandot och vi åkte till ett litet hotell för att fortsätta. Det hände några gånger.

Det förefaller som om de flesta sexuella kontakterna sker med olika personer vid något enstaka tillfälle, s.k. one-night stands. Dock finns det i vårt material exempel på möten som lett till mer fasta relationer, men där det till största delen handlat enbart om sex. Ibland används som sagt beteckningen " knullkompisar" (eller "KK") för en sådan relation, dvs. man umgås socialt och har sex med varandra utan att beteckna det som ett kärleksförhållande. Framförallt är det de yngre respondenterna som nämner denna typ av relationer.

Kvinna (23): Jag visste vem denna personen var innan. Men efter att ha chattat lite med varandra ledde det till att vi träffades och inledde något som man kan kalla för KK.

Kvinna (25): Blev ihop med en kille jag träffat på nätet, honom hade jag ju sex med. Har skaffat KK (knullkompisar) på nätet. Man träffas, ser på en film, har sex. Ibland träffas man ute på disco/krogen och följer med hem.

En man beskriver att det kan vara svårt att få ett KK-förhållande att fungera på grund av att relationen förr eller senare involverar känslor. Han menar att det är svårt att både vara vän och att ha sex med samma person.

Man (23): Ofta vill båda ha sex. Då vet båda att båda vill ha sex. Eller så är man "KK", det är dock ofta så att KK inte fungerar, känslor kommer och man kan inte både vara "100%" bara vänner och också ha sex. Det är i övrigt häftigt, skönt och definitivt inget negativt, i mitt tycke, så länge skydd (gummi) används, el. man vet att båda inte har könssjukdomar, då räcker p-piller (man har känt varandra länge och/eller båda har testat sig för sjukdomar, vilket ju är gratis och smidigt att göra).

I berättelserna finns också mer traditionella beskrivningar i termer av älskare/älskarinna.

Kvinna (20): Träffade en man som var en fantastisk älskare. Han visste precis, kanske berodde det på att han var gift och inte fick sin sexlust mättad av sin fru. Vi älskade hett och passionerat och det är ett av de bästa sexminnena i mitt liv.

Kvinna (28): Har träffat två gifta män som jag har haft cybersex med flera gånger. Efter ett tag stämde vi träff och hade sex IRL. Jag blev "älskarinna" och vi slutade att chatta och övergick till att träffas IRL.

Kvinna (31): Jag sökte en älskare för rent sex utan något förhållande. Träffade en man regelbundet i ca. 6 mån. men sedan skilde han sig och vi avslutade vår relation.

Man (39): Har träffat ett par gifta kvinnor som tröttnat på sina män som reser mycket och när dom är hemma bara sitter och slöar framför TV burken. Har fått dom att känna sig kvinnliga och väckt deras sexlust igen. Ser inget omoraliskt i det eftersom dom har mig som en hemlig älskare och både dom och jag får ut full tillfredsställelse av det.

Sådana relationer är möjligen ännu mer fokuserade på just det sexuella; här sägs t.ex. ingenting om vänskap eller vänskapsrelation som i fallet med "knullkompisar". I övrigt är skillnaden hårfin, om det överhuvudtaget finns någon. Kanske är det bara olika ord för samma sak. Möjligen kan man spekulera i att den som medvetet använder uttrycket knullkompisar istället för älskare/älskarinna vill markera att det råder en slag jämställdhet i förhållandet. Båda parter går in i relationen med samma förutsättningar (t.ex. att man är ensamstående), den ena parten utnyttjar inte den andre, osv.

Ovanstående beskrivningar handlar uteslutande om hur en enskild person söker och inleder sexuella kontakter med en annan person. Men det finns också exempel på berättelser, där respondenten ensam eller tillsammans med sin partner söker sexkontakter tillsammans med andra par, inklusive s.k. partnerbyten. Med något enstaka undantag är det uteslutande män som redovisar sådana erfarenheter. Kanske för att det i allt väsentligt är en manlig fantasi eller för att det fortfarande upplevs som "otillåtet" för kvinnor att fantasera om, än mindre praktisera, sådana sexuella handlingar.

Man (24): Jag har haft trekant med ett gift par i 40-års åldern (kvinna i centrum) och jag har även haft sex med en mogen dam (46 år).

Man (29): Partnerbyte tillsammans med sambo och annat par, trekant tillsammans med sambo och annan man.

Man (33): Fick kontakt med ett par. Hade endast sex med kvinnan. Dom vet inte att jag är bisexuell.

Man (33): Jag och en flickvän träffade ett annat par för gruppsex. Lärde känna varandra innan det blev sex. Vi träffades sen vid ett flertal tillfällen.

Man (36): Jag gillar trekantner så jag satte in en kontaktannons på www.knullkontakt.com där jag sökte efter ett moget gift par som tycker om en trekant med kvinnan i centrum. Otroligt nog så fick jag ett trevligt seriöst svar redan första dagen.

Man (38): Efter flera kontaktannonser under kategorin Par söker Par så har vi kommit i seriös kontakt med två par som vi har haft gemensam sex med. Ja hur går det till? Man mailar en del och får klart för sig att dom är på samma våglängd, sen stämmer man träff en lördagskväll, äter lite gott pratar och dricker lite vin. Senare på kvällen så går man in i sovrummet och påbörjar lite mysiga lekar. Det börjar oftast som 'par-sex' dvs. respektive par har sex med varandra, men allt eftersom värmen höjs så suddas gränserna mellan paren ut.

Många gånger är det slumpen som avgör hur det hela utvecklas. Man har flirtat via nätet ett tag men är egentligen ganska osäker på vad kontakten står för. Det finns kanske inte ens någon sexuell laddning, man har bara lust att träffas. En av respondenterna berättar t.ex. hur s.k. chattfester ibland leder till sexuella kontakter.

Man (18): Det var en mycket oväntad händelse. Vi skulle bara träffas och kolla på film men det slutade med att vi hade sex. Har inte träffat henne något mer.

Man (23): Vi har pratat under en längre period och beslutade oss för att träffas. Sen var det en lite fest och med det så blev vi lite småsugna och det blev sex...

Kvinna (26): På vår chat hände det ganska ofta att det anordnades chattfester med folk från hela landet, då man träffades IRL och festade, vid de tillfällena hände det att man hamnade i säng med någon man hade umgåtts med en hel del. Jag har också träffat vänner från chatten privat och åkt hem till dem eller vice versa, ett kortare förhållande inleddes bland annat en gång...och då blev det mycket sex under en mycket intensiv och kort period.

Det finns också exempel på respondenter som gjort sin sexuella debut med någon person de träffat på internet. Tidigare forskning har visat att det är tillfälligheter som gör att ungdomar har sitt första samlag just vid det tillfället det faktiskt sker (Lewin & Helmius 1983:222). Ibland kan det första samlaget vara resultat av medvetna överväganden eller - oftare - helt enkelt inträffa. Nyfikenhet och spänning förekommer ofta som argument när ungdomar ska förklara omständigheterna kring det första samlaget. Det är uppenbart att möten på internet ger den inramning som behövs för att man ska våga ta steget.

Kvinna (18): Spännande, mysigt. Han tog min oskuld.

Kvinna (23): Träffade en kille som tog min oskuld.

Man (28): Jag träffade en av de första tjejerna jag hade sex med via internet.

Möjligen kan man idag skönja en viss upplösning av tidigare konstaterade könsskillnader när det gäller det första samlaget, nämligen att pojkars tidiga samlagserfarenheter oftare än flickors skulle vara av mer tillfällig natur och mer beroende av stundens ingivelse än flickors. Huruvida en förändring har skett på denna punkt går förvisso inte att belägga med våra data. Vi vet t.ex. ingenting om huruvida de unga kvinnor i vår undersökning, som säger sig använda nätet för kärleks- och sexuella kontakter, är representativa för en större grupp. Vi vet inte heller om det är nätet som drivit fram en sådan förändring eller om det vi ser på nätet bara är en bekräftelse på en förändring som redan inträffat. För att komma vidare med den frågan krävs mer djupgående intervjuer med unga nätanvändare.

Upplevelser av att träffas IRL för kärlek eller sex

Låt oss avslutningsvis försöka sammanfatta respondenternas upplevelser av att träffas IRL såsom det framgår av berättelserna. Precis som i fallet med cybersex är bilden långt ifrån entydig. För det första anser en del att man inte ska överdriva skillnaderna mellan internet och andra, mer konventionella sätt, att träffas.

Kvinna (19): Vi har pratat och sedan träffats...Jag tycker inte att det är nån skillnad mot att träffas på tex krogen...det är kul och spännande.

Man (23): Precis som en vanlig date...

Man (29): Ingen skillnad från krogragg eller kontaktannons...

Kvinna (34): Det är min nuvarande pojkvän, så det har gått till precis så som det oftast brukar gå till, oavsett var man träffas!

Kvinna (37): När jag lärt känna en person via en community på internet har förhållandet utvecklats precis som vilket förhållande som helst...dvs efter ett antal träffar har man haft sex...Jag likställer i det här fallet internet med att möta någon på en krog.

Andra vill framhålla skillnaden och menar att det intressanta och fördelaktiga med internet ligger i just detta, att man vet så mycket mer om den person man står i begrepp att träffa. Det är som om man redan känner personen i fråga, åtminstone till en del.

Man (22): Intressant chat leder till att man pratar i telefon, som i sin tur leder till att man vill träffas och då är det väl jämförbart med att träffas på krogen, fast med mer bakgrundsinfo i bagaget.

Man (28): *garvar* Flertal individer...det är som att gå på en pub o ragga...men man vet lite mer om vad de har innanför pannbenet...

Samtidigt finns förstås en risk att man bygger upp för stora eller rentav felaktiga förväntningar. Hela tanken på att möta någon man tror att man känner skapar nervositet. Dessutom känner man pressen att leva upp till den bild man förmedlat av sig själv.

Kvinna (19): Nervöst, man har aldrig träffat personen innan och man är rädd för att den andre har andra uppfattningar om en eller att personen jag träffar inte är den jag trodde han skulle vara! Men om man gillar varandra som man är så blir det en njutningsfull kväll eftersom man diskuterat innan vad man gillar o.s.v.

Kvinna (21): Träffade min pojkvän på en chat, hade cybersex och träffade honom sen IRL och vi blev tillsammans. Första kvällen när vi träffades kändes allt lite konstigt, vi hade ju liksom redan haft sex fast inte på riktigt och jag kände en viss press på mig. Men på riktigt blev det tusen gånger underbarare faktiskt.

En del framhåller att det hela blivit en stor besvikelse. Att träffas IRL har blivit en bekräftelse på att kontakten varit ett misstag.

Man (19): Vi träffades i vanliga livet och upptäckte att vi inte gillade varandra det minsta, så den dejten varade i ungefär 30 minuter, sedan dess har vi inte haft någon kontakt...

Kvinna (27): Ja det var en kille vi träffades på en pub men vi hade inte sex de första fyra träffarna. Typ den femte dejten hade vi sex men det var så dåligt att jag aldrig ringde honom igen. Han ringde i några veckor sen men gav upp efter ett tag.

Medvetenheten om risken att bli besviken föranleder olika strategier för att minska förväntningarna. Ett "förslag" är att träffas i ett så tidigt skede av kontakten som möjligt eller att avstå från cybersex med den person man har för avsikt att träffa.

Kvinna (27): Det är inte samma personer som man har cybersex med som man träffar IRL - Jag tror absolut att man bör separera dessa erfarenheter, eftersom alternativet kan vara både farligt och leda till besvikelse. Jag har heller inte sökt upp någon via nätet enbart i syfte att träffas IRL för sex. Jag är inte principiellt emot det, men för live sex har jag större krav än för cybersex och vill hellre ha en tids "känna-på" förhållande innan det går vidare till sex IRL. Dom jag träffat på nätet, eller via KOM-BBS, och sedan haft sex med IRL har istället varit sådana som jag först blivit nära vän med över nätet, vilket helt naturligt kombineras med live-träffar om möjligheten finns, och om allt känns rätt kan det senare leda vidare till förhållanden och sex.

Kvinna (36): Denna personen hade jag INTE haft cybersex med innan. Jag skulle aldrig träffa någon IRL som jag haft cybersex med. Vi hade chattat som vanligt på internet och träffades sedan ute i verkligheten, precis på samma sätt som en vanlig 'date' med någon man träffat någonannastans. Tycke uppstod och det blev så att vi hade sex. Att vi råka-

de träffas på internet gör det hela inte annorlunda än om vi t.ex. hade träffats på krogen eller annat ställe.

Men det finns också andra uppfattningar i denna fråga. En del menar att det just är erfarenheten av att ha haft cybersex tillsammans och det sexuella ”pratet”, som ingår i denna, som utgör den bästa garantin för ett framgångsrikt (sexuellt) möte IRL.

Man (21): Det började efter en av mina c6-kontakter [cybersexkontakter, *vår anm.*] på ett chattrum. Efter att ha skrivit ett tag till varandra märkte vi att vi hade väldigt lika sexuella intressen, så efter själva 'cybersexakten' började vi diskutera sex med varandra. Vi pratade (eller skrev) i flera timmar och gillade verkligen varandras sällskap. Det slutade med att vi började prata om att vi skulle ses på riktigt. Jag tog bussen ner till staden hon bodde i. Jag sa till min fru att det gällde ett jobb som jag kanske kunde få. Så träffades vi sedan hos henne. Vi pratade faktiskt knappt alls, vi bara knullade. Men det var underbart och sedan dess har det blivit ett par gånger till, både med henne och med andra.

Kvinna (33): Det var spännande och spännande, nervöst att träffas på riktigt, men snart tog verkligheten över och det blev mycket större än jag hade trott innan.

Precis som i fallet med cybersex finns exempel på personer som har blandade känslor och upplevelser inför möten IRL, både positiva och negativa.

Kvinna (37): Först chat, sedan mail, sedan försiktig träff på neutral plats, sedan träff hos den ena eller den andra, för att se om de 'drömmar' man delat går att förverkliga. Ibland med bra resultat, ibland med sämre resultat, men aldrig hittat nån med bra resultat som jag blivit 'kär' i.

Att man fortsätter kontakten trots att det inte riktigt blev som man tänkt sig händer. Detta kräver emellertid en ”omdefinition” av förhållandet. Det mesta tyder emellertid på att sådana kontakter blir alltmer sporadiska för att så småningom klinga av helt. Hela poängen med internet, som någon uttryckte, är ju ”att marknaden är oändligt stor”. Det finns alltid någon därute som är beredd att nappa på nya erbjudanden.

6. Upplevelser, åsikter och konsekvenser av sex på internet

Forskare brukar hävda att Sverige präglas av en restriktiv sexualsyn. Betecknande för en sådan syn är *en svårhanterlig ambivalens* inför sexualiteten. Den tillåts men endast under vissa villkor. "Sexualiteten är *i princip* accepterad, men också fruktad för de problem den kan ge upphov till och därav följer att det som framför allt betonas är de faror som sexualiteten kan föra med sig" (Lewin m.fl. 1998:16). Ambivalensen avspeglas i den allmänna debatten i Sverige där olika problem – sexuella övergrepp, sexualiserat våld, barnpornografi, prostitution, m.m. – får stort utrymme, medan hälsan i allt väsentligt tigger stil. Till problemkatalogen fogas idag sex på nätet. I media fokuseras ofta det ohälsosamma nätanvändandet, framförallt när det gäller pornografi och prostitution, men också lurendrejeri och besvikelser som kan följa i spåren av sexuellt kontakttagande på nätet. Parallellt med sådana avskräckande berättelser förekommer naturligtvis också "solskenshistorier" om hur olika personer funnit kärleken på nätet via chattar och dejtingsajter. Kanske är detta bara vad man kunde förvänta sig i ett sexualklimat, där förtegenhet kombineras med öppet och oblygt exponerande av sexualitetens både ljusa och mörka sidor. Dessa motsägelsefulla budskap bidrar sannolikt till att den "ängsliga ambivalens" inför sexualiteten – som forskarna talar om – förstärks, att osäkerheten och rädslan ökar, samtidigt som "diskursen (samtalet) om sexualiteten som djupt mänskligt och socialt fenomen försnävas och blir begränsande problemorienterad" (ibid:17).

Internet utgör som sagt inget undantag i detta avseende. Den bild vi får av sex på nätet är ofta problemtyngd. Inte sällan får vi läsa om förtvivlade människor som vänt sig till olika institutioner eller organisationer med en sexuell problematik, som man anser har emanerat ur användandet av internet för sexuella syften. Det talas om nätsexberedande m.m. Men hur representativa är dessa historier i själva verket? Att vi frågar, betyder inte att vi ifrågasätter sanningshalten i det som berättas. Däremot finns det anledning att undra om den övervägande problematiska bilden som förmedlas är typisk, att det är den som de flesta användare skulle skriva under på. I vårt formulär ställde vi ett antal frågor som berör denna aspekt. Vi har valt att redovisa utfallet av dessa i detta kapitel. Frågorna gäller hur man upplever sex på nätet samt hur man uppfattar att den egna sexualiteten påverkats av aktiviteterna på nätet. Kapitlet behandlar också frågor om problem, bristande kontroll och beroende av sex på nätet. Redovisningen ger ingen uttömmande bild av hela detta komplex, men vi får några tendenser som kan vara värdefulla inför en fortsatt diskussion om nätsexualitetens implikationer för framtiden.

Vi har valt att bygga denna redovisning på den del av populationen som anger att de haft sexuella aktiviteter på nätet. Sedan tidigare vet vi att det bland KSS-användarna finns en grupp som tydligt marke-

rat att de saknar sådana erfarenheter. Deras erfarenheter avser uteslutande "kärlek" på nätet, inte sex. Vi hänvisar till tabell 4.10, som visar att 17 procent av KSS-användarna inte använder internet för sexuella aktiviteter. Skillnaden mellan män och kvinnor är påfallande (och statistiskt signifikant). Drygt en fjärdedel av de kvinnliga KSS-användarna säger sig sakna sådana erfarenheter mot knappt 10 procent av männen. Denna grupp ingår alltså inte i denna redovisning. Tabellerna i kapitlet bygger uteslutande på de respondenter som redovisat att de använder nätet för sexuella syften, drygt 700 män och knappt 500 kvinnor.

Har sexualiteten påverkats av internetanvändandet?

Nedanstående tabell bygger på en s.k. påståendefråga: "Mina sexuella aktiviteter på internet har gjort att min sexualitet överlag påverkats positivt/negativt."

Tabell 6:1. Internets påverkan på sexualiteten, fördelning efter kön (procent)

Påverkat sexualiteten	Kön		
	Män n=722	Kvinnor n=463	Alla n=1185
Mycket positivt	6	9	7
Positivt	40	45	42
Varken positivt eller negativt	49	44	47
Negativt	4	2	3
Mycket negativt	1	1	1

Fördelningen visar att nästan hälften (42+7 procent) anser att deras sexuella aktiviteter på nätet överlag påverkat deras sexualitet i positiv riktning. Av dessa menar en mindre andel att aktiviteterna haft en mycket positiv inverkan. Mycket få har kryssat för de "negativa" alternativen. En stor grupp anser att deras aktiviteter på nätet haft varken positiv eller negativ betydelse. Noterbart är att kvinnorna är de som redovisar mest positiva erfarenheter (54 procent). För att få en något mer konkret bild av vad denna påverkan kan gälla, har vi frågat huruvida aktiviteterna påverkat den sexuella kunskapen respektive den sexuella lusten. Först kunskapen:

Tabell 6:2. Internets påverkan på kunskapen om sex, fördelning efter kön (procent)

Kunskapen om sex	Kön		
	Män n=725	Kvinnor n=483	Alla n=1208
Har ökat mycket	11	9	10
Har ökat något	46	48	47
Är oförändrad	42	42	42
Har minskat något	0	-	0
Har minskat mycket	0	0	0

Den positiva bilden förstärks. Nästan 60 procent säger att deras sexuella aktiviteter på nätet har medfört att kunskapen om sex har ökat; 15 procent färre anser att kunskapsläget är oförändrat. Bilden är nästan identisk för båda könen. Var tionde respondent tycker att kunskapen ökat mycket. Vad är det då för kunskap och varifrån hämtas den? Från tidigare tabeller kommer vi ihåg att en del använder nätet direkt för att få råd och stöd i sexuella frågor (12 procent, tabell 4:10). Den stora majoriteten anser att internet ökar möjligheterna att hitta bra information i sexuella frågor. Mest positiva är kvinnorna. Det är välkänt från annan forskning om sexuell hälsa att kvinnor ofta tar på sig rollen som hälsans gate-keepers; i parrelationer är det oftare kvinnan än mannen som söker information och kunskap om sådant som berör både den sexuella och reproduktiva hälsan (Cooper 2002).

Tabell 6.3. Internet ökar möjligheterna att hitta bra information gällande sexuella frågor och problem, fördelning efter kön (procent)

Ökar möjligheterna	Kön		
	Män n=737	Kvinnor* n=491	Alla n=1228
Instämmer helt	57	68	61
Instämmer delvis	31	24	29
Instämmer inte	3	2	3
Kan inte ta ställning	8	6	7

* $p < .01$

Från den tidigare framställningen vet vi också att "nyfikenhet" är en annan viktig anledning (67 procent, tabell 4:10) till att surfa efter sex på nätet, vidare att många gör det för att de helt enkelt tycker om att prata om sex (25 procent, tabell 4:10). Utan tvekan handlar dessa samtal ofta om att tillfredsställa den egna nyfikenheten och suget efter kunskap genom att utbyta erfarenheter, drömmar och fantasier om sex. Inte minst handlar det om att "ställa frågor om saker man inte kan prata om med folk man känner". Citatet kommer från en 25-årig kvinna som svar på frågan om det finns sexuella saker man gör på internet som man annars inte skulle göra. Vi återkommer längre fram till en mer ingående redovisning av svaren på den frågan. Men låt oss först titta på vad man säger om den sexuella lusten. Ökar eller minskar den beroende på respondenternas aktiviteter på nätet?

Bilden är förvisso inte lika entydigt positiv som när det gäller kunskapen. Den största enskilda svarskategorin är att lusten är oförändrad, 54 procent. Ändå anser 45 procent av männen och 41 procent av kvinnorna att internet påverkat den sexuella lusten i positiv eller mycket positiv mening. Noterbart är också att så gott som ingen anser att aktiviteterna på nätet medfört att lusten avtagit.

Tabell 6:4. Internets påverkan på den sexuella lusten, fördelning efter kön (procent)

Den sexuella lusten	Kön		
	Män n=722	Kvinnor n=472	Alla n=1194
Har ökat mycket	11	10	11
Har ökat något	34	31	32
Är oförändrad	52	55	54
Har minskat något	4	2	3
Har minskat mycket	1	1	1

Exakt vad det är som gör att den egna sexuella lusten påverkas i positiv riktning vet vi inte; det ger inte våra frågor svaret på. För detta krävs mer djupgående intervjuer. En del har förmodligen att göra med det vi redan tidigare sagt angående den sexuella kunskapen, dvs. möjligheten att i en otvungen och anonym miljö flirta, prata sex och släppa fantasierna fria. Tre fjärdedelar instämmer t.ex. i påståendet att internet ökar möjligheterna att våga pröva nya saker. Vi kan se att detta gäller i lika hög grad för kvinnor som för män.

Tabell 6:5. Internet ökar möjligheterna att man vågar pröva nya saker sexuellt, fördelning efter kön (procent)

Ökar möjligheterna	Kön		
	Män n=735	Kvinnor n=491	Alla n=1226
Instämmer helt	24	27	25
Instämmer delvis	52	52	52
Instämmer inte	8	7	8
Kan inte ta ställning	15	14	15

En del experimenterar på nätet med sådant man annars inte skulle våga, vilket förmodligen påverkar både lusten och kunskapen. Vi ställde en specifik fråga om detta i påståendeform: "Det finns sexuella saker jag gör på internet som jag annars inte skulle göra". För enkelhetens skull kallar vi det sexuellt experimenterande.

Tabell 6:6. Sexuellt experimenterande på internet, fördelning efter kön (procent)

Experimenterar sexuellt	18-24 år		25-34 år*		35-49 år		50-65 år		Alla	
	Män n=198	Kvinnor n=189	Män n=301	Kvinnor n=138	Män n=156	Kvinnor n=92	Män n=39	Kvinnor n=15	Män n=694	Kvinnor n=434
Ja	24	18	15	24	19	26	15	13	19	21
Nej	76	83	85	76	81	74	85	87	81	79

*p< .05

Tabellen visar att ungefär en femtedel, lika många män som kvinnor, experimenterar med sex på nätet i denna betydelse. Uppdelningen i åldersgrupper ger en del intressant information. Vi ser t.ex. att fler män än kvinnor i åldrarna 18–24 år experimenterar med sin sexualitet på nätet, medan förhållandet är det omvända i åldersgruppen 25–34. I denna är det signifikant fler kvinnor än män som använder nätet på detta sätt. Kopplad till frågan fanns en fritextruta, i vilken respondenterna kunde fylla i vad de faktiskt gör. 77 personer svarade. En 42-årig kvinna skrev:

Jag fick kontakt med personer där fokus var det skriftliga uttrycket – det var fantastiskt! Vilka virtuoser – där kan man fantisera tillsammans och hetsa varandra via ord – och även tala om själfulla saker som liv och död...nästan magiskt!

De flesta svaren var mer kortfattade, oftast bara några få ord. Här några exempel:

Kvinna (23): Prata snusk är inte min bästa sida då jag skulle bli generad, men på nätet ser ju ingen dig eller vet vem du är.

Kvinna (26): Lever ut fantasier som jag inte vill förverkliga tex gruppsex, bisex, vara undergiven, wetsex, familjesex.

Man (26): Pedofili och incest (med vuxna inga barn involverade).

Man (27): Ser på blöjbilder av vuxna.

Kvinna (27): Tjejsex, gruppsex, exhibitionism (bildutväxling) – och att överhuvudtaget ha "sex" med andra än min sambo.

Kvinna (44): Gruppsex, fantasier om sexslaveri.

Uppenbart är att man vågar "ta ut svängarna mer än i verkligheten", som en av kvinnorna skriver. Det handlar om allt från att "bara" våga prata öppet om sex och sexuella fantasier till att undersöka det "våldigt udda", sådant man hört om eller sett andra göra på nätet. Förmodligen spelar pornografin stor roll som "ögonöppnare" för vilka sexuella varianter man vill undersöka vidare (analsex, gruppsex, s.k. wetsex, sex med djur m.m.). Det är tydligt att vissa av respondenterna är medvetna om att de tänjer gränsen för det lagliga (köp av sexuella tjänster, sexuellt våld, pedofili m.m.). En man säger rakt ut att han tar del av olagligt material. Av de 77 som skrivit i fritextrutan handlar de flesta exemplen om ofarliga och i juridisk mening lagliga företeelser. Gemensamt är att det rör sig om "hemliga" fantasier, saker man inte vill berätta om, åtminstone inte för den man är tillsammans eller lever med. Frågan om otrohet antyds men utvecklas inte. Dock tycks man vara överens om att detta är ingenting man skulle göra IRL. Stämmer det?

Nästa fråga vi ställde var huruvida man provat nya sexuella saker online som man senare praktiserat i verkligheten, offline. Vi fick då föl-

jande tabell, som vi för enkelhetens skull kallat ”förverkligade sexuella fantasier”.

Tabell 6:7. Förverkligade sexuella fantasier, fördelning efter kön och ålder (procent)

Praktiserat offline	18-24 år		25-34 år		35-49 år		50-65 år		Alla	
	Män n=198	Kvin- nor n=193	Män n=303	Kvin- nor n=140	Män n=155	Kvin- nor n=92	Män n=39	Kvin- nor n=17	Män n=695	Kvin- nor n=442
Ja	12	11	12	13	9	13	8	6	11	12
Nej	88	89	88	87	91	87	92	94	89	88

Den stora majoriteten tycks inte ha omsatt sina fantasier i praktiken. Men drygt var tionde har gjort det, dvs. ungefär hälften så många jämfört med dem som tidigare sagt sig använda nätet för att utforska sina sexuella fantasier. Skillnaden mellan män och kvinnor är försumbar, både totalt och i de olika åldersgrupperna, möjligen med ett undantag: I åldersgruppen 35–49 år tycks det vara något fler kvinnor än män, som praktiserat sina fantasier i verkliga livet. Precis vid förra frågan hade respondenterna möjlighet att i en fritextruta berätta vad de gjort. En 27-årig kvinna skriver så här:

Kvinna 27: Provat online vet jag inte..., men jag lärde mig i alla fall hur man har analsex utan att det gör ont och sedan har jag provat detta några gånger offline

De allra flesta svaren är mycket korta och hänvisar överlag till olika sexuella ställningar eller praktiker som man provat; absolut vanligast är analsex. ”Analsex hade jag nog kontakt med först via porr”, säger en 20-årig man. Vanligast är det bland männen, men det förekommer som sagt också att kvinnor berättar om att de provat analsex, som i fallet ovan. Andra exempel är:

Kvinna (23): Har försökt att prata lite snusk under sexakten med min sambo då jag vet att han tänder på det

Man (25): Trekant

Kvinna (30): Köpte en sexleksak via nätet, det hade jag nog inte gjort irl i en butik

Kvinna (32): Tjejsex

Man (33): Runkat med annan kille

Kvinna (38): Sex med webbkamera

Kvinna (65): Kissex

Man kan också fråga sig om och i så fall hur aktiviteterna på nätet har påverkat respondenternas sexuella vanor. Vi ställde några frågor om

detta, en gällde huruvida antalet tillfälliga sexuella kontakter ökat eller minskat sedan man började använda nätet för sexuella syften.

Tabell 6.8. Tillfälliga sexuella kontakter sedan man började använda internet, fördelning efter kön (procent)

Tillfälliga sexuella kontakter	Kön		
	Män n=692	Kvinnor* n=474	Alla n=1166
Inga alls	8	14	10
Minskat	6	5	6
Oförändrat	29	25	27
Ökat	15	11	13
Har aldrig haft några	43	45	44

* $p < .01$

För de allra flesta tycks internet inte ha påverkat vanorna alls i detta avseende. Nästan hälften – lika stor andel män som kvinnor – säger sig aldrig haft sådana kontakter, vare sig före eller efter internet. Cirka en fjärdedel, något fler män än kvinnor, säger att situationen är oförändrad, vilket förstås kan tolkas på lite olika sätt. Det kan betyda att man haft sådana kontakter men att de vare sig blivit fler eller färre med internet. I denna grupp kan naturligtvis också finnas respondenter som lika gärna kunde ha valt alternativet ”Har aldrig haft några”. Drygt en tiondel, något fler män än kvinnor, säger att internet inneburit ett större antal sådana kontakter jämfört med tidigare. Även om relativt få redovisar sådana erfarenheter för egen del instämmer de flesta i påståendet att ”Internet är ett bra sätt att träffa en sexpartner”.

Tabell 6.9. Ett bra sätt att träffa en sexpartner, fördelning efter kön (procent)

Internet - ett bra sätt	Kön		
	Män n=733	Kvinnor n=491	Alla n=1224
Instämmer helt	21	20	20
Instämmer delvis	41	45	43
Instämmer inte	17	18	17
Kan inte ta ställning	22	18	20

Mer än 60 procent instämmer helt eller delvis i påståendet. ”Sexpartner” behöver förstås inte betyda samma sak som ”tillfällig sexuell kontakt” i det verkliga livet. Som vi sett är internet också ett forum för virtuella sexkontakter, dvs. kontakter som bara inträffar i cyberrymden. En intressant fråga är förstås om sådana kontakter ska betraktas som otrohet t.ex. i fall där personerna lever i ett fast förhållande. Sådana kontakter är, som vi vet, långt ifrån ovanliga. Det är heller inte ovanligt att internet i mediadebatten framställs just som ett forum för otrohet. Vad anser våra respondenter om detta? De kan ju betraktas som en slags expertpanel just i detta sammanhang.

Tabell 6:10. ”Jag tycker att cybersex är otrohet”, fördelning efter kön (procent)

Åsikter	Kön		
	Män n=736	Kvinnor* n=490	Alla n=1226
Instämmer helt	18	30	23
Instämmer delvis	34	40	36
Instämmer inte	37	24	32
Kan inte ta ställning	11	6	9

* $p < .001$

Tendensen är klar. De allra flesta delar uppfattningen att ”cybersex är otrohet”. Noterbart är de stora (statistiskt signifikanta) könsskillnaderna; 70 procent av kvinnorna jämfört med 52 procent av männen instämmer helt eller delvis i påståendet. Vad bygger detta på? Egna erfarenheter eller kanske kunskap om partnerns aktiviteter på nätet eller båda delarna? Detta reser frågan om på vilket sätt aktiviteterna på nätet påverkat det sexuella förhållandet med den egna partnern. 820 personer som levde i ett fast förhållande vid tidpunkten för undersökningen tog ställning till påståendet: ”Mina sexuella aktiviteter på internet har påverkat min sexualitet med min partner positivt/negativt”.

Tabell 6:11. Påverkan på den egna sexuella relationen, fördelning efter kön (procent)

Påverkat den egna sexuella relationen	Kön		
	Män n=498	Kvinnor n=322	Alla n=820
Mycket positivt	8	10	8
Positivt	39	40	39
Varken positivt eller negativt	48	46	47
Negativt	4	3	4
Mycket negativt	1	2	1

Populationen fördelar sig ganska jämt i två grupper. Den ena anser att det man gör på nätet inte har haft någon betydelse för sexualiteten i det egna förhållandet. Den andra tycker att relationen påverkas positivt eller mycket positivt. Endast en mindre grupp tycker att det varit negativt. Vi vet inte exakt skälet till att man tycker det ena eller det andra. Däremot känner vi sedan tidigare till att en del söker kunskap och information på nätet eller stillar sin nyfikenhet kring olika typer av sexuella handlingar, som man sedan prövar i det verkliga livet, t.ex. i det egna förhållandet. Vi minns kvinnan som hade lärt sig hur man kunde ha analsex utan att det gjorde ont. Eller kvinnan som hade försökt ”prata lite snusk under sexakten” eftersom hon visste att partnern ”tände på det”. En del par använder nätet (exempelvis webbkamera eller video-telefon program) för att ha sex med varandra medan

andra ser på, osv. När vi frågade respondenterna om vad de gjorde på nätet med anknytning till kärlek och sex, svarade 35 procent av kvinnorna och 27 procent av männen att de använder nätet för att hålla kontakten med sin kärleks- eller sexpartner (tabell 3:18). Förmodligen är en del av innehållet i denna kontakt av sexuell natur. Man har kanske träffats på en sexchatt, inlett en relation och sedan fortsatt det sexuella "samtalet" på nätet.

En annan omständighet som kan påverka sexlivet både för par och enskilda personer är möjligheten att köpa sexuella hjälpmedel eller andra produkter som kan tänkas främja den sexuella lusten i förhållandet eller hos den enskilde. Det har tidigare framgått att det framför allt är kvinnor i åldersgrupperna 25–49 år som handlar sådana produkter. Våra respondenter är nästan samstämmigt av den uppfattningen att "Internet gör det lättare att köpa sexprodukter".

Tabell 6:12. Köp av sexprodukter, fördelning efter kön (procent)

Internet gör det lättare	Kön		
	Män n=735	Kvinnor n=491	Alla n=1226
Instämmer helt	75	77	75
Instämmer delvis	17	14	16
Instämmer inte	2	1	2
Kan inte ta ställning	7	8	7

Har vanorna påverkats också på andra områden? Vi ställde också frågor om pornografikonsumtion och sexköp. Drygt 40 procent av våra respondenter – något fler män än kvinnor - ansåg t.ex. att internet har gjort det lättare att komma i kontakt med prostituerade. Något mer än hälften, främst kvinnor, ansåg sig däremot inte kunna ta ställning till påståendet.

Tabell 6:13. Kontakten med prostituerade, fördelning efter kön (procent)

Internet gör det lättare	Kön		
	Män n=735	Kvinnor* n=491	Alla n=1226
Instämmer helt	32	27	30
Instämmer delvis	16	9	13
Instämmer inte	3	1	2
Kan inte ta ställning	49	63	54

* $p < .001$

Men hur ser det då ut ur ett handlingsperspektiv? Kan man skönja några tendenser till att den ökade möjligheten (tillgången på prostituerade som annonserar om sina tjänster på nätet) har påverkat benägenheten att köpa sex? Sedan tidigare vet vi att mycket få (2 procent av männen) säger sig använda nätet i syfte att kontakta prostituerade (tabell 3:18). Ett liknande mönster framträder när vi betraktar svars-

fördelningen till påståendet: ”Sedan jag började använda internet har mitt sexköpande ökat/minskat”.

Tabell 6:14. Internets påverkan på köp av prostituerade, fördelning efter kön (procent)

Köp av prostituerade	Kön		
	Män n=691	Kvinnor* n=467	Alla n=1158
Inga alls	2	-	1
Minskat	1	-	0
Oförändrat	7	5	6
Ökat	1	0	1
Har aldrig gjort det	89	94	91

* $p < .001$

Tendensen är tydlig även om svarskategorin ”oförändrat” ställer till en del bekymmer ur tolkningssynpunkt. Sedan tidigare vet vi att inga kvinnor säger sig använda nätet för att kontakta prostituerade. På goda grunder kan vi följaktligen anta att ”oförändrat” betyder ”aldrig” när det gäller kvinnorna. Oavsett vad det betyder i männens fall, kan vi konstatera att bland våra respondenter har inte internet inneburit någon större revolution i prostitutionsfrågan. När vi i ett tidigare kapitel spekulerade i orsaken till att så få (män) säger sig använda nätet i sexköps syfte, påpekade vi att man möjligtvis inte ens som anonym i en enkät medger att man begått en olaglig handling. Kanske kan de låga siffrorna t.o.m. tolkas som mått på hur mycket (eller snarare lite) man litar på anonymiteten på nätet. Hur som helst, så betyder detta att man bör använda uppgifterna om sexköp på internet med stor försiktighet.

Samtidigt kan man naturligtvis fundera över den förhållandevis motsägelsefulla bild vi får när vi studerar sexlandskapet på nätet. Tveklöst är det så, att prostituerade som annonserar om sina tjänster utgör ett påtagligt inslag i detta landskap (Söderlind & Månsson 2003). Hur ser det då ut med kundtillströmningen? Vår studie skulle, som sagt, (försiktigtvis) antyda att den är ganska låg. Vad säger de prostituerade själva? Thomas Haansbæk (2001), som intervjuat danska nätprostituerade, ger en sammansatt och intressant bild av situationen. Å ena sidan är kvinnorna förhållandevis nöjda med utvecklingen. Den egna hemsidan är en billig reklamplats som ger säljare (och köpare) nya möjligheter att etablera kontakt. Vidare ger den säljaren exklusiva möjligheter att bestämma över och kontrollera innehållet i presentationen av sig själv inför sin ”publik”. Susan, en av kvinnorna i Haansbæks rapport, berättar att hon har omkring 30 000–40 000 män som ”klickar in” på hennes hemsida varje månad. Dock är inte alla seriösa kunder, en del, kanske de flesta, vill egentligen bara komma i kontakt med en prostituerad. Efter att ha haft sin e-postadress på hemsidan under en längre tid, konstaterar Katja, en annan av de intervjuade kvinnorna, att ”de allra flesta som skriver dyker aldrig upp”. De tycker kanske bara att det är upphetsande att skriva till mig. Jag tror bara

att det är 1 av 15 som skriver till mig som till sist kommer” (Haansbæk 2001:51).

Detta skulle kunna tyda på att prostitutionen på nätet framför allt fungerar som en form av pornografi för männen. Återigen, det handlar kanske främst om att tillfredsställa nyfikenheten. Det är kittlande och sexuellt upphetsande att kommunicera med en prostituerad. Kanske räcker det för de allra flesta. Vi vet från tidigare forskning att själva bilden eller föreställningen om ”horan” kan vara minst lika sexuellt upphetsande som själva mötet med henne i verkligheten (Månsson 2001). De flesta män kommer aldrig i kontakt med henne, hon finns där bara i fantasin och i de bilder och myter som omger henne. Dessa bilder är ofta förknippade med motsägelsefulla känslor av spänning, upphetsning, rädsla och förakt (och självförakt) för mannen. Med internet har möjligheten uppstått att komma nära henne, att betrakta henne på nära men behörigt avstånd (på dataskärmen), att kanske tala med henne (via chatt eller e-post), utan att faktiskt behöva möta henne. Detta är naturligtvis en dålig affär för kvinnan; för mannen är det ytterligare en av de möjligheter som internet erbjuder.

I detta sammanhang kan det vara intressant att något beröra frågan om internet och jämlikhet mellan könen. Framställningen har visat att sex på internet kan ha både frigörande och konserverande inslag, såväl ur den enskildes som ur samhällets perspektiv. Vi minns kvinnan i kapitlets inledning som framhöll möjligheten till ”ofarligt sexuellt experimenterande”. Mycket tyder på att hon långt ifrån är ensam om den uppfattningen. Vi har sett åtskilliga exempel på både kvinnor och män i olika åldersgrupper, som framhållit nätets positiva och utvecklande sidor för både den egna och andras sexualitet. Men vi har också sett tecken på motsatsen; inte alls i samma utsträckning som de positiva bilderna, men de finns. Männens omfattande konsumtion av pornografi på nätet föranleder naturligtvis en hel del funderingar. Men bilden är inte entydigt negativ. Vi ser också hur framför allt unga kvinnor tar för sig av en värld som tidigare endast varit förbehållen män. Huruvida detta är ett uttryck för ökande jämställdhet mellan könen kan naturligtvis diskuteras, inte minst med hänsyn till innehållet i det mesta av den pornografi som förmedlas och säljs via nätet. Men frågan är: vilken uppfattning har respondenterna själva på denna punkt? Vi ställde frågan i påståendeform: ”Internet skapar jämställdhet mellan män och kvinnor när det gäller kärlek och sex”.

Bilden vi får är svårtolkad. De flesta tycks instämma i påståendet, åtminstone delvis. Könsskillnaderna är försumbara. Samtidigt kan vi konstatera att en ganska stor grupp – särskilt bland kvinnorna – inte delar denna uppfattning. Dessutom är det nästan en fjärdedel som inte tycker sig kunna ta ställning till påståendet. Varför vet vi inte. Kanske är man ambivalent. Det finns kanske vissa saker som man tycker främjar en ökad jämställdhet mellan män och kvinnor när det gäller sex och kärlek, medan andra leder utvecklingen i motsatt riktning. Här kan det vara intressant att jämföra de som har erfarenhet av sexuella aktiviteter på nätet med dem som inte har det (n=591). Vad säger den senare gruppen?

Tabell 6:15. Internet och jämställdheten, fördelning efter kön (procent)

Ökad jämställdhet	Kön		
	Män n=736	Kvinnor* n=489	Alla n=1225
Instämmer helt	16	16	16
Instämmer delvis	30	32	31
Instämmer inte	27	35	31
Kan inte ta ställning	26	18	23

* p< .01

Tabell 6:16. Internet och jämställdhet, fördelning efter kön (procent)

Ökad jämställdhet	Kön		
	Män n=163	Kvinnor n=428	Alla n=591
Instämmer helt	6	6	6
Instämmer delvis	12	14	14
Instämmer inte	36	40	39
Kan inte ta ställning	45	40	42

Här är man klart mer skeptisk till påståendet. De positiva utgör en minoritet. Störst är gruppen som inte tycker sig kunna ta ställning. Möjligen finner vi nedan en del av förklaringen i till varför icke-sexanvändarna har en klart mer avvaktande inställning i denna fråga.

Tabell 6:17. "Det är för mycket fokus på sex på internet". Fördelning efter kön (procent)

	Kön		
	Män n=163	Kvinnor n=429	Alla n=592
Instämmer helt	32	39	37
Instämmer delvis	33	32	32
Instämmer inte	10	8	9
Kan inte ta ställning	25	20	22

Också bland dem som själva använder nätet för sexuella syften finns reservationer mot det man uppfattar som en alltför stark sexfixering på nätet.

Det är förstås öppet för tolkning vad respondenterna lägger in i ordet "sex" i det här sammanhanget. Kanske gäller kritiken sex i betydelsen pornografi och prostitution. Hur som helst, så står det klart att kvinnorna i vår population långtifrån instämmer i påståendet att sex på internet är någonting som i sig passar bättre för män än för kvinnor.

Tabell 6:18. ”Det är för mycket fokus på sex på internet”. Fördelning efter kön (procent)

	Kön		
	Män n=735	Kvinnor n=491	Alla n=1226
Instämmer helt	20	25	22
Instämmer delvis	43	46	44
Instämmer inte	27	21	24
Kan inte ta ställning	10	9	10

Tabell 6:19. ”Internetsex passar bättre för män än för kvinnor”. Fördelning efter kön (procent)

	Kön		
	Män n=730	Kvinnor* n=491	Alla n=1221
Instämmer helt	13	12	13
Instämmer delvis	22	22	22
Instämmer inte	39	47	42
Kan inte ta ställning	27	19	24

* $p < .01$

Internet är numera en domän som tillhör båda könen i lika stor utsträckning. Det anser en stor del av kvinnorna i vår population, också när det gäller sex. Deras uppfattning delas av Leiblum och Döring (2002), som forskat om kvinnors användning av nätet för sexuella syften. De formulerar saken så här:

In the last decade of the 20th century the Internet was still regarded by many as a male domain. Sex on the Net was viewed as an erotic paradise for heterosexual men, replete with easy access to pornography or prostitutes. On the other hand, cyberspace was believed to offer few enticing sexual options or opportunities for women. The situation has changed dramatically, though, and now, at the start of the 21st century, almost half of Internet users are women. They use the various Internet services for a variety of purposes, including sexual stimulation and information. The female Internet user of today is confronted on the one hand with unwanted sexual solicitation, but also a chance to use online services individually and collectively to enhance, extend, and experience sex in either virtual or real-life space, with or without men (Leiblum & Döring 2002:19).

Negativa konsekvenser – kontrollförlust, beroende och smittspridning

Trots att sex på internet i huvudsak beskrivs i positiva ordalag av våra respondenter, finns det anledning att granska de problem och negativa konsekvenser som framkommer i studien. Som vi anförde i inlednings-

kapitlet visar tidigare forskning att den stora majoriteten surfar efter sex av nyfikenhet och för "recreational purposes" och att aktiviteten som sådan varken stör eller griper in i tillvaron på något avgörande eller negativt sätt. Våra data stödjer som sagt i allt väsentligt den bilden. Samma forskning påvisar emellertid också att verksamheten långtifrån är problemfri. Coopers nordamerikanska studier visar t.ex. att det finns en mindre grupp s.k. tunga användare bestående av personer som tillbringar många och långa timmar framför datorn varje vecka och där en mindre grupp uppvisar ett närmast patologiskt beroende av nätsex. I Coopers material utgör den senare gruppen cirka 1 procent av alla användare. Men det finns också en större grupp (17 procent) "who give some strong indication of problems" både med sitt sexuella beteende i allmänhet och på nätet (Cooper m.fl. 2000:24). Hur ser då motsvarande förhållanden ut i vår population?

De flesta som använder nätet för sexuella syften menar att detta sällan eller aldrig utgjort något problem.

Tabell 6:20. Problem med sexuella aktiviteter på nätet, fördelning efter kön (procent)

Problem	Kön		
	Män n=735	Kvinnor* n=488	Alla n=1223
Aldrig	68	86	75
Sällan	18	9	15
Ibland	11	4	8
Ofta	2	1	1
Hela tiden	1	0	1

*p< .001

En mindre grupp, 10 procent, har andra erfarenheter, varav de flesta anser sig ha problem ibland. Två procent har mer allvarliga problem. Skillnaderna mellan könen är påfallande och statistiskt signifikanta. Det är uppenbart att det framför allt är männen som anser sig ha problem med sina sexaktiviteter på nätet. Orsakerna till att det förhåller sig på det sättet kan vi bara spekulera i utifrån de data som står till vårt förfogande. Kanske kan det ha att göra med att männen i större utsträckning använder nätet för utomäktenskapliga kontakter och förbindelser och att de i mycket större utsträckning än kvinnor tittar på pornografi. Deras aktiviteter sker med andra ord oftare "vid sidan av" eller i största hemlighet, och kanske handlar de självupplevda problemen till stor del om skam och dåligt samvete. När vi funderar över detta ska vi komma ihåg att det inte finns någon signifikant skillnad mellan kvinnor och män när det gäller tidsåtgången på nätet. Problemupplevelsen har således främst att göra med vad man gör när man är online och inte hur ofta eller länge man är uppkopplad.

Liknande tendenser kan skönjas i nedanstående tabell (6:21). Här gäller frågan huruvida man har kontroll eller ej över sina aktiviteter på nätet. Vi ställde frågan i påståendeform: "Det känns som om jag inte har kontroll över mina sexuella aktiviteter på internet".

Tabell 6:21. Bristande kontroll över de sexuella aktiviteterna på internet, fördelning efter kön (procent)

Bristande kontroll	Kön		
	Män n=735	Kvinnor* n=487	Alla n=1222
Aldrig	71	90	79
Sällan	14	5	10
Ibland	8	2	6
Ofta	3	1	2
Hela tiden	4	2	3

*p< .001

Nästan 90 procent menar att de sällan eller aldrig förlorar kontrollen. Var tionde respondent gör det, åtminstone ibland. Av dessa har hälften stora problem med kontrollen; 3 procent är riktigt illa ute. Återigen kan vi konstatera att skillnaderna mellan könen är stora; 15 procent av männen mot 5 procent av kvinnorna upplever kontrollförlust ibland, ofta eller hela tiden. Våra siffror är direkt jämförbara med Coopers på denna punkt. En indikation på allvaret i problematiken är omvärldens reaktioner på beteendet. Vi frågade således huruvida andra hade klagat på respondentens nätsexaktiviteter och vi fick följande svarsfördelning.

Tabell 6:22. Andras klagomål, fördelning efter kön (procent)

Andra har klagat	Kön		
	Män n=737	Kvinnor* n=491	Alla n=1228
Aldrig	88	95	91
Sällan	8	4	6
Ibland	4	1	3
Ofta	0	1	0
Hela tiden	0	-	0

* p< .001

Majoriteten har inte fått några klagomål, men vi kan konstatera att 12 procent av männen har fått indikationer på att det inte bara är de själva som uppfattar att de har problem. Också andra i deras närhet oroas av deras aktiviteter.

Som väntat är det främst partnern som tycks bekymra sig, men också respondentens vänner, barn och arbetskamrater. Vi har inte närmare undersökt vilka implikationer klagomålen har fått eller exakt vad de handlar om. Men vi har tidigare konstaterat att det finns en större benägenhet bland kvinnorna än männen i populationen att diskutera separation från partnern (tabell 4:5 och 4.6). Samtidigt upprepar vi att dessa uppgifter måste tolkas med försiktighet; det finns inga klara belägg för att denna större benägenhet att vilja separera har något samband med aktiviteterna på internet, men det är förstås inte osannolikt att det förhåller sig på det sättet. Som stöd för en sådan

tanke har vi tidigare anförnt Schneiders forskning som visar att s.k. nätsexberoende är en starkt bidragande orsak till skilsmässa och att den beroende partners beteende har problematiska konsekvenser för barnen i familjen (Schneider 2000). Låt oss nu gå vidare med en närmare granskning av beroendeproblematiken.

Tabell 6:23. "Vem har klagat?" Fördelning efter kön (procent)

Vem?	Kön		
	Män n=84	Kvinnor* n=26	Alla n=110
Part- ner/sambo/hustru/man	71	77	73
Barn	-	8	2
Vänner	21	12	19
Arbetskamrater	2	-	2
Andra	5	4	4

Nätsexberoende

Vi har närmast oss frågan på två sätt, dels genom att ställa frågan om beroendeskap direkt till respondenterna, dels genom att mäta respondenternas grad av sexberoende (med hjälp av en skala som mäter sådant beroende) samt relatera mätresultaten till utfallet på frågorna om respondenternas (självupplevda) problem och brist på kontroll över nätsexaktiviteterna. På så sätt får vi en mer samlad, om än inte heltäckande, bild av denna komplexa fråga. Vi börjar med den direkta frågan om huruvida respondenterna själva uppfattar att de är beroende av internet och sex på internet.

Tabell 6:24. "Jag känner mig beroende av internet och/eller sex på internet." Fördelning efter kön och ålder (procent)

Beroende av	18-24 år**		25-34 år*		35-49 år		50-65 år		Alla**	
	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor
	n=214	n=205	n=316	n=160	n=166	n=96	n=52	n=45	n=735	n=490
Internet	28	41	24	30	19	33	23	30	24	35
Både internet och sex på internet	13	1	13	4	6	4	12	10	12	3
Ingetdera	59	58	63	66	74	63	65	60	64	62

* p< .01 ** p< .001

Problemet med tolkningen av resultaten har naturligtvis att göra med att vi inte vet exakt vad respondenterna lägger in i ordet beroende. Uttrycket används ju inte sällan i dagligt tal och umgänge, t.ex. när någon vill beskriva att han eller hon gör någonting i stor omfattning och ofta, utan att för den delen tycka att det egentligen är ett problem. Ofta är det kanske precis tvärtom, det finns helt enkelt "positiva" beroendeskap som rankas högt på den kulturella värdeskalen i vårt samhäl-

le. En del säger sig t.ex. vara "beroende" av att jogga, vilket egentligen bara betyder att man gör någonting som är bra och att man gör det regelbundet. När man missar ett tillfälle eller tvingas av avstå för att något annat kommit emellan, så känner man saknad eller t.o.m. en viss olust. Personerna ifråga skulle nog inte själva på allvar jämställa detta med t.ex. ett beroende av droger, alkohol eller narkotika. Det är helt enkelt bara ett talesätt för att markera att aktiviteten tar stor plats i ens liv. Detta måste vi hålla i minnet när vi tolkar tabellen. Med den reservationen kan vi konstatera att det är många som känner sig beroende av internet och något färre som känner sig beroende av både internet och sex på internet.

Det är förstås den senare gruppen som är mest intressant ur vårt perspektiv. Mönstret påminner om det vi sett i de tidigare tabellerna över problem och kontrollförlust. Det är framför allt männen som uppfattar att de har problem; 12 procent är en ganska hög siffra om man verkligen har att göra med nätsexberoende såsom det definieras av t.ex. Kandell (1998), Young (1998), Cooper (2002) och andra. Dessa menar att det handlar om en tvångsmässig sexualitet i kombination med ett psykologiskt beroende av internet, som karaktäriseras av ökande tidsanvändning, obehagskänslor när man inte är uppkopplad, ökande tolerans för uppkopplingens effekter samt förnekande av beroendets problematiska konsekvenser. Frågan är naturligtvis om de av våra respondenter, som angett att de känner sig beroende av sex på internet, skulle hålla fast vid sina svar om de konfronterades med denna karaktäristisk. Det är osäkert.

Förutom den direkta frågan har vi, som sagt, också valt ett annat sätt att närma oss problematiken. Genom att kombinera resultaten från en mätning av förekomsten av sexuell tvångsmässighet i populationen med den subjektiva upplevelsen av problem (med sex på internet) och bristande kontroll, anser vi oss kunna fånga beroendeproblematiken på ett mer sofistikerat sätt. Vi slipper t.ex. olika mer eller mindre osäkra tolkningar av vad respondenterna kan tänkas "lägga in i" uttrycket beroende, vilket i bästa fall ökar tillförlitligheten i våra slutsatser.

Vårt mätinstrument är den s.k. Kalichman-skalan eller mer korrekt, *Kalichman Sexual Compulsivity Scale* (Kalichman m.fl. 1994). Skalan mäter tvångsmässigt sexuellt beteende, enkelt uttryckt individens svårigheter att kontrollera sin sexuella lust och sina sexuella impulser att ha sex och att tänka och tala om sex i vardagliga situationer, som inte är sexuellt definierade. Skalan består av tio frågor i påståendeform som respondenten har att ta ställning till. Dessa är (i svensk översättning):

- Min sexuella lust har kommit i vägen för mina förhållanden
- Mitt sexuella beteende och sexuella tankar skapar problem i mitt liv
- Min längtan efter sex stör mitt dagliga liv

- Ibland klarar jag inte av mina vardagliga åtaganden och ansvar på grund av mitt sexuella beteende
- Ibland blir jag så upphetsad/kåt att jag tappar kontrollen
- Jag kommer ständigt på mig själv med att tänka på sex under arbetstid
- Jag känner att mina sexuella tankar och känslor är starkare än vad jag är
- Jag måste kämpa för att kontrollera mina sexuella tankar och beteenden
- Jag tänker mer på sex än vad jag själv vill
- Det har varit svårt för mig att hitta sexpartners som vill ha lika mycket sex som jag⁹

Skalan (Kalichman SCS) har använts för att dela populationen i tre grupper. Medelvärdet för hela populationen var 15,58 och standardavvikelsen 5,39. Vi har valt de engelska ursprungsbeteckningarna på de tre grupperna: 1. NC (nonsexually compulsives), 2. MC (moderate compulsives) och 3. SC (sexually compulsives). Enkelt uttryckt handlar det på svenska om 1. personer som inte lider av tvångsmässig sexualitet (NC), 2. personer som har vissa problem på området (MC) och 3. personer som kan betecknas som tvångsmässigt sexuella (SC).

De respondenter som hamnade i NC-gruppen hade ett skalvärde under 20,97, vilket betyder en standardavvikelse ovanför medelvärdet (15,58). De som hamnade i MC-gruppen hade ett skalvärde mellan 20,97 och 26,36, vilket betyder mellan en och två standardavvikelser ovanför medelvärdet. Och slutligen, respondenterna i SC-gruppen som hade ett skalvärde över 26,36, vilket betyder två standardavvikelser ovanför medelvärdet.

Nedanstående tabell visar hur vissa demografiska data fördelar sig mellan de tre grupperna. Vi har valt: ålder, kön, sexuell läggning och civilstånd.

---

⁹ I sina analyser fann Kalichman m.fl. (1994) att skalan hade en alpha koefficient på .89 och test-retest koefficient på .95.

Tabell 6:25. Demografiska karaktäristika genom gruppstillhörighet

Demografiska variabler	NC n=953	MC n=160	SC n=77
Ålder (medelvärde±SD)	30,07±9,70	30,32±9,73	30,27±8,56
Kön (%)			
Män	56,4	74,7	74,0
Kvinnor	43,6	25,3	26,0
Sexuell läggning (%)			
Heterosexuell	88,5	85,0	81,8
Homosexuell	2,6	2,5	-
Bisexuell	7,9	11,3	16,9
Annan	1,0	1,3	1,3
Civilstånd (%)			
Gift	13,7	12,3	13,0
Sambo	23,3	22,2	35,1
Reg. Partnerskap	0,3	-	1,3
Särbo	11,6	16,7	6,5
Ensamstående	44,4	43,8	40,3
Skild	6,5	3,7	3,9
Änka/änkling	0,2	1,2	0,3

Vi måste reservera oss mot alltför tvärsäkra slutsatser utifrån fördelningen i tabellen, särskilt med hänsyn till att antalet personer i SC-gruppen är förhållandevis få (n=77). Med detta i åtanke kan vi först konstatera att ålder inte tycks spela någon roll i sammanhanget; medelåldern är densamma i alla tre grupperna, cirka 30 år. Däremot förefaller kön ha betydelse. Det är tydligt att männen är klart överrepresenterade i såväl i MC- som i SC-gruppen. När det gäller sexuell läggning ser vi delvis två helt olika fördelningar i grupperna med låga respektive höga värden på skalan. Vi kan t.ex. konstatera att de bisexuella är kraftigt överrepresenterade bland dem som har höga skalvärden. Slutligen, när det gäller civilstånd, ser vi att förändringarna är störst i SC-gruppen. Här kan vi konstatera en kraftig överrepresentation av personer som är sambo. Sammanfattningsvis skulle vi kunna säga att de som är mest sexberoende i vårt material är sammanboende, bisexuella män i 30-årsåldern. Kanske är detta inte så förvånande. Vi vet sedan tidigare att internet attraherar bisexuella personer, eftersom här ges tillfälle att experimentera både med sexualitet och könsidentitet. Som vi har sett handlar flera av berättelserna i cybersexkapitlet om bisexuella kontakter; kontakter som ofta tas utan att partnern känner till det. Att dessa personer får höga värden på en skala som mäter sexberoende är kanske inte förvånande, om man betänker att de påståenden som ingår i skalan handlar både om påträngan-

de, intensiv längtan och om upplevelsen av att känslor är starkare än förnuftet. Nedanstående tabell bekräftar bilden att det framför allt är bland de yngre männen som problematiken är påtaglig. Notera att skillnaderna mellan män och kvinnor i de yngre åldersgrupperna är statistiskt signifikanta.

Tabell 6:26. Sexuellt beroende, fördelning efter kön och ålder (procent)

Grupper	18-24 år*		25-34 år*		35-49 år		50-65 år		Alla**	
	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin- nor	Män	Kvin-nor n=478
	n=196	n=211	n=311	n=157	n=164	n=90	n=46	n=20	n=717	
NC	76	88	74	85	76	89	78	90	75	87
MC	17	9	18	10	15	6	17	10	17	9
SC	7	4	8	4	9	5	4	-	8	4

*p< .05

Att det finns starka samband mellan utfallet av Kalichmantestet och respondenternas subjektiva upplevelser av problem och kontrollförlust kan vi se av nedanstående korstabell.

Tabell 6:27. Problem och kontrollförlust genom grupptillhörighet (procent)

	NC n=952	MC n=162	SC n=77
Problem med sex på nätet			
Aldrig	81,4	58,0	40,3
Sällan	12,6	22,2	18,2
Ibland	5,6	16,0	28,6
Ofta	0,4	3,1	6,5
Hela tiden	-	0,6	6,5
Bristande kontroll			
Aldrig	84,5	62,3	46,8
Sällan	8,0	14,8	16,9
Ibland	3,2	13,6	19,5
Ofta	1,3	4,3	11,7
Hela tiden	3,1	4,9	5,2

*p< .01 ** p< .001

Det är uppenbart att ju mer sexberoende man är, desto större problem upplever man med sina sexuella aktiviteter på nätet. Tendensen är mycket tydlig, samtidigt måste vi påminna om vår tidigare reservation angående det relativt lilla antalet personer i SC-gruppen. Vidare är det viktigt att framhålla att det vi sett ger inga besked om orsaksförloppet. Vi vet med andra ord inte om sexberoende människor söker sig till nätet, vilket kan medföra att problemen förvärras eller om det är aktiviteterna på nätet som skapar ett beroende som inte fanns där från början. Förmodligen finns det exempel på båda förloppen.

Vår framställning har visat, att trots att sex på internet i allmänhet beskrivs i positiva eller rentav mycket positiva ordalag av våra respondenter, så finns det en hel del problem, framför allt bland en mindre grupp användare. Således finns all anledning att också fortsättningsvis granska och analysera de problematiska konsekvenserna av nätanvändning för sexuella syften. Ämnet är långt ifrån uttömt.

Sexuellt överförbara sjukdomar

Vi avslutar detta kapitel med att kort beröra ett annat problem som uppmärksammas både i den internationella forskningen och debatten om sex på internet. Frågan gäller internetns betydelse för spridningen av sexuellt överförbara sjukdomar (STI). Hittills har forskningen främst intresserat sig för homosexuella nätanvändare och deras risktagande i samband med sexuella kontakter offline (Ross & Kauth 2002, Tikkanen & Ross 2003). Det som bl.a. satte forskarna på spåren var utbrottet av en syfilisepidemi bland homosexuella i San Francisco, som hade sin upprinnelse på internet. I samband med smittspårningen kring några nyupptäckta fall av sjukdomen fann man att männen hade träffat sina sexpartners via ett välbesökt chattrum på internet (Klausner m.fl. 2000). Forskare vid amerikanska Center for Disease Control and Prevention jämförde i en kliniskt baserad studie patienter som träffat sexpartners via internet med patienter som träffat partners på annat sätt (McFarlane m.fl. 2000). Resultatet visar att de som träffat sexpartners online rapporterade flera riskfaktorer för STI, såsom större antal sexpartners samt tidigare erfarenheter av STI.

Bortsett från dessa och några få andra undantag är forskningen om internet som ett led i överföringen av smitta i allt väsentligt underförd. En svensk studie som något berör frågan är Tikkanens och Månssons *Förhandlad säkerhet och kalkylerade risker* (1999). Studien, som nämndes i kapitlet om cybersex, visar att oskyddade samlag med tillfälliga partners är mer förekommande bland homosexuella män som besöker chattar på internet än bland dem som inte gör det. Här får man dock inte dra förhastade slutsatser att de oskyddade samlagen skett med en partner man träffat genom internet. Emellertid visar en holländsk studie av homosexuella manliga chattare att 30 procent av dessa haft oskyddade samlag med tillfälliga partners man träffat genom internet (Hospers m.fl. 2002). Forskarna konstaterar att förekomsten av oskyddade samlag är betydligt högre än i andra holländska undersökningar som genomförts *utanför* internet. I en amerikansk studie jämfördes män som träffar manliga sexpartners via internet med män som saknar denna erfarenhet (Benotsch m.fl. 2002). Resultatet pekar i samma riktning som den holländska studien. En möjlig förklaring till att oskyddade samlag skett med en partner man träffat genom internet, är att möjligheterna att göra riskkalkyleringar är större. Information utbyts genom den skrivna texten och på så sätt kan en uppfattning om den andres sexuella historia bildas. Att mötena sedan sker i hemmet kan dessutom medföra att mötet känns tryggare jämfört med en park eller på en videoklubb. Den trygga kontexten gör att riskerna med samlaget reduceras.

Tillfälliga sexuella kontakter inträffar emellertid också bland heterosexuella, det har denna studie visat. Hur "förhandlar" aktörerna i sådana möten om risker och kondomer? Ingår sådana förhandlingar i cybersamtalen före kontakten IRL. De berättelser vi fått i enkäten säger inte mycket om detta, frågorna förblir med andra ord obesvarade tillsvidare. Att dessa frågor kräver framtida uppmärksamhet från forskare och hälsoarbetare understryks med emfas av de svar vi fick på våra enkätfrågor om respondenternas tidigare STI-historia. I det fall man någon gång varit smittad, frågade vi *vem* man trodde att man blivit smittad senast man hade en könssjukdom. Nedanstående tabeller ger svaren.

Tabell 6:28. STI-historia efter kön och ålder (procent)

Typ av STI	18-24 år		25-34 år		35-49 år		50-65 år		Alla	
	Män n=178	Kvin- nor n=195	Män n=295	Kvin- nor n=156	Män n=156	Kvin- nor n=90	Män n=44	Kvin- nor n=18	Män n=673	Kvin- nor n=459
Gonorré	-	-	1	2	8	8	16	11	3	3
Syfilis	4	7	2	3	2	1	11	-	3	4
Kondylom	2	2	4	14***	8	18**	5	-	5	9**
Klamydia	5	10*	9	17**	16	21	-	-	9	14**
Herpes (Köns- organet)	1	4*	3	4	6	4	7	-	3	4
HIV/AIDS	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ingen av ovan- stående	93	85*	85	72***	71	60	75	89	83	76**

*p< .05 ** p< .01 *** p< .001

Tabell 6:29. Smittkälla efter kön (procent)

Vem tror du att du blev smittad av?	Kön		
	Män n=107	Kvinnor* n=108	Alla n=215
Stadigvarande partner	38	41	40
Vän, arbets- eller stu- diekamrat	11	4	7
Svensk semesterbekant	1	1	1
Utländsk semesterbe- kant	8	2	5
Prostitutionskontakt i Sverige	-	-	-
Prostitutionskontakt ut- omlands	2	-	1
Sexpartner som jag mött genom internet	4	4	4
Annan tillfällig partner	35	40	37
Annan ej tillfällig part- ner	2	9	6

*p< .05

Resultaten visar att var fjärde kvinna i vår undersökning har haft en sexuellt överförbar sjukdom. Det är 7 procent fler än bland männen; skillnaden är statistiskt signifikant. Möjligen kan man här spåra en intressant förändring mot för bara drygt sju år sedan, dvs. vid tidpunkten för genomförandet av den befolkningsbaserade sexvanestudien *Sex i Sverige*. I denna fanns inga anmärkningsvärda skillnader mellan män och kvinnor i Sverige när det gäller förekomst av sexuellt överförbara sjukdomar (Lewin m.fl. 1998:262). Å andra sidan har vi tidigare kunnat konstatera att kvinnorna i vår population är något mer sexuellt aktiva än kvinnorna i hela befolkningen (tabell 4:8). Vi har också konstaterat att de är mer aktiva än männen i vår egen studie. Tydligt är denna ökade aktivitet förknippad med vissa risker. Kondylom och klamydia är de vanligaste sjukdomarna. Vad gäller klamydia så har vi faktiskt att göra med en fördubbling jämfört med vad man fann i *Sex i Sverige*, både för kvinnorna och männen (ibid:262)

De klart vanligaste smittvägarna är via den egna stadigvarande partnern eller via en tillfällig partner. Detta stämmer väl överens med vad man fann i *Sex i Sverige*. Här fann man också att kvinnan smittas oftast av sin stadigvarande partner, medan mannen smittas oftast av en tillfällig partner (Lewin m.fl. 1998:266). I vår studie ser vi inga sådana skillnader, snarare tycks tendensen vara den motsatta, dvs. en något större andel kvinnor än män har smittats av en tillfällig partner. Vad dessa förändringar beror på vet vi inte. Noterbart är att 4 procent, både bland männen och kvinnorna, uppger att man blivit smittade av en sexpartner som man har mött via internet. Detta är en indikation på att det finns anledning för den framtida forskningen att intressera sig för internet också ur smittspridningssynpunkt.

7. Sammanfattning, tolkning och vidare forskning

Sammanfattande resultat

Vi inleder detta avslutande kapitel med en kort sammanfattning av studiens resultat och vi avslutar med en diskussion om hur man kan förstå resultatens betydelse i ett bredare perspektiv. Frågan vi ställer oss är hur de förändringar som internet medfört kan tänkas påverka sexualkulturen i vårt samhälle, både när det gäller normsystem och konkreta spelregler för människor sexuella möten och handlingar. I den diskussionen tar vi vårt avstamp i den teori om sexualitet, som Gagnon och Simon (1973) utvecklat, och som ger oss instrument att tolka innebörderna av internet både på individ- och kulturnivå. Men först sammanfattningen av resultaten, i vilken vi svarar på våra forskningsfrågor.

Vilka är det som använder nätet för kärleks- och sexuella syften? Exakt 80 procent av de 1 828 personer som fyllt i enkäten fullständigt uppger att de använder nätet för kärleks- och sexuella syften. Bland dessa är könsfördelningen relativt jämn (55 procent män, 45 procent kvinnor). Åldersmässigt är användandet av internet överlag starkt överrepresenterat bland yngre personer. Därför är det inte förvånande att de som även använder Internet för kärleks- och sexuella syften har en relativt låg medelålder, 31 år för män och 30 år för kvinnor. Förutom att den yngre generationen har vuxit upp med ett samhälle där nätet tillhör vardagen, är det också i denna livsfas som man oftast är intresserad både av att skaffa sig kunskaper om och erfarenheter av sexualiteten.

Drygt ena hälften av dem som använder nätet för kärleks- och sexuella syften lever i ett stadigt förhållande, medan andra hälften är skilda eller ensamstående. Cirka 40 procent uppger att de är singlar nu, men har erfarenheter av stadiga förhållanden sedan tidigare, och ungefär var tionde person har aldrig haft en parrelation. Vidare kan vi i grova drag konstatera att de medelålders- och äldre kvinnliga KSS-användarna är fränskilda, medan männen i samma åldersgrupp är gifta eller sammanboende. Bland de yngre åldersgrupperna är det istället männen som (hittills) inte har haft något förhållande, medan kvinnorna lever i en stadig relation. De kvinnliga KSS-användarna är också något mer sexuellt aktiva (erfarenhet av samlag de senaste 12 månaderna) än kvinnorna överlag i befolkningen. För männen förhåller det sig precis tvärtom, här är skillnaderna dessutom ännu större än bland kvinnorna.

De flesta som använder nätet i kärleks- och sexuella syften är heterosexuella, även om var tionde kvinna uppger att hon är bisexuell. Ganska få ser sig som entydigt homosexuella. Noteras bör dock att det på nätet finns många specialsajter som vänder sig direkt till homo- och

bisexuella, varför urvalet på den sajt som valts som bas för denna undersökning förmodligen inte är representativt totalt sett.

KSS-användaren är generellt sett en person med hög utbildningsnivå. De flesta förvärvsarbetar, även om männen gör det i högre utsträckning än kvinnorna, vilka istället studerar i högre utsträckning. Cirka hälften av alla svenskar har idag tillgång till datorer på sina arbetsplatser, och främst männen har dessutom internetanslutning i sina arbeten. Den gängse KSS-användaren är överlag en erfaren internetanvändare.

Var används internet för kärleks- eller sexuella syften, och hur lång tid tillbringas man på nätet? Oftast är det i hemmet, vid den egna datorn, som man ägnar sig åt sex på nätet. De flesta har tillgång till anslutning i sin bostad och många även på sin arbetsplats. Mer än hälften har också en höghastighetsanslutning till en fast kostnad, vilket har betydelse för t.ex. hur länge man är ute på nätet och i vilken omfattning man kan ladda ner bilder och filmer. En mindre grupp män säger att de använder internet på sin arbetsplats i kärleks- och sexuella syften, eftersom man inte vill göra det i hemmet. Orsaken till detta är troligen att de flesta manliga KSS-are är gifta eller sammanboende, medan kvinnorna i högre utsträckning antingen är singlar eller upprätthåller en pågående relation med en kärleks- eller sexuell partner via nätet.

Männen använder nätet för kärleks- och sexuella syften 0.8 timmar om dagen, medan kvinnorna tillbringar 0.7 timmar i samma avsikt. De flesta uppger att man är ute på nätet på sitt arbete, även om en tredjedel vet att det finns en uttalad policy mot att besöka sajter med sexuellt innehåll. Bland kvinnorna uppger de flesta att de inte vet om det finns något förbud eller om sajterna är blockerade.

Vad gör man på nätet i kärleks- eller sexuella syften, och varför använder man internet? Den vanligaste orsaken till användandet av internet för kärleks- och sexuella syften är att man letar efter någon att flirta med. Men bilden ser annorlunda ut när man tittar på män och kvinnor var för sig. Män är då betydligt mer sex-orienterade i sin användning av internet, medan kvinnor överlag är mer relationsinriktade. De yngre kvinnorna är dock lika sexorienterade som männen. Att titta på erotiska bilder och pornografi är den vanligaste aktiviteten bland männen, jämfört med drygt en tiondel av kvinnorna. Bland de äldsta kvinnorna är det istället kontaktsidorna som man är mest intresserad av. De vanligaste svaren, både bland män och bland kvinnor, till *varför* man använder internet för sexuella syften är att man gör det för att koppla av (77 %) och för att man är nyfiken (67 %). En fjärdedel anger att det beror på att man tycker om att prata sex. Fler män än kvinnor uppger att de använder nätet för att uppnå orgasm. Bland männen är det 22 procent som använder nätet för att komma i kontakt med någon att ha sex med i verkliga livet, jämfört med 7 procent av kvinnorna. Samtidigt kan vi konstatera att det är dubbelt så många kvinnor som män som använder nätet som sexuell kunskapskälla.

Vissa könsmönster framträder således utifrån sättet att använda nätet, vilka blir än tydligare då de sätts i relation till olika åldersgrupper. Det är t.ex. allra vanligast bland de yngsta kvinnorna (18–24 år)

att använda nätet för kärleks- och sexuella syften, medan motsvarande gäller för männen i den näst yngsta åldersgruppen (25–34). Noterbart är att de yngre kvinnorna är lika intresserade av att konsumera text- och bildmaterial med erotiskt och pornografiskt innehåll som de unga männen. Äldre kvinnor är dock inte lika sexorienterade i sin nätanvändning, utan är mer ute efter att skaffa en (ny) partner, och av att köpa sexprodukter. Dessutom är kvinnorna, som sagt, mer intresserade av upplysning och rådgivning i frågor som rör sexualiteten. Mycket grovt kan man säga att många män tycks vara intresserade av att använda nätet för utomäktenskapliga kontakter, och kvinnor för att inleda och/eller upprätthålla en relation, som förstås ibland också kan vara en relation vid sidan av ett fast förhållande.

Hur används nätet för kärleks- och sexuella syften, och vad gör man? Drygt en tredjedel har erfarenhet av cybersex, dvs. interaktiv sex på nätet (innefattande alla typer av utbyte av textmässiga meddelanden och bilder med sexuellt innehåll mellan två eller flera personer). Det är något fler kvinnor än män som har denna erfarenhet, framförallt i åldersgruppen 35–49 år. Bland männen är det främst de yngre som använder nätet för interaktiv sex.

De flesta använder inte tekniska tillbehör (tex. Webbkamera, digitalkamera, fotoscanner och mikrofon) när de kommunicerar kring kärlek och sexualitet på internet. Istället används det skrivna ordet, och man bestämmer själv hur man vill presentera sig och vad man vill berätta om eller fantisera kring. Användandet av internet som en arena för gränsöverskridande sexuella kontakter framstår som en av poängerna för användarna. Man kan anonymt experimentera med kön, sexuell läggning och sexuella ställningar utan att ha fysisk kontakt. Till sammans bygger man upp en stämning eller ett erotiskt scenario, i vilket man intar olika fiktiva roller. Ibland onanerar man samtidigt, vilket överlag är vanligare bland männen än bland kvinnorna.

Hur upplevs erfarenheterna av sex på och kärlek på nätet? I synen på cybersex finns alla varianter. Ju mer positiv den första erfarenheten har varit, desto större benägenhet att fortsätta. Här framträder en könsskillnad då det framförallt är kvinnorna som beskriver det hela som positivt. En förklaring kan vara att man som kvinna har möjlighet att experimentera mer "riskfritt" på nätet, utan rädsla för att råka illa ut i samma utsträckning som om man följer med en okänd partner hem efter ett krogbesök. Dessutom uppfattar man risken för att få en sexuellt överförbar sjukdom (eller en önskad graviditet) som eliminerad. Andra menar att cybersex både är sterilt och tråkigt; man saknar den fysiska kontakten och de riktiga känslorna.

Många kvinnor anser att samma könsmissiga mönster som i övrigt finns i samhället även finns på nätet, dvs. att det oftast är männen som driver på och önskar cybersex. En del beskriver en slags ambivalens, man menar t.ex. att det kan vara både roligt och spännande, men inte särskilt sexuellt upphetsande. Både de manliga och kvinnliga KSS-användarna anser dock att cybersex inneburit en faktisk utökning av den sexuella repertoaren och inte bara en ersättning för någonting annat.

Hur är det att mötas i "levande livet"? I studien framkommer att det finns KSS-användare som har träffat en partner IRL, dvs. *in real life*. Detta är något vanligare bland kvinnorna än bland männen, vilket kan förklaras av att fler kvinnor än män är ute efter att skapa en ny relation jämfört med männen, vilka i större utsträckning är ute efter en utomäktenskaplig förbindelse eller tillfällig kontakt. De flesta har träffats en kortare eller längre tid på nätet, innan man övergått till att mejla, skicka sms via mobilen eller ringa varandra. Därefter bestäms tid och plats för ett "verkligt" möte, oftast på en neutral plats.

De som upplever möten IRL positivt anger att fördelen med att träffas via nätet är att man känner varandra väl eller t.o.m. bättre än om man bara hade träffats direkt på t.ex. en krog. Risken med möten IRL är dock att man har felaktiga förväntningar och att det hela därför blir en stor besvikelse utifrån de förhoppningar och föreställningar som man har byggt upp.

Vilken inställning har den närmaste omgivningen och samhället till sex på nätet? I samhället finns idag överlag en ambivalent inställning till sex på nätet. De negativa föreställningarna kopplas till risken att bli lurad eller till de kommersialiserade sidorna av sexualiteten såsom prostitution, sexualiserat våld, pornografi osv. De positiva aspekterna är istället berättelser från dem som funnit sin kärlekspartner på nätet och från de minoritetsgrupper som numera kan finnas likasinnade via nätet. Bland dem som vi har kategoriserat som KSS-användare finns också de (17 %) som tydligt anger att det är kärlek, och inte sexualitet, som är orsaken till att de använder internet. Här framkommer en tydlig könsskillnad då det är en fjärdedel av kvinnorna som tillhör denna grupp jämfört med 10 procent av männen.

Det är nästan hälften som menar att de sexuella aktiviteterna på nätet har påverkat deras sexualitet i det verkliga livet i positiv riktning; främst är det kvinnorna som anger detta. En stor grupp menar att de inte har påverkat i någon riktning alls, och en mindre grupp om cirka 10 procent anser att de har medfört problem för dem. Framförallt är det männen som uppger detta, varav 2 procent har mer allvarliga problem. Detta tycks vara vanligast bland sammanboende bisexuella män i 30-årsåldern. Vad som är orsak och verkan är dock oklart. De som redan på ett eller annat sätt uppger sig vara sexberoende söker sig troligen till nätet, och genom att vara mycket på nätet förvärras problematiken.

I omgivningen är det främst partnern som reagerat negativt eller bekymrat sig över respondentens nätberoende. En orsak kan vara att cybersex uppfattas som otrohet från en fast partners sida och att detta då får negativa konsekvenser för förhållandet. Även konsumerande av pornografi på nätet kan upplevas som kränkande och oroväckande för en partner. För dem som dessutom lever i familj kan även barnen påverkas av föräldrarnas (eller föräldrarnas) tid på nätet i sexuella syften och därmed bristande uppmärksamhet.

Sex på internet kan således upplevas *både* som ett frigörande och konserverande inslag ur ett jämställdhetsperspektiv. Många kvinnor menar att de genom nätet fått möjlighet att experimentera sexuellt, "släppa loss", på ett mer ofarligt sätt. Både män och kvinnor säger att

de lärt sig mer om sexualiteten, vilket kan vara både utvecklande och positivt. Samtidigt framträder parallellt en mer negativ sida, där traditionellt könsförtryck med objektifiering av kvinnokroppar och mäns omfattande konsumtion av prostitution tvärtom uppfattas bidra till en alltmer verklighetsfrånvärd sexualitet. Kvinnor kan uppleva sig vara tvungna att leva upp till de ideal som framställs på nätet vad gäller utseende och pressas till en sexualitet på männens villkor, även om internet numera är en domän som anses tillhöra båda könen lika mycket.

Avslutningsvis har det således framkommit en del intressanta skillnader mellan könen. Överlag verkar männen mer sexorienterade och kvinnorna mer relationsinriktade. Samtidigt har studien visat att en del av skillnaderna minskar avsevärt när man även tar hänsyn till ålder. De yngre kvinnorna är t.ex. betydligt mer sexorienterade än de äldre, medan frånskilda kvinnor i åldersgrupperna 35–49 år och 50–65 år använder nätet i stor utsträckning för att inleda och skapa nya relationer. En del experimenterar med exempelvis sexuell läggning, kön och olika varianter av sexuella uttryck. Andra får genom internet en möjlighet att antingen återknyta till en tidigare (i vissa fall kanske bortträngd) sexualitet, och några får inspiration till att våga pröva nya sexuella former. Det är med andra ord en komplex bild som framkommit och som tydligt visar att flera parallella sexualiteter existerar samtidigt.

Nya sexuella normer och beteendemönster

Hur ska man då tolka och förstå de resultat som framkommit? I alla tider och kulturer har människor på varierande sätt sökt sexuell spänning, stimulans och kontakt i kärleksmässiga och/eller sexuella syften. I tidningar, konst, film och litteratur har sexualiteten och kärleken skildrats, både öppet och i det fördolda. Människor har mötts på danstillställningar, arbetsplatser och vid olika slags fritidssysselsättningar och blivit attraherade av och förälskade i varandra. Traditionellt sett har utseendet varit det dominerande och centrala sättet som man presenterar sig på, lockar med och förförs av. Med internet har mycket av detta förändrats. Här erbjuds helt nya former för kontakttagande och självpresentation. Man kan, både anonymt och öppet, söka sexuella eller kärleksmässiga kontakter av skilda slag, köpa sexuella produkter eller hjälpmedel, få tillgång till sexuella tjänster, flirta m.m.

Vår studie har visat att dessa förändringar haft stor genomslagskraft, åtminstone i våra respondenters liv, men förmodligen också i många andras. Mycket tyder på att vi bara sett början på en utveckling som kan förväntas få omfattande konsekvenser för den framtida utformningen av kulturella spelregler för sexuella möten. Hur djupgående dessa förändringar blir och exakt vad de kommer att handla om vet vi förstås ännu inte. Hela frågan om vad som är och kommer att vara normalt sexuell beteende, både för män och kvinnor, hamnar i blickpunkten. Tidstypiska sexuella norm- och kods system utvecklas i varje kultur för att individen skall finna acceptabla sätt att uttrycka sexualiteten på. Att de är tidstypiska betyder också att de är föränderliga.

Och för att förstå exakt vad det är som utmanas (och förändras) genom internet krävs en begreppsapparat, en teoretisk referensram, som kan bistå oss med att formulera de relevanta frågorna. Gagnons och Simons scriptingteori (1973) erbjuder en sådan tankeram.

Sexuella script som en tankeram

De sexuella scripten har enligt Gagnon och Simon både en social och en intrapsykisk dimension. Även om människan föds med vissa fysiologiska förutsättningar och reaktioner, är det i interaktion med andra som man förstår och lär sig hur man ska agera som sexuell varelse. Scripten kan ses som ett slags manuskript för sexuella handlingar som hjälper oss att hantera en komplex värld, eftersom de kan sägas ge svar på grundläggande frågor gällande sexualiteten. För att kunna leva upp till komplicerade kulturella förväntningar och krav behöver människan kartor, som hon kan utgå från i sin strävan efter att finna acceptabla sätt att uttrycka sin sexualitet. Dessa definierar när, var, hur och med vem eller vilka.

Det finns några grundläggande antaganden i synen på sexualiteten som Gagnon och Simon utvecklade, och som från början skiljde sig markant från andra synsätt. Först och främst utgår scriptingteorin från att sexuella förhållningssätt, mönster och beteenden är kulturellt betingade, inte biologiska. Vidare kan samma fysiska handling tolkas olika beroende på vilken innebörd individen förknippar med denna. Detta beror i sin tur på faktorer som t.ex. ålder, etnicitet, klass, kulturell bakgrund. Allt sexuellt beteende måste därför förstås i sitt sammanhang.

Senare utvecklade Gagnon och Simon teorin och betonade alltmer att scripten kan delas in i kollektiva, interpersonella och intrapsykiska nivåer (Gagnon 1990, Gagnon & Laumann 1995, Simon & Gagnon 1999). De kulturella, kollektiva scripten berör samhällliga övergripande värderingar gällande sexualiteten och de externa, interpersonella scripten organiserar relationerna mellan människor på ett för samhället passande sätt. De interna, intrapsykiska scripten anger däremot hur individen bör handla och reagera i en viss situation. Det kan t.ex. handla om vad som är sexuellt upphetsande.

Eftersom sexualiteten enligt scriptingteorin är ett inlärt beteende, kan man använda den som ett verktyg för att förstå och analysera de förändringar som skett på kort tid i samhället genom internets genomslag. Vår avsikt är därför att i den avslutande diskussionen utifrån resultatet koppla den individuella sexualiteten till ett större socialt och kulturellt sammanhang med hjälp av denna.

Förändring av kulturella scenarier

Genom internet präglas det senmoderna samhället alltmer av flera parallella sexualiteter. Det ökande användandet av internet som mötesplats och arena för olika sexuella syften kan tolkas och förstås som en förändring av kulturella scenarier för sexualiteten och kärleken. I dagens nätlandskap finns möjligheter dels att genom den ökade tillgäng-

ligheten erfara olika slags sexualiteter, dels att mer eller mindre anonymt experimentera med olika sexuella riktningar, könsidentiteter och sexuella uttryck. Detta leder till en mer flerfacetterad och mångsidig sexualitet.

Genom dessa förändringar av kulturella scenarier ges nya möjligheter att söka, matcha och pröva sig fram och utveckla relationer inom olika slags subkulturer. Istället för att gå på krogen och söka en partner mer förutsättningslöst, eller "famlandes i mörkret", kan man ange önskemål, intressen och avsikter mer direkt i sitt sökande. Dessutom kan man välja bland olika slags mötesplatser med skilda inriktningar och subkulturer, t.ex. de som riktas till heterosexuella, homo- och bisexuella eller de där man själv skapar och formar sin karaktär. Detta medför både en ny slags "effektivitet" i sökandet, och fler alternativ både vad gäller partners och sexuell riktning. Som Tikkanen (2003) visar i sin studie av homosexuella män på nätet är explicita frågor som "Någon som vill knulla?" fullt möjliga att ställa vid första anropet. Här finns en skillnad mellan vad som uppfattas som accepterat beteende på och utanför nätet. I det senare fallet bryter oftast sexuellt explicita frågor mot kulturella scenarier om hur sexuella kontakter skall initieras.

Förändringar av kulturella scenarier leder enligt Gagnon (1990) även till förändringar i de system som innehåller mer konkreta "beteendestrukturer". Dessa förändringar ger individen möjlighet att fundera över och ta ställning till nya sexuella mål eller alternativ. När människor sedan utför sexuella handlingar i praktiken krävs också en förändring av det konkreta beteendet i olika grad. På så sätt påverkas och genomsyras alla nivåerna av människans sexuella beteende.

Utifrån detta perspektiv är sexualiteten mycket mer än en individuell angelägenhet, och det som händer på den sexuella arenan är en följd både av kulturella och sexuella strukturer och av de icke-sexuella alternativ som ges. Internet kan därför ses som en katalysator för människor som söker sin sexuella identitet eller som av olika skäl omprövar sin syn på sexualitet och kärlek. Men inte bara som katalysator, utan också som stöd för personer som antingen har en osäker sexuell identitet eller som behöver förebilder och uppmuntran i deras sexuella utveckling.

Synen på sexuella möten

Sexuella aktiviteter äger alltid rum i en kulturell kontext (Helmius 1998). Det är handlingen i sitt sammanhang, tolkat utifrån kulturella värderingar som gäller samt om aktörerna uppfattas som sexuella (eller potentiellt sexuella) som är avgörande. Genom internets tydliga anvisningar om sexuella kontaktsidor, sexualiserade budskap, porrsidor etc., anges tydligt vilka handlingar som är tillåtna och önskvärda. Man ges även upplysningar om hur man går tillväga om man skulle vilja träffas IRL (*in real life*), i verkliga livet.

Gagnon och Simon (1973) talar om vikten av att kunna ringa in och finna potentiella partners, för att bland dem sedan kunna hitta "den rätte". Genom nätet utvidgas gruppen av antal möjliga partners

(Cooper 1998). Geografiska hinder minimeras och man kan söka både i andra städer och i andra länder eller världsdelar. På så sätt kan man först lära känna en annan människa och sen bestämma om man vill träffas, istället för det traditionella sättet att först mötas och därefter lära känna varandra. Detta skapar helt nya möjligheter och förutsättningar för sexuella och/eller kärleksmöten.

Vår studie visar att internet ger accepterade möjligheter att flirta både med kända och med okända. De digitala kanalerna förbättrar överlag sociala relationer och gör människor mer amorösa. På ett oprentiöst och snabbt sätt kan man både ta kontakt med varandra som vänner och potentiella partners och upprätthålla relationer. Våra resultat har också visat att varannan internetanvändare flirtar med okända. Män uppger att de gör det i avsikt att söka spänning, medan kvinnor menar att de gör det som tidsfördriv.

Själva sättet att mötas förändras också genom att utseendets roll kan minska i betydelse vid möten på internet¹⁰ (Cooper 1998). Gemensamma intressen, värderingar och avsikter får istället framträdande positioner i sökandet efter en partner, och attraktiviteten får ett annat djup utifrån att man lär känna varandra när (om) man träffas IRL. Men på ett annat sätt kan utseendet ändå ha betydelse, dels när man skapar sig inre bilder och föreställningar av den andre på nätet, dels när den andre (eller man själv) medvetet skapar en annan bild av sig själv än den fysiska. Att frågan om utseendets roll i det sexuella spelet på nätet har många dimensioner, framgår av Tikkanens (2003) studie om homosexuella mäns självpresentation och kommunikation på olika chattar på nätet. Han pekar på betydelsen av kroppsrepresentationen som "öppningsreplik" på sexchatten. Som ett led i sökandet efter någon som kan matcha en själv eller för att väcka den andres sexuella intresse inleds samtalet med en redogörelse för kroppens utseende, längd, vikt och penisstorlek. Detta sker genom sifferkombinationer som för den utomstående ter sig obegripliga men vars budskap kan avläsas av den initierade. Ibland inkluderas information om kroppsbehandling (t.ex. slät eller hårig) och kroppsform (t.ex. tränad eller smal). Även "kön" inkluderas i självpresentationen. Här handlar det ofta om att presentera sig som "maskulin" och ta avstånd från "fjollighet". Att vara maskulin innebär att ingen kan se på utsidan att man är homosexuell, osv. (Tikkanen 2003).

Både kön, sexuell identitet eller den fysiska kroppen kan alltså gestaltas och förändras på internet, alltefter behov och önskemål. Eventuella defekter eller funktionshinder, avvikelser från de rådande kroppsidealerna eller individuella komplex kan minskas eller helt minimeras. På det viset kan sexuella och kärleksmässiga "idealmöten" uppstå mellan människor, som tillsammans skapar en drömbild av mötet mellan två parter som uppfyller varandras förväntningar, önskingar och behov av sexualitet och kärlek.

---

¹⁰ Bilder, fotografier och sk webbkamera kan även användas i kommunikationen, men vanligtvis sker än så länge de flesta möten via det skrivna ordet.

Upplösning av köns- och generationsmönster

Även om scripten kan se olika ut beroende på t.ex. ålder, kön eller social klass, menar Nilsson Schönnesson (1994) att de överlag avspeglar tidstypiska normer och värderingar kring sexualiteten. På så sätt skapar varje kultur sin tidstypiska sexosofi, dvs. utvecklar sina sexuella normer och värderingar (a. a. sid. 351).

Kännetecknande för det svenska samhället är heterosexism och en restriktiv sexualsyn. Erotik är tillåten förutsatt att vissa villkor är uppfyllda, dvs. den bör uttryckas mellan människor som är förälskade eller älskar varandra. Det finns mycket som tyder på att den s.k. kärleksideologin inte är rådande på samma sätt överallt i det sexuella nätlandskapet. På vissa mötesplatser är det tillåtet och accepterat att ta kontakt och skapa sexuella möten utan att kärlek behöver vara inblandat. Andra mötesplatser kan karaktäriseras och beskrivas som gamla tiders kontaktannonser och avser i första hand relationer där både kärlek och sexualitet ingår.

Leiblum och Döring (2002: 19) menar att internet har varit en manlig domän under de senaste tio åren. Sexualiteten på nätet har setts som ett erotiskt paradiset för mannen, med lättillgängliga möjligheter för pornografi och prostitution, vilket även vår studie visar. Kvinnor å andra sidan ansågs inte ha många sexuella lockelser eller alternativ på nätet. Vid millennieskiftet skedde dock en dramatisk förändring och plötsligt var hälften av alla internetanvändare kvinnor. Den jämna könsfördelning som vår studie uppvisar är också en bekräftelse på detta. Leiblum och Döring påpekar att det här ger kvinnor både möjligheter till att använda nätet för sexuell stimulans och information, även om det fortfarande också innebär konfrontationer med den mer exploaterande sidan av sexualiteten som av många är mer oönskad.

Den traditionellt könsmässigt uppdelade synen på kärlek och sexualitet, märks heller inte lika tydligt på nätet. Här finns t.ex. kvinnor som tydligt uttrycker ett sexuellt språk i sexuella chatrooms, samtidigt som män söker relationer där både kärlek och sexualitet ingår. Våra resultat tyder på att både köns- och generationsmönster gällande synen på sexualiteten håller på att lösas upp genom användandet av internet.

Tikkanens forskning (2003) visar att internet även varit banbrytande för homosexuella män. Mycket tyder på att homosexuella var först med att systematiskt utnyttja nätets fördelar i samband med sexuella kontakter. Den gamla föreställningen att homosamhället främst är en urban företeelse gäller inte längre i lika hög sträckning som tidigare. Nätet har helt enkelt sprängt de geografiska gränserna. Men också den sexuella identitetens gränsmarkeringar och territorier har förflyttats. Faktum är att man inte längre behöver definiera sig som homosexuell – eller definiera sin sexuella läggning överhuvudtaget – för att ta del i aktiviteterna på "homosexuella" mötesplatser på nätet. Möjligheten att närma sig och undersöka "andra" sexualiteter är en viktig faktor i förståelsen av internets popularitet som sexuell mötesplats.

Sundén (2003) menar att internet erbjuder möjligheter att inte bara skapa och återskapa det sociala könet, utan även det biologiska. Man kan beskriva sig som antingen man eller kvinna, eller "ingetdera". Genom att kommunicera via s.k. *textual talk* konstrueras genus och kön och blir en social produkt. Sundén (a.a. 17) beskriver detta som *@gender*, *a virtual gender* där karaktärerna själva väljer hur man vill framställa sig på nätet. Eftersom vi ofta bemöts automatiskt utifrån vårt biologiska kön ger detta individer möjligheter att mötas på ett annat sätt, utifrån egna önskemål.

Normalisering och stigmatisering

Eftersom den västerländska kulturen i stor utsträckning skuldbelägger sexualiteten och sexuella behov, blir det även viktigt att kunna hantera skuld- och skamkänslor. Scripten är då en hjälp för individen eftersom "de lär oss förstå innebörden av olika uttryck, organiserar sekvenser i specifika sexuella handlingar, avkodifierar vissa situationer, sätter gränser för sexuella responser och förbinder mening från ickesexuella aspekter i livet till specifika sexuella upplevelser" (Gagnon & Simon 1973:19).

Scripten ska lösa två problem; dels ge tillåtelse från jaget för att hänge sig åt sexuellt beteende, dels få tillgång till de upplevelser som det åtråvärda eller begärda beteendet förväntas ge. De flesta scripten inkluderar förväntat beteende utifrån specifika livscykel-faser och varierar därmed i olika faser. Det kan handla om script som innefattar instruktioner om att man t.ex. inte ska ha samlag förrän man är minst femton år. Att kunna uppfatta dessa olika åldersadekvata script är inbyggt i de multipla roller som de flesta av oss måste lära oss att spela. Vår studie har visat att nätet möjliggör fler "manus" för sexualiteten, vilka inte behöver vara bundna till vare sig t.ex. ålder eller kön. Genom att öppna upp för nya former och uttryck för sexualiteten normaliseras och synliggörs fler parallella sexualiteter. Könsmässiga gränsoverskridanden tillåts och accepteras på ett sätt som hittills inte gjorts i övriga samhället.

Utbredningen av sexualiteten på internet kan också ses som en normalisering av de delar av sexualiteten som tidigare skedde mer i det fördolda, t.ex. pornografi och prostitution. Var femte man under 35 år har besökt kontaktsidor som är direkt inriktade på sex. Den vanligaste aktiviteten på internet bland männen har visat sig vara att titta på erotiskt material. Däremot är det förvånansvärt få män (2 procent) som anger att de kontaktat prostituerade via nätet. Detta går på tvärs mot de föreställningar som ofta förekommer i debatten om prostitution på internet. Kanske representerar svaren på denna fråga i vår enkät, *tills vidare*, en slags gräns för hur avvikande och "onormal" man törs vara.

Däremot är tendensen helt klar när det gäller kontaktannonserna. Från att ha varit en sak man talat tyst om och kanske till och med skämts för kan vi se en tendens till påfallande normalisering. Istället för att känna genans inför att berätta om att man funnit en partner på nätet, framträder alltfler och berättar om positiva möten och framgångsrika relationer som baseras på en djup gemenskap och närhet.

Idag är mötesplatser på nätet och utlagda "intresseannonser" en normaliserad, avdramatiserad och integrerad del av internets möjligheter till kärlek och sexualitet.

Individuella nätsexkarriärer

De sexuella scripten är inte statiska, utan utvecklas hela livet (Gagnon & Simon 1973). Människor är inte heller bara speglar av kulturella scenarier, utan kan även göra individuella anpassningar som vid behov skiljer sig åt i förhållande till vad som är den övergripande normen i samhället. I komplexa och motsägelsefulla kulturer kan dessa individuella anpassningar bli av mycket varierande art. Här spelar internet stor roll genom att gripa in och påverka. Härigenom ökar trycket på flexibilitet och öppenhet inför att kunna hantera de olika parallella sexualiteter och subkulturer som existerar på nätet.

Enligt Gagnon & Simon (1973) tenderar de flesta att "fastna" i ett sexuellt beteende som fungerar. Konsekvensen blir att scripten oftast stabiliseras alltmer genom livet och att den sexuella identiteten inte "stör" den icke-sexuella identiteten hos individen. När man exempelvis antar ett heterosexuellt beteende följer även andra organisatoriska roller och beteenden. Den sexuella "karriären" följer sedan andra karriärer; t.ex. föräktenskapliga, äktenskapliga eller utomäktenskapliga handlingar. Det finns en tydlig kongruens mellan script och identitet. Förändringar i mönster av sexuellt beteende innebär därför även förändringar i familjekarriären och i definitionen av själva livscykeln.

En social värld kräver att vi förhandlar om våra identiteter, vilket oundvikligen tränar oss i att förhandla med oss själva. En kris kan dock förändra informationen om "jaget" eller om produktionen av scripten och då ändras hela jagets "ekologi". Då krävs en återförhandling kring jaget. Förändringar av sexuella beteenden är ofta tecken på en kris. En medelålders individ kan exempelvis vid en kris återuppta sexuella beteenden som hör ungdomstiden till enligt scripten, eller göra nyförhandlingar med sig själv gällande de intrapsykiska script som internaliserats tidigare under livet.

Det ökande användandet av internet är ytterligare en faktor av betydelse i denna process. Genom tillgången till olika slags sexuellt experimenterande, kontakter med sexuella subkulturer, olika organisationer och mötesplatser öppnas nya "sexuella världar" på ett mer tillgängligt sätt för den enskilde individen. Cooper och Sportolari (1997) poängterar vikten av att se komplexiteten i olika sätt att relatera sexuellt och kärleksmässigt på nätet. Det finns många positiva aspekter av nätanvändningen, där en handlar om att integrera den självsäkerhet och självkänedom som man kan utveckla på nätet i det övriga dagliga sociala livet. Blyghet, osäkerhet och genans är t.ex. sådant som man, enligt Cooper och Sportolari, kan träna bort genom användandet av internet. Svårigheter att integrera intimitet och sexualitet är också exempel på problem som kan minskas genom utvecklandet av en positiv och mer öppensinnad progression i den individuella nätsexkarriären.

En ny sexuell revolution?

Att internet är ett kraftfullt medium som på ett dramatiskt sätt påverkar mänskliga relationer och sexualiteten är många forskare överens om (t.ex. Cooper 1998, Cooper & Griffin-Shelley 2002, Månsson 2003). Komplexiteten i sexualiteten synliggörs också genom de olika former som uppstår, framställs och används på nätet. Här finns den kommersiella delen, där olika entreprenörer och profitörer driver rovdrift på andras ensamhet sida vid sida med den mer "relationellt" styrda delen av sexualiteten där människor utan kommersiella förtecken söker partners för kortare eller längre förbindelser av olika slag.

Hur internet påverkar de individuella scripten vet vi idag mycket litet om, men säkert är att de förändringar av kulturella scenarier, som idag sker i en rekordartad takt, påverkar dessa. I ett samhälle där allt större krav ställs på perfektion och kroppsideal, vilket i sin tur pressar individer att förändra, påverka och ständigt arbeta med förbättringar av kroppen, växer nu parallellt fram en annan "spelplan" med möjligheter att attrahera och attraheras av andra faktorer än det yttre. Personliga egenskaper, charm och humor är viktiga faktorer likväl som gemensamma intressen och värderingar. Samtidigt utkristalliserar sig också nya möjligheter att på ett rakt och konkret sätt uttrycka sexuella önskemål och/eller mötas sexuellt på nätet genom s.k. chatrooms. Här behövs inga utdragna förförelseritualer eller stegvisa närmande, utan båda parter är överens om de spelregler som gäller. Oavsett kön, ålder eller utseendet kan man leka sexuella lekar eller utväxla sexuella fantasier utan löften om fortsatt samvaro.

De nya möjligheter som internet öppnar upp, får troligen även konsekvenser för det övriga samhällets syn på relationer, kärlek och sexualitet. Ökande valmöjligheter vad gäller mötesplatser, partners, innehåll i relationer m.m. kan leda till att betydelsen av en enda faktor, utseendet, minskar. Människor kan även välja olika slags mötesplatser för skilda skeden i livet. Att som ung, frisk och ensamstående söka relationer på krogen kan te sig som ett givet alternativ, medan våra resultat har visat att nätet möjliggör nya sätt att möta partners för exempelvis den ensamstående föräldern, som annars kan ha svårt att komma hemifrån.

Det ökande användandet av internet för sexuella syften kan även minska den traditionella risk som framförallt kvinnor utsätts för i sexuella möten. Här kan man istället hemifrån och på säkert fysiskt avstånd ta kontakt med främmande personer och ha sexuellt utbyte på egna villkor. De olika slags sexuella alternativ som internet möjliggör, enligt Leiblum och Döring (2002), framförallt dagens kvinnors unika möjligheter. Man kan tillåta sig, utan risk för fysiskt våld eller utsatthet, att experimentera sexuellt och/eller möta nya partners utan oro. Här kan kvinnor agera sexuella subjekt och huvudpersoner i sitt sexualliv. Över tid kommer dessa möjligheter att överföras till ansiktesmöt-ansikte relationer, tror Leiblum och Döring, och på så sätt förändra könsscripten på ett grundläggande sätt. De menar att dessa kommer att inkludera ökat självbestämmande och möjligheter att ta mak-

ten över sitt eget sexualliv, mer utifrån individuella mål och omständigheter än utifrån könstillhörighet.

Internet är således ett revolutionerande medium där både sexualitetens fria möjligheter, maktaspekter och lockelser existerar parallellt. Det är en värld som attraherar både unga och gamla, även om vuxna också på olika sätt försöker att skydda barn och ungdomar från den lättillgängliga pornografiska sidan av sexualiteten på nätet. Vad det innebär att växa upp och leva i en sexualiserad värld, där tillgängligheten finns bara ett "musklick" bort, vet vi heller inte mycket om. Internet kan ses som ett tveeggat svärd (Longo, Brown & Price Orcutt 2002). Utan att behöva lämna hemmet eller gå till biblioteket kan man få en enorm mängd information av varierande art på några sekunder.

Men myntet har naturligtvis också en klar baksida. Vår studie visar att trots att internet i allmänhet beskrivs i positiva eller rentav mycket positiva ordalag av våra intervjupersoner, så finns det en hel del problem, framför allt bland en mindre grupp användare. Förhållanden bryts, nya sexuella problem uppstår och redan existerande svårigheter förvärras. Våra data visar klart att nätsexmissbrukaren existerar, även om han eller hon inte är särskilt vanligt förekommande. Vår studie är emellertid ingen larmrapport utan en försiktig påminnelse om behovet av en nyanserad diskussion om sex på internet. Det finns förvisso ingen anledning att ignorera de stora och tunga problem som drabbar en mindre grupp användare. Samtidigt är det viktigt att hålla i minnet att själva tekniken i *sig själv* inte är behäftad med några onda avsikter. Går det då att hävda att ansvaret helt och hållet vilar på användaren? Nej, det gör det inte heller. Spelförutsättningarna för mötet och samspelet på nätet speglar dominansmönster och hierarkier i samhället, vilket i vissa fall betyder att under skenet av öppenhet och ärlighet också frodas manipulation, medveten bedräglighet och känslomässigt bondfångeri. Men problemen behöver inte ha sin upprinnelse i medveten manipulation från någon annan, utan kan ibland helt enkelt handla om användarens egna bedrägliga förhoppningar om den "perfekta partnern", den "fulländade sexualiteten" eller "idealförhållandet". Vad internet egentligen betyder, på ett djupare plan, i människors liv förblir en obesvarad fråga efter läsningen av denna rapport. Det betyder att vi tills vidare blir svaret skyldiga på många av de frågor som våra data väcker. Vad innebär t.ex. medvetenheten om den stora gruppen "potentiella partners" på nätet, eller nyfikenheten inför upptäckta sexuella fantasier eller upplevelser för den enskilde i det sociala vardagslivet? Kommer de samhälleliga restriktionerna kring sexualiteten att minska, tabun att brytas och normer att förlora sitt värde i ännu större utsträckning än hittills? Eller är uppståndelsen kring sex på nätet bara en storm i ett vattenglas; är det inte så att nya uttrycksformer och kommunikationsmöjligheter kring kärlek och sexualitet alltid skapat oro och ångslan i tider av förändring?

Än så länge har dessutom den yngre generationen större kunskap om datorer och internet än den äldre generationen, vilket bl.a. innebär att föräldragenerationen har förlorat sin position som mer kunniga och lärda. Nästa generation kommer troligen att ha integrerat en annan syn på sexualitetens mångfacetterade uttrycksformer och variationer.

Olika sätt att kommunicera, mötas och utveckla sexuell intimitet skapar både nya kulturella scenarier och påverkar de mellanmännsliga relationerna på ett tydligt sätt. Här finns spännande och viktiga områden att undersöka närmare och forskningen är än så länge enbart i sin linda. Syftet med denna rapport har varit att ge en första inblick i denna spännande, men ovissa utveckling.

Referenser

- Benotsch, E. G., Kalichman, S., & Cage, M. (2002) Men Who Have Met Sex Partners via the Internet: Prevalence, Predictors and Implications for HIV Prevention. *Archives of Sexual Behavior*, 31, 177–183.
- Blair, C. (1998) Netsex: Empowerment through discourse. i Ebo, B (red.), *Cyberghetto of cybertopia? Race, class and gender on the Internet*. Westport, CT: Praeger, 205–217.
- Bolinder, P. (2003) Digitala relationer. www.netsurvey.se
- Carr, L. (2000) "Sizing up virtual vice: Porn and gambling are making more money than ever." Hämtad från internet: www.thestandard.com/article/display/0,1151,17549,00.html.
- Castells, M. (1999) *Informationsåldern. Ekonomi, samhälle och kultur, Band 1. Nätverkssamhällets framväxt*. Göteborg: Daidalos.
- Computerworld (1998) Commerce by numbers – Internet population (Online). Hämtad från internet: www.computerworld.com/home/Emmerce.nsf/All/pop
- Cooper, A. (1997) The Internet and sexuality: Into the next millennium. *Journal of Sex Education and Therapy*, 22, 5–6.
- Cooper, A. (1998a) Sexuality and the Internet: Surfing into the new millennium. *Cyberpsychology and Behaviour*, 1, 187–194.
- Cooper, A. (1998b) Sexuality and the Internet: Surfing its way into the new millennium. *CyberPsychology and Behavior*, 1, 24–28.
- Cooper, A. (red.) (2000) *Cybersex and sexual compulsivity: The dark side of the force*. New York: Taylor and Francis.
- Cooper, A. (red.) (2002) *Sex and the Internet: A Guidebook for clinicians*. New York: Brunner Routledge.
- Cooper, A. & Sportolari, L. (1997) Romance in Cyberspace: Understanding Online Attraction. *Journal of Sex Education and Therapy*, 22, 7–14.
- Cooper, A. & Scherer, C. R. (1999) Sexuality on the Internet: From sexual exploration to pathological expression. *Professional Psychology Research and Practice*, 30, 1–23.
- Cooper, A. & Griffin-Shelley, E. (2002) Introduction. The Internet: The Next Sexual Revolution. i A. Cooper (red.) *Sex & the Internet. A guidebook for clinicians*. New York and London: Brunner-Routledge.
- Cooper, A., Delmonico, D. L, & Burg, R. (2000) Cybersex users, abusers, and compulsives: New findings and implications. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 7, 5–29.
- Cooper, A., Morahan-Martin, J., Mathy, R. M. & Maheu, M. (2002) Toward an increased understanding of user demographics in online sexual activities. *Journal of Sex & Marital Therapy*, 28, 105–129.
- Cooper, A., Putnam, D. E., Planchon, L. A. & Boies, S. C. (1999) Online sexual compulsivity: Getting tangled in the net. *Sexual Addiction and Compulsivity*, 6, 79–104.
- Cooper, A., Månsson, S. A., Daneback, K., Tikkanen, R. & Ross, M. W. (2003) Predicting the future of Internet sex: Online sexual activities in Sweden. *Sexual and Relationship Therapy*, 18, 277–291.
- Egan, T. (2000) Wall Street Meets Pornography. *New York Times*, 23 Oktober 2000.
- Forsberg, M. (2000) *Ungdomar och sexualitet: en kunskapsöversikt år 2000*. Stockholm: Folkhälsainstitutet.
- Freeman-Longo, R. E. & Blanchard, G. T. (1998) *Sexual Abuse in America: Epidemic of the 21st Century*. Brandon, VT: Safer Society Press.
- Gagnon, J. H. (1990) The explicit and Implicit Use of the Scripting Perspective in Sex Research. *Annual Review of Sex Research*, 1, 1–43.
- Gagnon, J. H. & Simon, W. (1973) *Sexual Conduct. The social sources of human sexuality*. Chicago: Aldine.

- Gagnon, J. H. & Laumann, E. (1995) A Sociological Perspective on Sexual Action, i R. Parker & J. Gagnon (red.) *Conceiving Sexuality. Approaches to Sex Research in a Postmodern World*. New York and London: Routledge.
- Goffman, E. (1959) *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Boo.
- Goldberg, A. (1998) *Monthly Users Report on MSNBC for April 1998*. Washington DC: Relevant Knowledge.
- Greenfield, D. (1999) *Virtual addiction*. Oakland: New Harbinger Publications.
- Göteborgs-Posten (2001) *Sexsajter lockar män*, 14 februari 2001.
- Haansbæk, T. (2000) *Prostitution på Internettet: Afdækning af omfanget af mandlig prostitution på Internettet*. København: PRO-Centret.
- Helmius, G. (1998a) Sexualiteten som social och kulturell konstruktion. i: B. Lewin (red.) *Sex i Sverige. Om sexuallivet i Sverige 1996*. Folkhälsoinstitutet 1998:11.
- Helmius, G. (1998b) Kärleken. i: B. Lewin (red.) *Sex i Sverige. Om sexuallivet i Sverige 1996*. Folkhälsoinstitutet 1998:11.
- Hospers, H. J., Harterink P., van den Hoek, K. & Veenstra, J. (2002) Chatters on the Internet: a special target group for HIV prevention. *AIDS Care*, 14, 539–544.
- Hughes, D. H. (2000) The Internet and Sex Industries: Partners in Global Sexual Exploitation. *Technology and Society Magazine*.
- Kalichman, S. C., Johnson, J. R., Adair, V., Rompa, D., Multhau, K., & Kelly, J. A. (1994) Sexual sensation seeking: Scale development and predicting AIDS-risk behavior among homosexually active men. *Journal of Personality Assessment*, 62, 385–397.
- Kandell, J. J. (1998) Internet addiction on campus: The vulnerability of college students. *Cyberpsychology & Behavior*, 1, 11–17.
- Kendall, L. (1998) "Are You Male or Female?" Gender Performances on Muds. i: O'Brien, J. & Howard, J. A. (red.) *Everyday Inequalities: Critical Inquiries*. Oxford: Blackwell.
- King, S. A. (1999) Internet Gambling and Pornography: Illustrative examples of the psychological consequences of communication anarchy. *CyberPsychology and Behaviour*, 2, 175–193.
- Klausner, J. D., Wolf, W., Fischer-Ponce, L., Zolt, I., & Katz, M. H. (2000) Tracing a Syphilis Outbreak Through Cyberspace. *Journal of the American Medical Association*, 284, 447–449.
- Lane, F. S. (2001) *Obscene Profits: Entrepreneurs of Pornography in the Cyber Age*. New York and London: Routledge.
- Leiblum, S. R. (1997) Sex and the Net: Clinical Implications. *Journal of Sex Education and Therapy*, 22, 21–28.
- Leiblum, S. & Döring, N. (2002) Internet Sexuality: Known Risks and Fresh Chances for Women. i: A. Cooper (red.) *Sex & the Internet. A guidebook for clinicians*. New York and London: Brunner-Routledge.
- Lewin B., Fugl-Meyer, K., Helmius, G., Lalos, A. & Månsson, S. A. (1998) *Sex i Sverige- om sexuallivet i Sverige 1996*. Stockholm: Folkhälsoinstitutet.
- Lewin, B. & Helmius, G. (1983) Ungdom och sexualitet: en sociologisk studie av ungdomars sexuella föreställning och erfarenheter. Uppsala: Sociologiska institutionen.
- Longo, R. E., Brown, S. M. & Price Orcutt, D. (2002) Effects of Internet sexuality on children and adolescents. i: A. Cooper (red.) *Sex and the Internet: A guidebook for clinicians* New York and London: Brunner-Routledge.
- McFarlane, M., Bull, S.S., Rietmeijer, C.A. (2000) 'The Internet as a Newly Emerging Risk for Sexually Transmitted Diseases'. *Journal of the American Medical Association*, 284:443–446.
- Lottes, I. L. (2002) Sexual health policies in other industrialized countries: Are there lessons for the United States. *The Journal of Sex Research*, 39, 79–83.
- Månsson, S. A. (2000) Sverige och den globala könshandeln, *Socialpolitik*, 4, 3–6.
- Månsson, S-A (2001): Men's practices in prostitution: The case of Sweden. i: B Pease & K Pringle (red.) *A Man's World? Changing Men's Practices in a Globalized World*. London: ZED Books

- Månsson, S. A. (2003) Förord. i: P. Söderlind, Prostituition på nätet. Stockholm: RFSU.
- Nilsson Schönnesson, L. (1994) Sexologi och etik. i: PO Lundberg (red.) *Sexologi*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Medicin och Liber Utbildning.
- Nordvinter, L. & Ström, A. (2000) *Torsk på nätet. Om män som köper sexuella tjänster på Internet*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, C-uppsats.
- Nua (2002, September) *How many online?* Hämtad från internet den 25 februari 2003: http://www.nua.com/surveys/how_many_online/europe.html.
- Ross, M. W. & Kauth, M. R. (2002) Men Who Have Sex With Men, and the Internet: Emerging Clinical Issues and Their Management. i: Cooper, A. (red.) *Sex and the Internet: a guidebook for clinicians*. New York: Brunner & Routledge.
- Ross, M. W., Daneback, K., Månsson, S. A., Cooper, A. & Tikkanen, R. (2003) Characteristics of Men and Women who Complete or Exit from an On-line Internet Sexuality Questionnaire. *Journal of Sex Research*, 40 (under tryckning).
- Ross, M. W., Tikkanen, R. & Månsson, S-A. (2000) Differences between Internet Samples and Conventional Samples of Men who have Sex with Men: Implications for Research and HIV Interventions. *Social Science and Medicine*, 47, 749–758.
- SCB (2003) *Privatpersoners användning av datorer och Internet 2002*. Örebro: Statistiska centralbyrån.
- Schneider, J. P. (2000) Effects of Cybersex Addiction on the Family: Results of a Survey. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 7, 31–58.
- Schwartz, M. F. & Southern, S. (2000) Compulsive Cybersex: The New Tea Room. *Sexual Addiction & Compulsivity*, 7, 127–144.
- Simon, W. & Gagnon, J. (1999) Sexual Scripts. i: R. Parker & P. Aggleton (red) *Culture, Society and Sexuality. A Reader*. London and Philadelphia: UCL PRESS.
- Sundén, J. (2002) "I'm not sure she's a she": Textual Talk and Typed Bodies in Online Interaction. i: P. McIlvenny (red.) *Talking Gender & Sexuality*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Söderlind, P. & Månsson, S. A. (2003) Sexindustrin på nätet - aktörerna, tekniken och pengarna. Göteborgs universitet/Malmö Högskola: Nätsexprojektet, Rapport 2003:2 (under tryckning).
- Tikkanen, R. & Månsson, S. A. (1999) *Förhandlad säkerhet och kalkylerade risker*. Göteborgs Universitet: Institutionen för socialt arbete. Skriftserien.
- Tikkanen, R. & Ross M. W. (2000) Looking for Sexual Compatibility: Experiences among Swedish men in visiting Internet gay chat rooms. *CyberPsychology and Behavior*, 3, 605–616.
- Tikkanen, R & Ross M. W. (2003) Technological Tearoom Trade: Characteristics of Swedish men visiting gay Internet chat rooms. *AIDS Education and Prevention*, 15, 122–132.
- Turkle, S. (1995) *Life on the screen*. New York: Simon & Schuster.
- Wallace, P. (1999) *The Psychology of the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wysocki, D. K. (1998) Let your fingers do the talking: Sex on an adult chat-line. *Sexualities*, 1, 425–452.
- Young, K. S. & Rogers, R. C. (1998) The relationship between depression and Internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 1, 25–28.

Bilaga 1

Vetenskaplig studie om kärlek och sex på internet

Internet håller på att förändra kommunikations- och relationsmönster i det moderna samhället. En aspekt av mänskligt beteende som på ett intressant sätt tycks påverkas av internet är sexualiteten. Men ännu så länge vet vi inte riktigt hur och i vilken omfattning. Det är just detta som vi vill ta reda på med vår undersökning. Och vi skulle bli mycket glada och tacksamma om Du ville ge Ditt bidrag till denna kunskap genom att besvara frågorna i vår enkät. Detta kan Du göra direkt på nätet och sedan sända iväg den till oss. Enkäten vänder sig till personer som är över 18 år.

Vi är ett forskarlag vid Göteborgs universitet. Om Du vill ha mer information kring projektet och oss som arbetar med det, så är Du välkommen att besöka vår hemsida www.socwork.gu.se/netsex/index.html. Här hittar Du även adresser och telefonnummer till oss om det är något som Du vill fråga om.

Instruktioner om hur Du ska göra, får Du direkt i enkäten. Du kommer att vara helt anonym. Formuläret innehåller inte något namn, nummer eller annan möjlighet att identifiera den som svarat; ingen kommer alltså att kunna se vad just Du har svarat. Svaren matas direkt in i ett statistiskprogram för bearbetning och analys. Det finns mer information om de forskningsetiska principer vi arbetar efter på vår hemsida (adress: se ovan).

Detta är ett nytt forskningsområde, vilket betyder att en del frågor kan kännas lite konstiga. Men vi ber Dig ha överseende med detta och ändå försöka besvara samtliga frågor.

Vi räknar med att resultaten av undersökningen skall vara klara efter sommaren. De kommer då bl.a. att publiceras på Passagen.

Stort tack för Din medverkan!

Forskargruppen

genom Sven-Axel Månsson/Professor i socialt arbete

Bilaga 2

Enkät kring kärlek och sexualitet på internet.

1. Min ålder är ____år
2. Jag är
  - ( ) Man
  - ( ) Kvinna
3. Civilstånd:
  - ( ) Ensamstående
  - ( ) Gift
  - ( ) Registrerat partnerskap
  - ( ) Sammanboende
  - ( ) Frånskild
  - ( ) Änkling
  - ( ) Särbo
4. Vad har du för nationalitet?
  - ( ) Svensk
  - ( ) Dansk
  - ( ) Norsk
  - ( ) Finsk
  - ( ) Isländsk
  - ( ) Annan europeisk nationalitet
  - ( ) Utomeuropeisk nationalitet
5. Bostadsort:
  - ( ) Stor-Stockholm, Stor-Göteborg, Stor-Malmö
  - ( ) Annan större stad eller ort
  - ( ) Mindre ort eller landsbygd (under 10.000 invånare)
  - ( ) Danmark
  - ( ) Norge
  - ( ) Finland
  - ( ) Island
  - ( ) Annat land: _____
6. Med vem eller vilka bor du?
  - ( ) Bor ensam
  - ( ) Med förälder/föräldrar
  - ( ) Med make/maka/partner
  - ( ) Med vän/vänner
7. Bor du tillsammans med barn (deltid eller heltid)?
  - ( ) Ja
  - ( ) Nej

8. Var växte du huvudsakligen upp? Tänk på de år du gick i skola, bodde du då huvudsakligen i...

- ( ) Stor-Stockholm, Stor-Göteborg, Stor-Malmö
- ( ) Annan större stad eller ort
- ( ) Mindre ort eller landsbygd (under 10.000 invånare)
- ( ) Utländsk huvudstad
- ( ) Utländsk större stad eller ort
- ( ) Annan ort eller landsbygd i utlandet (under 10.000 invånare)

9. Om du bodde utomlands när du växte upp, i vilken del av världen bodde du då?

- ( ) Norden
- ( ) Nord-Europa utom Norden
- ( ) Centraleuropa/Östeuropa
- ( ) Syd-Europa
- ( ) Nordamerika
- ( ) Latinamerika
- ( ) Nordafrika
- ( ) Afrika söder om Sahara
- ( ) Mellanöstern
- ( ) Asien
- ( ) Australien, Nya Zeeland
- ( ) Oceanien

10. Vad har du för utbildning? Tänk på den högsta utbildning du genomfört!

- ( ) Ej genomgått obligatorisk skola (grundskola, folkskola, enhetskola)
- ( ) Obligatorisk skola
- ( ) Gymnasieskola
- ( ) Universitet eller högskola
- ( ) Annan utbildning. Vilken?
_____

11. Vad har du för närvarande (den här eller förra veckan) för huvudsaklig sysselsättning?

- ( ) Förvärvsarbete
- ( ) Studerande
- ( ) Arbetslös
- ( ) Pensionerad
- ( ) Hemmama/maka
- ( ) Värnpliktig
- ( ) Föräldraledig
- ( ) Långtidssjukskriven
- ( ) Annat, vad?
_____

12. Yrke: _____

13. Arbetar du vid eller med datorer i ditt yrke?

- ( ) Ja, med internetuppkoppling
- ( ) Ja, utan internetuppkoppling
- ( ) Nej

14. Har du tillgång till dator med internetanslutning? (kryssa i de alternativ som passar dig)

- Ja, hemma
- Ja, på mitt arbete
- Ja, i skolan
- Ja, på internetcafé
- Ja, på annan plats _____
- Nej, har inte tillgång till dator med internetanslutning

15. Om du har internetanslutning i ditt hem, hur länge har du haft det? (t.ex. april 1997)

- Jag har haft det sedan _____
- Har inte internetanslutning i hemmet

16. Vilken typ av anslutning har du?

- Bredband (ADSL etc)
- Modem
- Vet ej
- Har inte internetanslutning i hemmet

17. Hur mycket tid tillbringar du aktivt på internet? (Gör en uppskattning i timmar/dag. Om du tex. har bredbandsuppkoppling ange den tid du aktivt använder dig av internet, dvs. surfar, chattar eller liknande)

_____ tim/dag

18. Har du någon gång haft ett stadigt förhållande?

- Ja, för närvarande sedan (månad och år) _____.
- Ja, men inte för närvarande. Mitt senaste tog slut (månad och år) _____.
- Nej, jag har aldrig haft något stadigt förhållande.

19. Om du har ett förhållande just nu, är det med en kvinna eller en man?

- Kvinna
- Man
- Har inget förhållande, gå vidare till fråga 23 (klicka här)

20. Hur träffade du din nuvarande partner?

- Genom gemensamma bekanta
- Genom arbetet
- Genom skola/utbildning
- Genom förenings- eller hobbyverksamhet
- På restaurang/bar/dansställe
- Genom kontaktannons, kontaktförmedling (ej via internet)
- Via internet
- På annat sätt

21. Om du träffade din partner via internet, beskriv hur: _____

22. Har du och/eller din partner under de senaste 12 månaderna på allvar diskuterat att gå ifrån varandra?

- Ja
- Nej

23. När det gäller sexuell läggning ser jag mig själv som:

- Heterosexuell
- Homosexuell
- Bisexuell
- Annat _____

24. Hur många samlagspartners har du haft de senaste 12 månaderna? (Med samlag menar vi när två personer har sex med varandra. Om du inte minns exakt, så ange ungefärligt antal)

- Har aldrig haft samlag
- Har haft samlag, men inte under de 12 senaste månaderna
- Antal samlagspartners de 12 senaste månaderna _____

Vi kommer nu att ställa en del frågor om kärlek och sexualitet på nätet. Vi börjar med att fråga om vad du gör på internet som har anknytning till kärlek och sexualitet.

25. Gör du något på internet som har anknytning till kärlek och sexualitet? (Kryssa för de alternativ som passar dig)

- Letar efter kärlekskontakter
- Letar efter någon att flirta med
- Letar efter en partner
- Håller kontakt med kärleks/sexpartner
- Läser erotiska texter (noveller/berättelser)
- Tittar på erotiska bilder/filmer
- Tittar på pornografiska bilder/filmer
- Kollar kontaktsidor
- Svarar på sexannonser
- Chattar med likasinnade
- Söker sexualupplysning/rådgivning
- Köper sexprodukter (video, hjälpmedel, m.m.)
- Kontaktar prostituerade
- Annat _____
- Jag gör inget som har anknytning till kärlek och sexualitet på internet

26. Vad gör du oftast? (Välj endast ett alternativ)

- Letar efter kärlekskontakter
- Letar efter någon att flirta med
- Letar efter en partner
- Håller kontakt med kärleks/sexpartner
- Läser erotiska texter (noveller/berättelser)
- Tittar på erotiska bilder/filmer
- Tittar på pornografiska bilder/filmer
- Kollar kontaktsidor
- Svarar på sexannonser
- Chattar med likasinnade
- Söker sexualupplysning/rådgivning
- Köper sexprodukter (video, hjälpmedel, m.m.)
- Kontaktar prostituerade
- Annat _____
- Jag gör inget som har anknytning till kärlek och sexualitet på internet

27. Hur mycket tid tillbringar du på internet nätet med aktiviteter som har med sex och kärlek och göra? (Gör en uppskattning i timmar/dag)

_____ tim/dag

28. Hur hittar du sexuellt material på internet? (Kryssa för de alternativ som passar dig)

- Av en slump (misstag, felskrivning, popup fönster)
- Via tips från vänner online
- Via tips från vänner offline
- Genom att surfa
- Via chattar
- Via bokmärken
- Annat: _____
- Letar aldrig sexuellt material på internet

29. Hur hittar du oftast sexuellt material på internet? (Välj ett alternativ)

- Av en slump (misstag, felskrivning, popup fönster)
- Via tips från vänner online
- Via tips från vänner offline
- Genom att surfa
- Via chattar
- Via bokmärken
- Annat: _____
- Letar aldrig sexuellt material på internet

30. Om du kommunicerar med andra när det gäller sex och kärlek på internet, använder du då några tillbehör till din dator?

- Webcamera
- Digitalkamera
- Fotoscanner
- Mikrofon
- Annat _____
- Använder inga tillbehör
- Kommunicerar inte med andra gällande sex och kärlek.

31. Hur mycket tid har du varit online för sexuella aktiviteter den senaste veckan/7 dagarna (timmar)? _____ timmar

32. Sett över tid har mitt intresse för sexuella aktiviteter på internet:

- Ökat mycket
- Ökat något
- Vare sig ökat eller minskat
- Gått upp och ner
- Minskat något
- Minskat mycket
- Har aldrig haft intresse av sexuella aktiviteter på internet

33. I framtiden skulle jag önska att mina sexuella aktiviteter på internet: (Välj ett alternativ)

- Ökar mycket
- Ökar något
- Vare sig ökar eller minskar
- Minskar något
- Minskar mycket
- Har aldrig haft intresse av sexuella aktiviteter på internet

34. Anledningen till att jag använder internet för sexuella aktiviteter är: (Kryssa för alla som passar)

- För att få kunskaper om sex
- För att koppla av/ha roligt
- För att jag tycker om att prata om sex
- För att jag är nyfiken
- För att bestämma träff med någon
- För att möta någon utanför internet att ha sex med (dvs offline)
- För att träffa människor på internet som har samma sexuella intressen som jag
- För att ha sexuella aktiviteter som jag inte skulle ha utanför internet (dvs offline)
- För att få råd och stöd i sexuella frågor
- För att köpa sexprodukter
- För att komma i kontakt med prostituerade
- För att uppnå orgasm
- Annat: _____
- Använder inte internet för sexuella aktiviteter

35. Den FRÅMSTA anledningen till att jag använder internet för sexuella aktiviteter är: (Välj ett alternativ)

- För att få kunskaper om sex
- För att koppla av/ha roligt
- För att jag tycker om att prata om sex
- För att jag är nyfiken
- För att bestämma träff med någon
- För att möta någon utanför internet att ha sex med (dvs offline)
- För att träffa människor på internet som har samma sexuella intressen som jag
- För att ha sexuella aktiviteter som jag inte skulle ha utanför internet (dvs offline)
- För att få råd och stöd i sexuella frågor
- För att köpa sexprodukter
- För att komma i kontakt med prostituerade
- För att uppnå orgasm
- Annat: _____
- Använder inte internet för sexuella aktiviteter

36. Jag använder internet för sexuella aktiviteter: (Välj de alternativ som passar)

- I hemmet
- På arbetet
- I skolan
- På internetcaféer
- På andra platser: _____
- Använder inte internet för sexuella aktiviteter

37. Jag använder oftast internet för sexuella aktiviteter: (Välj ett alternativ)

- I hemmet
- På arbetet
- I skolan
- På internetcaféer
- På andra platser: _____
- Använder inte internet för sexuella aktiviteter

Följande tre frågor (38–40) vänder sig till dig som använder internet för sexuella aktiviteter på din arbetsplats. Om du INTE använder internet för sexuella aktiviteter på din arbetsplats gå vidare till fråga 41(klicka här).

38. Några av anledningarna till att jag går online för sexuella aktiviteter på min arbetsplats är: (Kryssa i alla som passar)

- För att koppla av/komma i andra tankar
- För att jag endast har tillgång till internet på min arbetsplats
- För att jag tillbringar så mycket tid på min arbetsplats
- För att jag inte vill göra det hemma
- För att det ligger nära till hands eftersom jag ändå är ute mycket på nätet
- Annan anledning: _____

39. Den FRÅMSTA anledningen till att jag går online för sexuella aktiviteter på min arbetsplats är: (Välj ett alternativ)

- För att koppla av/komma i andra tankar
- För att jag endast har tillgång till internet på min arbetsplats
- För att jag tillbringar så mycket tid på min arbetsplats
- För att jag inte vill göra det hemma
- För att det ligger nära till hands eftersom jag ändå är ute mycket på nätet
- Annan anledning: _____

40. Hur stor andel av din arbetstid (i procent) ägnar du dig åt sexuella aktiviteter på internet? _____%

41. Det finns en policy/regler på min arbetsplats angående besök på internetsex-sajter.

- Ja
- Nej
- Vet inte
- Har ingen arbetsplats

42. Det är förbjudet att besöka internetsex-sajter på min arbetsplats (enligt poli-cyn/reglerna).

- Ja
- Nej
- Vet inte
- Har ingen arbetsplats

43. På min arbetsplats är sexsajter på internet blockerade, dvs det går ej att nå dem.

- Ja
- Nej
- Vet inte
- Har ingen arbetsplats

44. Jag har blivit ertappad på min arbets-plats med att surfa på internet i sexuella syften.

- Nej, för jag surfar inte i sexuella syften på min arbetsplats
- Nej, trots att jag surfar i sexuella syften på min arbetsplats
- Ja, men utan allvarliga personliga ne-gativa konsekvenser
- Ja, med allvarliga personliga negativa konsekvenser
- Har ingen arbetsplats

Följande frågor handlar om din erfarenhet av sexualitet både på internet men också utanför internet.

45. Jag har träffat en eller flera personer på internet som jag haft sex med online (cybersex).

- Ja
- Nej, gå vidare till fråga 50 (Klicka här).

46. Om du haft cybersex (sex online), be-skriv en sådan händelse: _____

47. Hur ofta har du cybersex (sex online)?

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Mycket ofta

48. Mina sexuella kontakter online har in-volverat

- Personer av samma kön
- Personer av motsatt kön
- Personer av båda könen
- Har inte haft sexuella kontakter online

49. Vilket medium använder du när du har sex online (cybersex)?

- E-mail
- Chatroom
- ICQ/Messenger
- Annat: _____

50. När jag ägnar mig åt sexuella aktivite-ter på internet så onanerar jag.

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Mycket ofta
- Använder inte internet för sexuella ak-tiviteter

51. Jag har kommit i kontakt med någon på internet som jag sedan träffat och haft sex med utanför internet (dvs IRL-in real life).

- Ja
- Nej, gå vidare till fråga 54 (Klicka här).

52. Om du kommit i kontakt med någon på internet som jag sedan träffat och haft sex med utanför internet (dvs IRL-in real life), beskriv en sådan händelse: _____

53. Hur ofta har du kommit i kontakt med någon på internet som du sedan haft sex med utanför internet ? (ange antal tillfäl-len) _____ gånger.

54. Mina sexuella aktiviteter på internet har gjort att min sexuella lust:

- Har ökat mycket
- Har ökat något
- Är oförändrad
- Har minskat något
- Har minskat mycket
- Har inte haft sexuella aktiviteter på in-ternet.

55. Mina sexuella aktiviteter på internet har gjort att min kunskap om sex:

- Har ökat mycket
- Har ökat något
- Är oförändrad
- Har minskat något
- Har minskat mycket
- Har inte haft sexuella aktiviteter på internet.

56. Mina sexuella aktiviteter på internet har gjort att min sexualitet med min partner har påverkats positivt/negativt.

- Mycket positivt
- Positivt
- Varken positivt eller negativt
- Negativt
- Mycket negativt
- Har ingen partner
- Har inte haft sexuella aktiviteter på internet.

57. Mina sexuella aktiviteter på internet har gjort att min sexualitet överlag påverkats positivt/negativt.

- Mycket positivt
- Positivt
- Varken positivt eller negativt
- Negativt
- Mycket negativt
- Har inte haft sexuella aktiviteter på internet.

58. Innan jag började använda internet så gjorde jag följande:

Läste pornografi

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Mycket ofta

Tittade på sexvideor

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Mycket ofta

Betalade för telefonsex

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Mycket ofta

Besökte sexklubbar

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Mycket ofta

Köpte sex av prostituerad

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Mycket ofta

Hade tillfälliga sexuella kontakter

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Mycket ofta

59. Sedan jag började använda internet har dessa beteenden förändrats:

Läser pornografi

- Har aldrig gjort det
- Har gjort det tidigare men slutat
- Minskat
- Oförändrat
- Ökat

Tittar på sexvideos

- Har aldrig gjort det
- Har gjort det tidigare men slutat
- Minskat
- Oförändrat
- Ökat

Betalar för telefonsex

- Har aldrig gjort det
- Har gjort det tidigare men slutat
- Minskat
- Oförändrat
- Ökat

Besöker sexklubbar

- Har aldrig gjort det
- Har gjort det tidigare men slutat
- Minskat
- Oförändrat
- Ökat

Köper sex av prostituerad

- Har aldrig gjort det
- Har gjort det tidigare men slutat
- Minskat
- Oförändrat
- Ökat

Har tillfälliga sexuella kontakter

- Har aldrig haft det
- Har haft det tidigare men slutat
- Minskat
- Oförändrat
- Ökat

60. Det finns sexuella saker jag gör på internet som jag annars inte skulle göra.

- Ja _____
- Nej
- Jag gör inget sexuellt på internet

61. Jag har provat nya sexuella saker online som jag senare provat offline.

- Ja _____
- Nej
- Jag gör inget sexuellt på nätet

62. Ta ställning till följande påståenden:

Det är för mycket fokus på sex på internet

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

Internetsex passar bättre för män än för kvinnor

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

Internet är ett bra sätt att träffa en kärlekspartner

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

Internet är ett bra sätt att träffa en sexpartner

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

63. Ta ställning till följande påståenden

Jag tycker att cybersex är otrohet

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

Det är lätt att bli beroende av att använda internet för sexuella syften.

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

Internet ökar möjligheterna att man vågar prova nya saker sexuellt

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

Internet ökar möjligheterna att hitta bra information gällande sexuella frågor och problem

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

64. Ta ställning till följande påståenden

Det borde vara förbjudet att använda internet för sexuella syften på alla arbetsplatser

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

Internet gör det lättare att köpa sexprodukter

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

Internet skapar jämlikhet mellan män och kvinnor när det gäller kärlek och sex

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

Internet gör det lättare att komma i kontakt med prostituerade

- Instämmer helt
- Instämmer delvis
- Instämmer inte
- Kan inte ta ställning/ Vet inte

65. Ta ställning till följande påståenden

Min tid då jag är uppkopplad och ägnar mig åt sexuella aktiviteter har blivit ett problem i mitt liv

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Hela tiden

Det känns som jag inte har kontroll över mina sexuella aktiviteter på Internet.

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Hela tiden

66. Andra har klagat på mina sexuella aktiviteter på internet.

Nej, aldrig. Gå vidare till fråga 68

(Klicka här).

- Ja, sällan
- Ja, ibland
- Ja, ofta
- Ja, hela tiden

67. Om ja, vem eller vilka har klagat?

- Partner/sambo/hustru
- Barn
- Vänner
- Arbetskamrater
- Andra: _____

68. Att upptäcka sex på internet är det värsta som har hänt i mitt liv.

- Ja
- Nej
- Vet inte/ kan inte svara

69. Jag känner mig beroende av:

- Internet
- Sex på internet
- Både internet och sex på internet
- Ingetdera

70. Jag har tidigare haft problem att kontrollera: (Kryssa i alla som passar)

- Alkohol
- Droger
- Spel och lotteri
- Sex
- Arbete
- Mat
- Shopping/spendera pengar
- Inget av ovanstående

71. För närvarande har jag FRÄMST problem med: (Välj ett alternativ)

- Alkohol
- Droger
- Spel och lotteri
- Sex
- Arbete
- Mat
- Shopping/spendera pengar
- Inget av ovanstående

72. Har du haft någon av följande könsjukdomar?

- Gonorré
- Syfilis
- Kondylom
- Klamydia
- Herpes (könsorganet)
- HIV/AIDS
- Har inte haft någon av ovanstående sjukdomar. Gå vidare till fråga 74 (Klicka här).

73. Av vem tror du att du blev smittat senast du hade en könssjukdom?

- Stadigvarande partner
- Vän, arbets- eller studiekamrat
- Svensk semesterbekant
- Utländsk semesterbekant
- Prostitutionskontakt i Sverige
- Prostitutionskontakt i annat än Sverige
- Sexpartner som jag mött genom internet
- Annan tillfällig partner
- Annan EJ tillfällig partner

Följande frågor handlar om hur du upplever sexualiteten i ditt liv i allmänhet

74. Ta ställning till följande påståenden:

Min sexuella lust har kommit i vägen för mina förhållanden

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Ständigt

Mitt sexuella beteende och sexuella tankar skapar problem i mitt liv

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Ständigt

Min längtan efter sex stör mitt dagliga liv

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Ständigt

Ibland klarar jag inte av mina vardagliga åtaganden och ansvar på grund av mitt sexuella beteende

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Ständigt

Ibland blir jag så upphetsad/kåt att jag tappar kontroll

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Ständigt

Jag kommer på mig själv med att tänka på sex under arbetstid

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Ständigt

Jag känner att mina sexuella tankar och känslor är starkare än vad jag är

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Ständigt

Jag måste kämpa för att kontrollera mina sexuella tankar och beteenden

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Ständigt

Jag tänker mer på sex än vad jag själv vill

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Ständigt

Det har varit svårt för mig att hitta sexpartners som vill ha lika mycket sex som jag vill:

- Aldrig
- Sällan
- Ibland
- Ofta
- Ständigt

75. Är det något som du saknat i enkäten, i så fall vad? _____